

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI

SEYYİD LOKMAN VE SELİM HAN-NAME
(ŞEHNAME-İ SELİM HAN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Najebullah AHADİ

164202031021

DANIŞMAN

Prof. Dr. Alaattin AKÖZ

Konya - 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı	Najeebullah Ahadi
Numarası	164202031021
Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	Seyyid Lokman ve Selim han-name (Şehname-i Selim han)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Adı Soyadı	Najeebullah Ahadi		
Numarası	164202031021		
Öğrencinin	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Y Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Alaattin AKÖZ		
Tezin Adı	Seyyid Lokman ve Selîm han-name (Şehname-i Selim han)		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **Seyyid Lokman ve Selîm han-name (Şehname-i Selim han)** başlıklı bu çalışma 03/04/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr.	Alaattin AKÖZ	
Doç. Dr.	Cemal ÇETİN	
Doç. Dr.	İsmail KIVRIM	

ÖN SÖZ

Osmanlılar döneminde kaleme alınan Şeh-nâme tarzındaki manzum eserlerin tipik bir örneği de Seyyid Lokman'ın Selîm-nâme veya Şeh-nâme-i Selîm-hân adlı eseridir. Günümüze kadar üzerinde akademik çalışma yapılmamış olan bu eserin, bir nüshası İngiltere'de, bir nüshası ise İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Üzerinde çalışılan eser British Museum'da bulunan kopyasıdır. Aynı eser müze tarafından çeviri yapılabilmesi amacıyla dijital platformda da paylaşılmıştır. İstinsah nüshasının yazarı belli olmamasına karşın bitiriliş tarihi olarak Hicri 1099/1687-88 son sayfada yer almıştır. Eserin v.1a, v.7a, v.15a, v.25b ve v.31b'da British Museum mührü bulunmaktadır.

Seyyid Lokman, II. Selîm adına yazdığı bu eserinde, Padişaha süslü ve abartılmış sözlerle övgüde bulunurken, öte yandan içinde yaşadığı çevre ve toplum hakkındaki gözlemlerine de önemli ölçüde yer vermiştir. Bu yönüyle eser hem yazıldığı devrin tarihine, hem de siyasal ve kültürel durumuna ışık tutmaktadır.

Çalışmamızda nazım bölümleri Farsçadan Farsçaya çeviri yapılmıştır. Nesir bölümleri ise önce Farsçadan Farsçaya ardından Farsçadan Türkçeye çevrilmiştir. v.1b'den v.8a'ya kadar nesir, v.8a'dan v.32b'ye kadar manzum şeklindedir. Her sayfa ilk iki sütun ve son iki sütun birlikte okunacak şekilde yazılmıştır.

Çalışma Giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümü, Seyyid Lokman'ın hayatı, Seyyid Lokman'ın Selîm-nâme dışındaki eserleri, Seyyid Lokman'ın yaşadığı devrin siyasi, sosyal ve kültürel durumu, Kanuni Sultan Süleyman devri, II. Sultan Selîm devri, III. Murat devrinden ibarettir. İkinci Bölümü, Seyyid Lokman'ın Selîm-nâmesi (Şehnâme-i Selîm-hân) eserin şekil özelliği, eserin muhtevsından ibarettir. Üçüncü Bölüm ise Selîm-nâmenin nesir kısmının çevrisinden ibarettir.

Bazı eksikliklerine rağmen bu çalışmanın, Türk Tarihi ve Edebiyatı araştırmalarına, sınırlı ölçüde de olsa katkıda bulunabileceğini umuyoruz. Oldukça edebi bir dil kullanılmış olan eserin çevirisi esnasında zaman zaman zorlandığımız için birçok sözlük taraması yapmak durumunda kaldık. Bu çalışmayla büyük Osmanlı tarihine bir nebze de olsa ışık tutabilecek olmanın haklı gururunu yaşıyoruz.

Özellikle tezimin planlanmasında, konunun seçilmesinde, çalışmamın yürütülmesinde bana desteğini esirgemeyen, tez hazırlama süreci boyunca gerekli yönlendirmeleri yapan ve çalışmamın her aşamasında değerli bilgilerini benimle paylaşan saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Alaattin AKÖZ'e teşekkürlerimi sunarım. Çalışmamın Türkçe çeviri kısımlarında bana destek olan yengem Dürdane NEZHET'e çok teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte benim yokluğumu biricik evlatlarım Zuhal, Ahmet, Mürsel ve Orhan'a hissettirmeyen kıymetli eşime, beni yetiştiren bu günlere getiren anne ve babama çok teşekkür ederim. Ayrıca kaynak seçiminde ve taramasında bana destek olan bilgilerinden faydalandığım Ümit KARUL'a ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

Najebullah Ahadi

Konya 2019

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	II
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	III
ÖN SÖZ	IV
ÖZET	X
SUMMARY	XI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	XII
KISALTMALAR	XIII
GİRİŞ	1
1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi.....	1
2. Türkçe Selîm-Nâmeler.....	4
2.1. İshak Çelebi'nin Selîm-nâmesi.....	4
2.2. Sücudî'nin Selîm-nâmesi	4
2.3. Keşfi'nin Selîm-nâmesi.....	4
2.4. Şükrî-i Bitlisî'nin Selîm-nâmesi.....	5
2.5. Kemal Paşa-zâde'nin Selîm-nâmesi	5
2.6. Sa'dî b. Abdülmüteal'ın Selîm-nâmesi	6
2.7. Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin Selîm-nâmesi.....	6
2.8. Hoca Sa'deddin'in Selîm-nâmesi.....	7
2.9. Muhyî'nin Selîm-nâmesi.....	7
2.10. Şîrî'nin Selîm-nâmesi	8
2.11. Yusuf Ağa'nın Selîm-nâmesi	8
3. Farsça Selîm-Nâmeler	8

3.1.	İdrîs-i Bitlîsî'nin Selîm-nâmesi	8
3.2.	Ada' î Şîrâzî'nin Selîm-nâmesi	9
3.3.	Kâdı-zâde (Kebir b. Üveyz)'nin Selîm-nâmesi	9
3.4.	Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi'nin Selîm-nâmesi.....	10
3.5.	Fethullah Ârifî Çelebi'nin Selîm-nâmesi	10
4.	Arapça Selîm-Nâmeler	11
4.1.	Alî b. Muhammed el-Lahmî'nin Selîm-nâmesi	11
4.2.	Eş-Şeyh el-Muhaddis Cârullâh b. Fahdi'l-Mekkî'nin Selîm-nâmesi.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYYİD LOKMAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

5.	Seyyid Lokman'ın Hayatı.....	13
6.	Seyyid Lokman'ın Selîm-Nâme Dışındaki Eserleri	16
6.1.	Zafer-nâme	16
6.2.	Zübdet-ül Tevarih.....	17
6.3.	Sûr-nâme-i Hümayun	17
6.4.	Hüner-nâme	18
6.5.	Kıyâfetü'l-insâniyye fî Şemâili'l- Osmâniyye	18
6.6.	Şehenşah-nâme.....	19
6.7.	Kitab-î Siyer-î Nebi	19
6.8.	Oğuz-nâme	20
7.	Seyyid Lokman'ın Yaşadığı Devrin Siyasi, Sosyal Ve Kültürel Durumu	20
7.1.	Kanuni Sultan Süleyman devri.....	21
7.2.	II. Sultan Selîm devri.....	22
7.3.	III. Murad devri	24

İKİNCİ BÖLÜM

SEYYİD LOKMAN'IN SELİM-NÂMESİ (ŞEH-NÂME-İ SELİM-HAN)

8. Eserin Şekil Özelliği	27
8.1. Eserin başlıklarını genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz	30
8.2. Selîm-nâme'de Yer Alan Minyatürler.....	32
9. Eserin Muhtevası	40
9.1. Selîm-hân Zamanı'nın Savaş Algısı.....	41
9.2. Eserde Münacaât Örneği	43
9.3. Eserde Sultan ve Veziriâzam Hakkında	44
9.4. Müellifin rüya örneği.....	46
9.5. Müellifin Yazım Sebebi	47
9.6. Sultan'ın Çıktığı Bir Seferde İhtiyacı Olan Şeyler Şunlardan İbaredir....	49
9.7. Esere Göre Sultan ve Savaş.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SELİM-NÂMENİN MENSUR KISMININ ÇEVİRİSİ

SELİM-NÂMENİN TRANSKRİPSİYONU.....	66
Seyyid Lokman ve Selîm Hân-Nâme (Şehname-i Selim Han)	67
Allah'ı Hamd ve Senâ.....	67
Allah'ın Hamd-u Senası Şiir İçinde.....	87
Münacaât Be Dergahi Hz. Kazi-ül Hâcât	89
Nati Hz. Hâce-i Âlem Sallallahu Aleyhi ve Sellem	92
Münakıbet Hz. Ebu Bekiri Sıddik Razyallahu Enhu	96
Münakıbet Hz. Ömer Binni Hettab Razyallahu Enhu	97
Münakıbet Hz. Osman Zinnureyn Razyallahu Enhu.....	99

Münakıbet Hz. Ali-ül Mürteza Keremallahu Vechu	100
Sena-i Padişahi İslam Hz. Sultan Selîm-Hân Hullide Celaluhü	102
Dua-i Hz. Veziriâzam Mehmmmed Paşa Edâmül Ömrühu ve Vezaretühu	105
Zikri Evsâfı Vuzera-i Kirâm Ebkahumullah.....	107
Zikri Mehâmid Aleyhi Erkân-ı Devlet Be Tarîk-i Surağat.....	109
Hitabı Zemin Pos	112
Der Hâb ve Ta'bir	116
Hitab-i be Nefsi Natıka.....	120
Sebeb-i Nazmi Hitab.....	122
Ağaz-i Destan	127
Name-i Hümayun be Kırıl-ı Beç	130
Tedaruk Hz. Veziriazam be- Seferi Sigetvar	132
Cevabı Name-i Hümayun Ez Kırıl-ı Beç	135
Ziyareti Hz. Hudavendegar be- Mezaratı Şerife	137
Tezğın ve İrtifa Abağü Arağ Odak Kerden Vusak	143
Teveccüh-i Hümayun be- Sefer-i Zefer- Mekrun	146
SONUÇ	158
EKLER	159
KAYNAKÇA.....	162
ÖZGEÇMİŞ	165

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Najeebullah Ahadi
Numarası	164202031021
Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Alaattin AKÖZ
Tezin Adı	Seyyid Lokman ve Selîm han-name (Şehname-i Selim han)

ÖZET

Bu çalışmayla Osmanlı dönemindeki Şeh-nâmecilik, Şiir ve Şairlik, İlim ve İrfan hakkında bilgilendirme amaçlandı. Osmanlı sarayında yazılan Gazavât-nâmeler, Fetih-nâmeler ve Selîm-nâmeler gibi eserler Osmanlı tarihine odaklanmışlardır ve daha kapsamlı bir biçimde olayları anlatmışlardır. Bu sayede Modern Tarihçilik yazımına yaklaşılmıştır. Bu çalışmada Osmanlı Sarayında şiir ve şairliğin gelişimi, resmi bir görev olduğu ve nasıl modern hale geldiği incelendi. Tarihi olayları birebir aktarması nedeniyle Şeh-name ana kaynak olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden bu çalışmaya detaylı bir kaynak taraması yapılarak başlandı. Özellikle yaptığımız bu araştırmada Seyyid Lokman'ın eseri *Selîm-hân-nâme* hakkında bilgi verildi. ve Seyyid Lokman'ın eseri'nin iç ve dış kısımları incelendi. Ayrıca eserin görsel olarak zihinlerde canlanması için Seyyid Lokmanın Selîm-nâme eserinin şekil özellikleri ile muhtevastan birer örnek çıkarılıp; bir minyatür iki yazı şekli ve kenar süslemeleri çalışmamıza eklendi. Bu çalışmanın gelecekte araştırmacılara ana kaynak olacağı ve daha birçok yeni tarihî bilgilere ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Selîm-hân-nâme, “Şehname-i Selîm-hân” Seyyid Lokman, Şeh-nâmecilik, Minyatürler.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı	Najeebullah Ahadi
Numarası	164202031021
Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Alaattin AKÖZ
Tezin İngilizce Adı	Seyyid Lokman and Selîm han-name (Şehname-i Selim han)

SUMMARY

In this study, it was aimed to inform about Şeh-nâme writings, poems and poetry, science and knowledge in the Ottoman period. The works such as Gazavât-nâme(s), Fetih- nâme (s) and Selîm-nâme (s) written in the Ottoman Palace focused on the Ottoman history and explained the events more extensively. In this way, the writing of Modern Historiography is approached. In this study, how poems and poetry developed in the Ottoman Palace, how it is an official task, how it became a modern one were analyzed. Şeh-name is accepted as the main source due to the transfer of historical events. Therefore, this study was started with a detailed literature review. In this study information was given especially about Selîm-hân-nâme by Seyyid Lokman, and internal and external parts Selîm-hân-nâme was examined. In addition, in order to visualize the work in the minds, a sample from the contents and features of the Selîm-nâme work by Seyyid Lokman was taken, and a miniature, two writing styles and edge decorations were added to the study. It is foreseen that this study will be one of the main recourses for the researchers in the future and thus lots of new historical information will be reached.

Key words: Selîm-hân-nâme, “Şehname-i Selîm-hân”, Seyyid Lokman, Şeh-nâme writing, Miniatures.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Yaptığımız bu çalışmada İslâm Ansiklopedisi'nde uygulamakta olan trans-kripsiyon alfabesi kullanılmıştır.

آ, ا	Â A	ش	Ş
أ	I	ص	S
ء	,	ض	Z
ب	B	ط	T
پ	P	ظ	Z
ت	T	ع	'
ث	S	غ	Ğ
ج	C	ف	F
چ	Ç	ق	K
ح	H	ك	K
خ	H	گ	G
د	D	ل	L
ذ	Z	م	M
ر	R	ن	N
ز	Z	و	V,U, Ü, O, Ö
ژ	J	ه	H
س	S	ی	Y, Î

KISALTMALAR

bk.	: Bakınız
C	:Cilt
S	:Sayı
s.	:Sayfa
çev.	:Çeviren
yy.	:Yüzyıl
Hz.	:Hazret
Fy.	:Faesça yzmalar
H	:Hicri
M	:Miladi
TDK	:Türk Dil Kurumu
vs.	:Vesaire
vd.	:Ve devamı
vr.	:varak
DİA.	:Diyanet İslam Ansiklopedisi
DTCF	:Dil ve Tarih-Coğrafiya Fakültesi
AÜ	:Ankara Üniversitesi
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
b.	:Bin

GİRİŞ

1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Kanunî Sultan Süleyman, II. Selîm Han ve III. Murad devrinin siyasi, idari, dini ve sosyo-kültürel hayatı ve olaylarını Fars dilinde yazan Seyyid Lokman'ın *Selîm-nâme* eseri üzerinde şimdiye kadar araştırma ve çevirme yapılmamıştır. Biz de bu çalışmada Osmanlı hakimi olan II. Selîm Han devrinde yazılan ana kaynakların unutulmamasına ve onun üzerine çalışılmasına öncelik vererek, Osmanlı dönemindeki siyasi, idari, dini ve sosyo-kültürel durumunu aydınlatmak amacındayız. Seyyid Lokman'ın Selîm-nâme eseri II. Selîm devri olayları için hazırlanmıştır. Eser üzerine çalışmalar olmasına rağmen eserin kendisi çevrilmemiştir. Ondan dolayı Bu çalışmada konuyla ilgili çeşitli kaynaklar kullanarak Osmanlı devrini II. Sultan Selîm zamanındaki olayları ve mahsusen Seyyid Lokman'ın kendi gördüklerini, yaşadıklarını, saray hakkında yazdıklarını ve kendisinin katıldığı savaşları ve o coğrafya hakkında yazdıklarını inceleyip alanındaki önemli bir eksikliği tamamlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızda Nazım bölümleri Arap harflerinden Latin alfabesine transkripsiyonlu olarak çevrilmiştir. Nesir bölümleri ise önce Arap harflerinden Latin alfabesine transkripsiyonlu olarak çevrilmiş ardından da Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Daha sonra çeşitli kaynakların taraması yapılmıştır. Araştırma kapsamında, yazma eserler, çeşitli dillerde yazılmış kaynaklar, seyahatnâmeler Şeh-nâmeler, Gazavat-nâmeler ve Selîm-nâmeler kullanılmıştır. Seyyid Lokman'ın *Selim han-nâme* (*Şeh-nâme-i Selim han*) eserinde verdiği tarihi bilgiler, diğer kaynaklardan topladığımız bilgilerle karşılaştırma, analiz ve eleştiri aşamalarından geçirilerek tarih biliminin araştırma yöntemi çerçevesinde kalınarak incelenmiştir.

15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı anlaşılan Azerbaycan şairlerinden Seyyid Lokmân b. Seyyid Hüseyin el-Âşûrî el-Hüseyinî el-Urmevî'nin hayatı ve eserleri, özellikle de Selîm-nâmesi hakkında bilgi verilmeden önce, Osmanlı tarih yazarlığının önemli bir kolunu oluşturan Selîm-nâmeler konusuna kısaca değinmek istiyoruz.

Selîm-nâmeler, genellikle Yavuz Sultan Selîm'in (1512-1520) Trabzon valiliği zamanında 1509 yılından başlayarak önce Gürcülerle, sonra da babası II. Bayezid, kardeşleri Ahmed ve Korkud ile olan saltanat mücadelelerini, sonunda tahta geçip Safevîler ve Memlûklerle giriştiği savaşları konu edinen müstakil eserlerdir¹. Özellikle Yavuz Sultan Selîm devrinde yaşayan ve onunla birlikte seferlere katılan yazarlar, şairler ve âlimlerin kaleme aldıkları Selîm-nâmeler hem tarihî hem de edebî yönden, Yavuz Sultan Selim devrindeki olayların aydınlatılmasına katkıda bulunmaktadır².

İran Edebiyatı'nın ünlü şairi Firdevsi'nin (1020-1025) Şah-nâme adlı eseri, daha sonraları Anadolu Selçukluları ve Osmanlıları döneminde yaşayan Türk şairlerine de ilham kaynağı olmuş ve özellikle Fatih Sultan Mehmed (1451-1481) döneminden başlayarak Osmanlı padişahları, saraylarında devrin ünlü tarihçilerini, kendi dönemlerindeki önemli olayları Şah-nâme tarzında yazmakla görevlendirmişlerdir. Böylece Osmanlı padişahları adına Türkçe, Farsça ve kısmen de Arapça olarak Şah-nâme yazmak yaygın bir hâle gelmiş ve "şeh-nâmecilik" denilen edebi bir tür ortaya çıkmıştır³.

Osmanlı şeh-nâmecilerinin kaleme almış oldukları eserleri; padişahın adına, padişahı övme amacıyla minyatürlü bir şekilde onun savaşlarını, saray hayatını, törenleri yani gerçek hayatı yansıtmaktadır⁴. Bu tarzda kaleme alınan eserler, yeni bir edebî tür meydana getirmeleri bakımından da edebiyat tarihi araştırmalarının belli başlı kaynakları arasında yer almaktadır.

Mevcut Selîm-nâmeler'in bir çoğunda yazım olarak şu usûller takip ediliyor:

1) Manzum   2) Mensur   3) Manzum ve Mensur

Yazıldıkları devir itibariyle, Yavuz Sultan Selîm devri, Kanuni Sultan Süleyman devri ve II. Sultan Selîm devirleri olmak üzere üçe; yazıldıkları dil olarak da Türkçe, Farsça ve Arapça olmak üzere yine üç kısma ayırmak mümkündür⁵. Hiç kuşkusuz bu eserlerin önemli bir kısmı Türk tarihinin belli bir dönemine ışık tutan değerli birer belgedir. Aynı

---

¹ M.C. Şehabeddin Tekindağ, "Selim-nâmeler", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S. 1, İstanbul 1970, s. 197.

² Tekindağ, "Selim-nâmeler" s. 197.

³ Meliha Anbarcıoğlu, "Şeh-nâme-i Firdavsi ve Edebiyat-ı Türk", *D.T.C.F. Doğu Dilleri ve Edebiyatları Araştırmaları Dergisi*, C. II, S. 4, Ankara 1981, s. 1.

⁴ Mehmet Kanar, "Şeh-nâme", *DİA*, C. XXXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2010, s. 290.

⁵ Ahmet Uğur, "Selîm-nâmeler" *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXII, Ankara 1978, s. 368.

zamanda edebi yönden (konu, muhteva, dil ve üslup) dil ve edebiyat tarihi araştırmalarına ışık tutacak zengin birer kaynaktır.

Selîm-nâmeler konusuna ilk olarak Hammer, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* adlı ünlü eserinde yer vermiştir. Bu eserde Osmanlı tarihini, kuruluşundan Kaynarca Antlaşması'na (1299-1774) kadar anlatmıştır⁶. Daha sonra Alman Türkologu Franz Babinger, *Osmanlı Tarih yazarları ve Eserleri* adlı biyografik eserinde, bu konuyu daha etraflı bir biçimde ele almıştır. 1931-32 yıllarında, İstanbul kütüphanelerindeki Osmanlı tarihi ile ilgili Farsça el yazmaları üzerinde bir araştırma yapan Felix Tauer, bilinen bazı eserleri yeni yazma nüshalarının yanısıra, tespit ettiği bazı yeni eserleri de bilim dünyasına tanıtmıştır⁷. Selîm-nâmeler konusunda, Türkiye'de yapılan bellibaşlı araştırmalar arasında de Prof. Dr. Ahmed Ateş, Agâh Sırrı Levend ve Prof. M.C. Şehabeddin Tekindağ'ın çalışmaları örnek olarak gösterilebilir. Selîm-nâmeler ile ilgili daha pek çok çalışma vardır.

Bu eserde, Selîm-nâme yazarlarından ve onların eserlerinden kısaca söz edildi. Daha önce de belirttiğimiz gibi Yavuz Sultan Selîm, Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selîm Han dönemlerinde yazılan Selîm-nâmelerin önemli bir kısmı Türkçedir. Ancak Farsça ve Arapça Selîm-nâmelerin sayısı küçümsenmeyecek kadar çoktur⁸.

Bütün Selîm-nâmelerin içinde ve Osmanlı hükümdarlarının arasında dönemi en iyi aydınlatan ve kolay yazılan Selîm-nâmeler I. Selîm dönemi olmuştur. Ayrıca yazılan Selîm-nâmelerin içinde devlet yönetimi, saray hayatı, Osmanlı coğrafyası, ordunun durumu, gelenekler, kültürel yapı, kullanılan silâhlar, savaş taktikleri, hükümdarın ruh hâli, dil özellikleri, edebiyat durumu vb. konulardan bahsedilmektedir⁹.

---

⁶ Yakub Norzey, "Şah-name der Edebiyatı Türki Osmani", *Tatbiki Edebiyat Dergisi*, Tehran 2017, s. 22.

⁷ Abdüsselam Bilgin, *Adâ'i-yi Şirazi ve Selîm-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu yayını, Ankara 2007, s. 21.

⁸ Bilgin, s. 22.

⁹ M.C. Şahabeddin Tekindağ, "Şah-Kulu Baba Tekeli İsyanı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 3, 1967, s. 36.

2. Türkçe Selîm-Nâmeler

2.1. İshak Çelebi'nin Selîm-nâmesi

Kılıççı İbrahim'in oğlu İshak Çelebi 1465'te Üsküp'te dünyaya gelmiştir. Üsküp, Bursa ve İznik'teki medreselerde müderrislik yapan yazar 1537 yılında vefat etmiştir. İshak Çelebi Yavuz Sultan Selîm'in hakkında yazdığı kitabın girişinde yazma maksadını; Bayezid devrinde takdir edilmediği için yalnız kaldığını, fakat Selîm gibi şehametli ve adil birisi padişah olunca, onun menakıbını yazmayı düşündüğünü zikrederek anlatır. Bu eser 1509 yılı İstanbul'un büyük depremi ile başlayıp Yavuz Sultan Selîm'in tahta geçmesiyle sona ermiştir. II. Bayezid'in ölümü, Sultan Ahmed'in Selîm'e karşı ayaklanması ve Şahkulu olayı hakkında çok mühim bir kaynak olması ile bilinir¹⁰. Ayrıca eserin ağır bir dille yazıldığı bilinir. Eserin muhteviyatında ayetler, hadisler ve dualar bulunmaktadır.

2.2. Sücudî'nin Selîm-nâmesi

Sücudî Çelebi, aslında Latifî tezkiresine göre Priştineli olup vezir-i azam Pîrî Mehmed Paşa'nın divan kâtibi idi. Yavuz Sultan Selîm saltanatının ilk döneminden Mısır Seferi'nin sonuna kadar olan olayları yazan yazar hakkında pek fazla bilgiye rastlanmaz. Eseri 1518-20 yılları arasında yazdığı bilinir. Yavuz Sultan Selim'in son zamanlarında silâhtar kâtipliği görevine getirildiği, hükümdarla birlikte İran ve Mısır seferlerine katıldığı, Kanunî Sultan Süleyman'ın ilk yıllarında hac vazifesini yerine getirirken öldüğü bilinmektedir¹¹. Silahtar kâtipliği yaptığı için Osmanlı ordusunda kullanılan silahlar hakkında bilgiler vermektedir. Ayrıca olayların meydana geldiği tarihlerin günü gününe kaydedilmiş olması eserin tarihî değerini yükseltmektedir¹².

2.3. Keşfi'nin Selîm-nâmesi

Sekbânbaşı ve Amasya valisi olan Hızır Ağa'nın oğlu, Tacizade Cafer Çelebi ve Sadi Çelebi'nin öğrencisi, Amasya Valisi olan müellif, dönemin en ünlü devlet adamlarından birisi olmuştur. Yavuz Sultan Selîm'in Trabzon Valiliği esnasında Divan Kâtibi, Sır Kâtibi

---

¹⁰ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 201.

¹¹ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 215.

¹² Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öcesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s. 13.

ve Anadolu Defterdarı görevlerinde bulunmuştur. Eserini 1514 yılında yazmaya başlayıp 1520 yılında tamamlamıştır. Yazdığı eseri dünyada rütbe ahirette menzil kazanmak için yazdığını belirten müellif eserin ilk 12 vараğını eseri neden yazdığına ayırmıştır¹³.

Eserini bablara ve fasıllara ayırmayan müellif eserinde II. Bâyezid'in Yavuz'u yerine veliaht tayin etmesinden başlayıp, I. Selim'in ölümüne kadar geçen süredeki hadiseleri anlatır. İran ve Mısır seferlerini etraflı olarak anlatmaktadır. *Bağ-ı Firdevs-i Guzat* ve *Ravza-i Ehl-i Cihad* isimli eseri Selim-nâme ismiyle bilinmektedir¹⁴.

2.4. Şükrî-i Bitlisî'nin Selim-nâmesi

Şükrî-i Bitlisî'nin hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Ama Mahalli Beyliğinden olduğu bilinir. Şükrî-i Bitlisî çeşitli ilim dallarında bilgisini arttırdıktan sonra, Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferlerinden büyük yararlılık gösteren son Dulkadir beyi Şahsuvaroğlu Ali Bey'in hizmetine girmiş, onun teşviki ve verdiği şifahi bilgelere dayanarak mesnevî tarzında manzum bir Selim-nâme kaleme almıştır. Yavuz Sultan Selim'in 1490-1520 yılları arasındaki faaliyetleri, Mısır ve İran seferlerini anlatmıştır. Eserin özelliklerinden birisi Çağatay ve Azeri Türkçesini yansıtmasıdır. Eser Yavuz Sultan Selim'in Gürcistan seferi ile başlayıp Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta çıkmasına kadar geçen süreyi anlatmaktadır. 5829 beyitten oluşmaktadır¹⁵.

Şükrî'nin Selim-nâme'sini, 1620 yılında Mısır'da Çerkezler kâtibi Yusuf nesre çevirmiş, 1627 yılında ise Cevrî mahlaslı bir şair, aynı eseri zamanın üslubuna göre yeniden nazmetmiştir. Yine Azmî-zâde Mustafa'nın 1622 yılında aynı eseri yeniden kaleme aldığı bilinmektedir¹⁶.

2.5. Kemal Paşa-zâde'nin Selim-nâmesi

Asıl adı Şemseddin Ahmet olan Kemal paşazade Tokatlı Kemal Paşa'nın torunu ve sancak beyi Süleyman Bey'in oğludur. Asker bir aileden gelmesine rağmen, ilme ilgi duymuş ve Tokatlı Lütü, Kesteli ve Hatîboğlu gibi ünlü müderrislerden ders almış,

---

¹³ Şefaettin Severcan, "Keşfinin Selim-namesi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, S. 3, yıl 1989, s. 417.

¹⁴ Severcan, s. 417.

¹⁵ Mustafa Argunşah, *Şükrî'nin Selimnâmesi ve Eserdeki Doğu Türkçesi Unsurları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986, s. 7.

¹⁶ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 216.

öğrenimini tamamladıktan sonra Edirne'deki Halabiyya Medresesi'ne müderris olmuştur¹⁷. Osmanlı Şeyhülislamı olan 200'e yakın risalesi bulunan meşhur müellifin en önemli eseri Selîm-nâmedir. Kemalpaşazade yazdığı Selîm-nâmesinde Yavuz Sultan Selîm'in son zamanları ve kardeşleri ile mücadelesini, Şah İsmail ve onun hanedanının ehl-i sünnet olan âlimleri öldürmesini, Şah İsmail'in babası ve uzun Hasan'ın damadı Şeyh Haydar'ın Akkoyunlu beyi Sultan Yakup ile ilişkilerini, Şeyh Haydar'ın küçük oğlu Şah İsmail'in ihracını ve Anadolu'daki siyasi faaliyetlerini anlatmaktadır. Ayrıca eserde Şah İsmail'in Osmanlılara karşı hareketleri ve Selîm'in Çaldıran Savaşı'nı detaylarıyla anlatmaktadır¹⁸.

2.6. Sa'dî b. Abdülmüteal'ın Selîm-nâmesi

Sa'dî b. Abdülmüteal'ının hayatı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Rumeli'de doğmuş olduğu ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşadığı bilinmektedir. Müellifin yazdığı eser II. Bayezid hakkında bilgi verdikten sonra 1511 yılında şehzadeler arasındaki olayları teferruatlı şekilde anlatır. 21 Eylül 1511 yılında İstanbul'u yağmalamalarını belgeleriyle anlatır. Eserde Kanuni Sultan Süleyman döneminin ilk yıllarından 1524 yılına kadarki olayları anlatmaktadır¹⁹. Sa'dî b. Abdülmüteal'ın Selîm-nâme eseri, bazı konularda Celâl-zâde ve İbn Kemal'in Selîm-nâmeleri ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Eserde son olarak, Sadrazam İbrahim Paşa'nın Mısır'dan dönmelerinden söz edilmektedir. Mensur olarak yazılan bu Selîm-nâme, Marie Thérèse Speiser tarafından yayımlanmıştır²⁰.

2.7. Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin Selîm-nâmesi

Tosyalı olan Celal-zâde Mustafa Çelebi'nin "Koca Nişancı" lakabıyla Kanuni devrinin başlarında, Makbul İbrahim Paşa'nın divan kâtipliği görevinde bulunduğu bilinmektedir. 1524 yılında Reisülküttaplık makamına getirildikten sonra 1534 yılında Kanuni ile Irâkeyn seferine katıldı. Nişancılık görevini emekli olana kadar sürdürdüğü bilinmektedir. 1566'da Zigetvar seferinden sonra 1567 yılında vefat etmiştir²¹. Measir-i

---

¹⁷ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 207.

¹⁸ Sayın Dalkıran, *İbn-i Kemal ve Düşünce Tarihimiz*, Osmanlı Araştırma Vakfı Yayınevi, İstanbul 1997, s. 21.

¹⁹ Ağâh Sırrı Levend, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavât-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu Yayını Ankara 1956, s. 29.

²⁰ Bilgin, s. 29.

²¹ Celia J. Kerslake, "Celâl-zâde Mustafa Çelebi", *DİA*, C. VII, s. 260-262.

Selîm Hanî adıyla Selîm-nâme dışında başka eserler de yazan Celâl-zâde Mustafa Çelebi, nesir sanatının ünlü ustalarından biriydi. Yazdığı eserler günümüzde farklı yazarlar tarafından hem orijinal diliyle hem de sadeleştirilerek yayımlanmıştır²².

2.8. Hoca Sa'deddin'in Selîm-nâmesi

Ünlü Şeyhülislâm olan Hoca Sa'deddin Efendi, Selîm'in has ve yakın nedimelerinden Hasan Can'ın oğludur. 1536 yılında İstanbul'da doğmuştur. II. Murad'ın hocası olmuş Hâce-i Sultanî unvanını almıştır. Onun padişah olmasına destek olmuştur. III. Mehmed'le birlikte Haçova savaşına katılmış, savaşın kazanılmasında önemli katkıları olmuştur. 1598 yılında III. Mehmed'in ısrarı üzerine Şeyhülislam olduktan iki sene sonra 1599 yılında vefat etmiştir. Hoca Sadeddin Efendi'nin, sultanın sarayında has nedim olarak altı yıl (1514-1520) kadar hizmet ettiği bilinir. Hoca Sadeddin Efendi, babasından işittiği; onun bizzat tanık olduğu olayları ve hatıralarında yer alan bazı menakıp ve hikâyeleri bir araya getirerek kitaplaştırmıştır. Eser 12 hikâyeden oluşan küçük bir kitaptır. Yazdığı Selîm-nâmesinde I. Selîm'in vefatından, Kanunî Sultan Süleyman'ın tahta geçmesine kadar olan zaman dilimini anlatmıştır²³.

2.9. Muhyî'nin Selîm-nâmesi

Osmanlı sarayındaki mücadeleleri ve kardeş kavgalarını anlatan; Osmanlı Selim-nâmenüvislerden birisi olarak bilinen Muhyî'nin kimliği tam olarak tespit edilememiştir. Belli başlı kaynaklarda ve belgelerde Muhyî adında birkaç şahıstan söz edilmesi, bu konuda araştırmacıların farklı yorumlar yapmalarına sebep olmuştur. Muhyî'nin eserinde özellikle Çaldıran savaşı, Şah İsmail'in giriştiği hücum sonunda şehit düşen Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa ve Mâlkoçoğlu Tûr'Ali hakkında önemli bilgiler verilmiş, Dulkadiroğlu Alâüd-devle Bozkurt Bey'le yapılan savaşlar ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır²⁴. Muhyî eserinde Seyyid Mehmed b. Seyyid Ali İznikli'yi kaynak olarak gösterir. Eserin eski kaynaklarda adı geçmesine rağmen nüshaları tespit edilememiştir²⁵.

---

²² Ahmet Uğur Mustafa Çuhadar, *Celâl-zade Mustafa, Selim-nâme*, Ankara 1990, s. 86.

²³ İsmet Parmaksızoğlu, *Hoca Sadeddin Efendi, Tacü't-Tevarih*, C. IV, Eskişehir 1992, s. 97.

²⁴ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 212.

²⁵ Levend, s. 33.

2.10. Şîrî'nin Selîm-nâmesi

Asıl adı Ali, mahlası Şîrî'dir. Hersek-zâde Ahmed Paşa'nın oğlu olup; Kanuni zamanında, sultan tarafından sancak beyliğine yükselmiş ve orada iken ölmüştür. Tarih-i Feth-i Mısır, Şîrî'nin manzum olan Selîm-nâmesidir. Çerçeve bakımından diğer Selîm-nâmelere benzemektedir. Eser, diğer Selîm-nâmeler gibi, Bayezid'in son zamanlarında ortaya çıkan kardeşler mücadelesini, Şah-kulu Baba Tekeli isyanını, Kızılbaş'tan intikam almak üzere babası ile mücadeleye girişen Yavuz Sultan Selîm'in tahta geçişini anlatmaktadır. Eserde pek çok önemli bilgi yer almaktadır. Çaldıran savaşı, Kemah'ın fethi, Dulkadiroğlu' Alâ'al-davla'nın yenilgisi ve Mısır seferi Tarih-i Feth-i Mısır'da bahsi geçen olaylardır. Şîrî'nin eseri I. Selîm'in ölümü ve Kanuni'nin tahta geçmesiyle sona ermiştir²⁶.

2.11. Yusuf Ağa'nın Selîm-nâmesi

Yusuf Ağa'nın hayatı hakkında fazla bilgi yoktur fakat Çerkezler Kâtibi olarak bilinmektedir. Yusuf Ağa, Şükrî-yi Bitlîsî'nin manzum Selîm-nâmesini, halkın anlayabilmesi için 1620 de kısmen nesre çevirmiş, kısmen de özetlemiştir. Bu eser Mısır seferine kadar Şükrî'ye bağlı kalmış ise de bundan sonraki kısmı oldukça farklıdır. Eserin son kısımlarında Hayr Bey'in ölümünden 1630 yılına kadar görev yapmış olan Mısır valilerinin listesi bulunmaktadır²⁷.

3. Farsça Selîm-Nâmeler

3.1. İdrîs-i Bitlîsî'nin Selîm-nâmesi

Uzun Hasan'ın oğlu Yakup Bey'in kâtibi olan İdris-i Bitlîsî, Hakîm al-dîn İdrîs olarak bilinir. Şeyh Husâm al-din Ali al-Bitlîsî'nin oğludur. 1501 yılında İran'dan kaçarak Osmanlı hükümdarının mahiyetine girdikten sonra, Osmanlı hanedanının başlangıcından II. Bayezid dönemine kadarki dönemi anlatan Farsça bir Selîm-nâme yazmıştır. Yazdığı Heşt Behişt "*sekiz cennet*" adlı eseri sekiz padişahın tarihini Farsça anlatmaktadır. 1521 yılında ölümü üzerine eserini tamamlayamamıştır. Hazırladığı müseveddelerin çoğu da kaybolmuştur. Kalanlar Kanunî'nin emriyle Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi oğlu tarafından bir

²⁶ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 220-23.

²⁷ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 229; Levend, *Gazavât-nâmeler*, s. 27.

araya getirilmiş, onu ancak II. Selîm'e sunabilmiştir²⁸. Farsça olarak yazılan bu eser nesir olmasına rağmen yer yer olayların özetleri manzum olarak verilmiştir. İki kısımdan ibaret olup manzum kısım nesir kısmın tekrarı şeklindedir. Olayları tafsilâtlı bir biçimde anlatan bu eser devri için ana kaynaklardan biridir. Daha sonra Türkçe çevirisiyle Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır²⁹.

3.2. Adâ'î Şîrâzî'nin Selîm-nâmesi

Asıl adı Mavlânâ (Mollâ) Muhammed'dir. Bazı kaynaklarda ise adının Bahâ'uddin Ali olduğu da yazılıdır³⁰. Adâ'î Şîrâzî'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur fakat 16. yüzyıl İran Şîrâzından ayrılarak birçok yeri gezdiğini, Hindistan, Mekke ve Medine'den Anadolu'ya kadar geldiğini kendi yazdığı Selîm-nâmesine anlatmaktadır. Şîrâzî'nin *Şeh-nâme-i Selîm-hanî* adlı eseri 2670 beyitlik Farsça manzum bir selîm-nâmedir³¹. Adâ'î Şîrâzî'nin Selîm-nâme eserin dışında Süleyman-nâme adlı Farsça bir manzum eserinden söz edilmektedir³². Kanunî devrinin başlarında (1521-1522) vefat eden Şîrâzî'nin Farsça olan Selîm-nâme eseri ise Doç. Dr. Abüsselam Bilgin tarafından Türkçeye çevrilerek Doktora ve Yüksek Lisans Tezlerinde kaynak olarak kullanılmaktadır.

3.3. Kâdı-zâde (Kebir b. Üveyz)'nin Selîm-nâmesi

Hayatı hakkında pek bilgi olmayan yazar, Yavuz Sultan Selîm ile birlikte Mısır seferine katılan Kebir b. Üveyz, Kâdı-zâde ismiyle tanınmaktadır. Kâdı-zâde, Seyyid Emir Sadreddin Mehmed'in teşvikiyle Farsça bir *Selîm-nâme* veya *Gazavât-ı Sultan Selîm* yazmıştır. Eserde Mısır seferi ile ilgili teferruatlı bir şekilde, Şah İsmâ-il'in zulmünü ortadan kaldırmak üzere 1516'da Edrine'den hareket eden padişahın sonradan Arap diyarına

²⁸ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 205.

²⁹ Hicabi Kurlangıç, *İdris-i Bidlîsî, Selîm Şah-nâme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2001, s. 31.

³⁰ Adâ'î Şîrâzî'nin adını Bahâ'uddin olarak kaydedenlerden birisi, onun hal tercümesi hakkında en derli toplu bilgileri veren ve çağdaşı olan Hakîmşâh Muhammed Kazvînî'dir. Yavuz Selîm'in özel doktoru olan ve Ali Şî Navâ'î'nin "**Macâlis al-Nafâ'is**" adlı şairler tezkiresini Çağatay Türkçesinden Farsçaya çeviren Kazvînî eserinin sonuna, Yavuz Sultan Selîm döneminde yaşayan şairleri, bu arada Adâ'î Şîrâzî'yi de eklemiştir. Ali Asgari Hikmat tarafından 1945 de yayınlanan bu eserin iki yazma nüshası olup birisi Tahran'da, diğeri İstanbul'da (Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih 4543) bulunmaktadır. Tahran nüshasında (vr. 163a) Bahâ'uddin'dir. (Bkz. Abdüsselam Bilgin, *Adâ'î-yi Şîrâzî ve Selîm-nâmesi*, Ankara 2007, s. 37.)

³¹ Bilgin, s. 88.

³² Bilgin, s. 62.

yönelmesinin sebeplerini anlatmaktadır. İstanbul'dan Mısır'a gidip gelene kadarki bütün menziller kaydedilmiştir. Mısır seferi anlatılırken Çerkezlerin kısa tarihinden de söz edilmiştir. Kahire'de yapılan sürgünler ibn Hanaş ve Harfuş'un öldürülmeleri hakkında verilen bilgiler son derece orijinal olup diğer Selîm-nâmelerle de bağdaşmaktadır. Eser yazarın gözlemlerine dayanması yanında, Mısır seferinin ruznâmecisi Haydar Çelebi'nin Ruznâme'sinden de bilgiler içermektedir³³.

3.4. Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi'nin Selîm-nâmesi

İdris-i Bitlîsî'nin oğlu olan Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi Kanunî devrinde önce divan defterdarı, sonra da Rumeli defterdarı olarak görev yapmıştır. Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi babasının tamamlayamadığı **Heşt Behişt** Selîm-nâmeyi tamamlamıştır. Babasının eserine doğrudan doğruya bağlı olarak ayrı bir Osmanlı tarihi daha yazmış olan Ebu'l-Fazl Mehmed Efendi dokuz kitaba ayrılan bu eserinde Osmanlı tarihini Osman Bey'den Yavuz Sultan Selîm'e kadar ele almıştır³⁴. Babasının anlattıklarına bağlı kalarak 46 destan hâlinde bir *Selîm-şah-nâme* yazmıştır. Yazılan *Selîm-şah-nâme*, I. Selîm'in tahta geçmesiyle başlayıp ölümüne kadarki hayatını anlatmaktadır. Farsça yazılan eserin manzum ve mensur karışık olduğu bilinir. Yazdığı eseri 1567 yılında tamamlayıp 1579'da İstanbul'da vefat etmiştir³⁵.

3.5. Fethullah Ârifî Çelebi'nin Selîm-nâmesi

Kanunî'nin şeh-nâmecisi olan Fethullah Ârifî Çelebi İran'dan İstanbul'a gelmiştir. İran'dan gelmeden önce de Şâh İsmâîl'in oğlu Elkâs Mîrza'nın hizmetinde görev yapan Fethullah Ârifî Çelebi ünlü bir şeh-nâmecidir. Fethullah Ârifî Çelebi, Osmanlı hanedanının, özellikle de Yavuz Sultan Selîm'in kahramanlıklarını dile getirdiği Farsça manzum bir şeh-nâme yazmıştır. Eserin kendisi olmamasına rağmen; bazı kaynaklarda 6000, bazılarında ise 8000 beyitten oluştuğu rivayet edilmektedir. Eser I. Selîm ile Kanunî'nin ilk yıllarını anlatmaktadır. Şairin eserini tam olarak tamamlayamadan 1562 yılında Mısır'da öldüğü tahmin edilmektedir³⁶.

---

³³ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 218-219.

³⁴ Bilgin, s. 33.

³⁵ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 226-228.

³⁶ Bilgin, s. 35.

4. Arapça Selîm-Nâmeler

4.1. Alî b. Muhammed el-Lahmî'nin Selîm-nâmesi

Selîm han adını taşıyan *Ed-Dürrü'l-Maşân fi Sireti'l-Muzaffer Selîm-han*, Mısır seferinden sonra Arapça kaleme alınmış mensur bir eserdir. 1517 yılında Ali b. Muhammed el-Lahmî tarafından yazılmıştır. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur fakat Yavuz Sultan Selîm'in şairlerinden sayılır³⁷. Bu eser diğer selîm-nâmelerle paralel bilgiler vermekle beraber, yazar çeşitli olaylarla ilgili gördüğü rüyalara ve bunların yorumlarına da geniş bir yer ayırmıştır. Memlûklülerle yapılan savaşlar hakkında kısa olmakla birlikte yararlı bilgilerin yer aldığı bilinir. Selîm'in Mısır'daki zaferi ile ilgili bazı şiirleri de bulunmaktadır.

4.2. Eş-Şeyh el-Muhaddis Cârullâh b. Fahdi'l-Mekkî'nin Selîm-nâmesi

Arapça olarak yazılmış bu eserin asıl adı *El-Cevahirü "l-Hısan fi Menakibi" s-Sultan Süleyman b. Usman*'dir. 1521 yılında yazılarak Kanunî'ye ithaf edilen bu eser Selim-nâme biçiminde yazılmıştır³⁸.

Türkçe, Farsça ve Arapça olarak yazıldıkları dil bakımıyla guruplandırdığımız belli başlı bu Selîm-nâmeler dışında, yazma nüshaları ve mahiyetleri hakkında fazla bilgi edinilmeyen ve bazı kaynaklarda adları geçen diğer Selîm-nâmeler de şunlardır:

- 1- Şair Sanâ-î'nin manzum Selîm-nâmesi.
- 2- Hayâtî'nin Selîm-nâmesi veya Şâh-nâmesi.
- 3- Şuhûdî'nin 4000 beytlik manzum Şâh-nâmesi.

4- Yazvuz Sultan Selîm'in Mısır ve Suriye seferleri ile 1511-1518 yılları arasındaki olayları anlatan ve Babingar tarafından Manchester Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunduğu bildirilen bir Selîm-nâme.

- 5- Seyyid Muhammed b. Seyyid Alî-yi İznikî'nin Selîm-nâmesi³⁹.

Osmanlı Sultanları adına yazılan Türkçe, Farsça ve Arapça olarak kaleme alınan belli başlı Selîm-nâmeleri kısaca tanıtıp genel bilgiler verdikten sonra asıl konumuz olan ve

---

³⁷ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 219-220.

³⁸ Tekindağ, "Selim-nâmeler", s. 230.

³⁹ Bilgin, s. 36.

en verimli Şeh-nâmeçi unvanını elinde bulunduran Seyyidi Lokman'ın Farsça kaleme aldığı Selîm-nâmesi, “Şâh-nâme-i selîm-han” Selîm-nâmesi üzerine duracağız.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYYİD LOKMAN'IN HAYATI VE ESERLERİ

5. Seyyid Lokman'ın Hayatı

15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı anlaşılan Seyyid Lokman Aşuri'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Kendisi eserlerinde künyesini Seyyid Lokmân b. Seyyid Hüseyin el-Âşûrî el-Hüseyinî el-Urmevî olarak vermiştir ve Azerbaycan'ın Urumi / Urmiye kasabasından olduğu anlaşılmaktadır.

Musul'a bağlı Harîr⁴⁰, kazasında kadılık yapmış olan Seyyid Lokman Aşuri'nin, Harîr kadılığından sonra İstanbul'a gelerek Nişancı Feridun Ahmed Bey'in hizmetine girdiği kendisinin verdiği bilgilerden anlaşılır⁴¹. Ferîdûn Bey'e ve dolayısıyla Sokullu Mehmed Paşa'ya intisap etmiş olan Seyyid Lokman'ın Sokullu'nun baş kâtibi olduğu Zigetvar Seferi ve sonrasını nazım şeklinde yazmak üzere şehnâmecî olarak tayin edilmiş olduğu anlaşılmaktadır⁴².

Seyyid Lokman Selîm-nâme'nin altıncı varağında Ferîdûn Bey'e ser kâtip olarak istihdam edildiğini ve onun yanında çalıştığını şöyle anlatmıştır.

واز فیروز مندی و اقبال این اصف ذوالاجلال توفیق استخدام و تملک حضرت ملکی الخصال اوست. بخدمتکاران عاقل و مقربان کامل که از لوازم صدر صدارت و بواعث ابادی مملکت است. و از جمله نوکر ممتاز و چاکر صاحب رازش و کاتب السریاقوتی صریر نامدار و صاحب البر بی نظیر کامکار دلاور میدان مسالک تدبیرات دین و دولت آصفیه و شهریاری و صفدی شجعمان معارک واقعات ملک و ملت حقیه سکتواری محرر تواریخ نزهت الاثار خداوندکاری و مذکر تاریخ بهتججه الخبار جهان مدارى معین افقراء والضّعفا زعیم چوش المجدو العلی جناب کاتب اسرزادالله فیردون اغا عمره و قدره و غزه و دولته ابتدا و سرمد⁴³.

⁴⁰ "Harîr kadısı sıfatıyla, 970 Zilkadesinde (Temmuz 1563) Şehrîzor beylerbeyliği merkezi olmak üzere inşa edilen Gülanber Kalesi'nin temel atma töreninde hazır bulunmuş ve Beylerbeyi Muzaffer Paşa'nın isteğiyle ilk harcı kendisi atmıştır".

⁴¹ Seyyid Lokman, *Selîm-hân-nâme (Şeh-nâme-i Selîm-hân)*, The British Library MS Viewer, H.998(1581) British, v.6a.

⁴² Rızazade Şafak, *Tarih-i Edebiyat-ı İran ve Türkiye*, Meyden Azadi yayını, Tehran H.1341, s. 123.

⁴³ Başarılı olan ve Sahibi Zül-celâlin tevfiğiyle ki o Mülkûn Sahibidir. Bu bende'nin istihdamı da onun inayetidir. Hem de âkil olan ve Mukkârib olan devletin hizmetkârları bu memleketin gelişmesinin sebep ve nedenidir. Ve dahi mükemmel bilgili hizmetçilerden birisi sırrın sahibi, baş mücevherli katip ve ünlü, benzersiz, cesur, din ve devletin tedbirine alan kişi, şucâların "kahraman" birisi, muharır ve tarih yazım, eserlerin hüdavendigarı ve tarihin babası olan cenabi katibül Sırzâde Ferîdûn âğa tanrı onun ömrünü gücünü sonsuz etsin. v.6a.

Seyyid Lokman Şeyh Ebû Said vasıtasıyla, Sokullu Mehmed Paşa'nın Lüleburgaz ve İstanbul'daki medreselerinde müderrislikte bulunan Şemseddin Ahmed Karabâgî ile tanıştırmış, Ferîdûn Bey'in Zigetvar seferiyle ilgili eserini nazım şeklinde yazarak hazırladığı ilk denemelerini ona sunmuştur. Bunlar ayrıca Ebü-suûd Efendi ve İdrîs-i Bitlisî'nin oğlu Ebülfazl Mehmed Efendi gibi önde gelen âlimlerce de beğenilmiş ve eserin temize çekilip padişaha sunulması için kendisine emir gönderilmiştir. Bu emir uyarınca Zigetvar seferi ve sonrasını nazım şeklinde yazmak üzere 30.000 akçe zeâmet tahsis edilerek, şehnâmecî tayin edilmiştir. Daha sonra II. Selîm'in faaliyetlerini yazmak için onun maiyetinde görevlendirilmiştir. II. Selîm'in tahta çıkması ve Sokullu'nun Vezir-i azam olması ile 5 Şevval 976 (23 Mart 1569) veya Muharrem 977 sonları (Temmuz 1569) şehnâmecî olmuştur⁴⁴.

Seyyid Lokman II. Selîmi'n ölümünden sonra da görevine devam etmiştir. Sokullu'nun gözdelelerinden olduğu anlaşılan Seyyid Lokman, III. Murad'ın tahta çıkmak üzere İstanbul'a gelişi sırasında Sokullu Mehmed Paşa'nın yanında serkâtip sıfatıyla padişahı karşılayanlar içinde yer almış, III. Murad'ın padişahlığı süresince de görevine devam etmiştir. Bu dönemde saray ağaları ile de iyi geçindiği Nakkaş Osman ve ekibi ile oldukça iyi anlaştığı yirmi iki kişiden oluşan tezhip, hat, müzehhip⁴⁵ ve nakkaşlar ekibi ile uyumlu bir şekilde çalıştığı, bu ekiple birlikte verdikleri çok sayıda eserden anlaşılır. Nitekim Seyyid Lokman ve Nakkaş Osman'ın bu ağalar ile kurduğu dostluklar bu ağaların resimlerinin minyatürlere kadar yansımalarına yol açmıştır⁴⁶.

“989/ 1581 tarihli Arşiv belgesine göre bu ekipteki” yirmi iki kişi şunlardır:

Nakkaşlar: *Üstad Osman, Ali, Hasan, Mehmed ve diğer Mehmed, Fazlullah, Osman, Şah Mehmed, Musa müzehhib.*

Mücellidler: *Mustafa ser, Abdî, İsmail, Abdullah Çırak.*

---

⁴⁴ Ahmed Ateş, “Şâh-nâme'nin Yazılış Tarihi ve Firdevsî'nin Sultan Mahmud'a Yazdığı Hicviye Meselesi Hakkında”, *Belleten*, C. 18, S: 70, Türk Tarih Kurumu Yay., 1954, s. 160.

⁴⁵ Müzehhip: *Bir kitabın başlık ve şekil özelliğini altın suyuna batırılmış ve düzen veren kişilere denir.*

⁴⁶ Şahamattin Kuzucular, “Seyyid Lokman Aşuri Hayatı ve eserleri”, *Geleneksel Sanatlar Osmanlı Minyatür Grevür Resmî Makale*, Hatay 2015, s. 1.

Kâtipler: *Alaâddin Mansur Şirazi, Seyyid Kasım, Kâtip Haydar, Şemseddin, Mehmed, Cafer Abdullah ebna-yı, sipahiyandan ehl-i hiref kâtibi, çırak Mustafa Ferhad*⁴⁷.

Seyyid Lokman'a her bir yeni görev verildiğinde zeametine olan katkı arttırılmış ve günlük yevmiyesi de yükseltilmiştir. (28 Şevval 991/14 Kasım 1583) yılında Tomar-ı Hümâyûn'un bir cildini hazırlayıp minyatürlerle süslediğinde ise 10.000 akçe daha verilip Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliğine getirilmiştir. Seyyid Lokman'ın Sokullu'nun ölümünden sonra gözden düştüğü ortaya çıkmaktadır. Osmanlı Şeh-nâmecisi Seyyid Lokman Aşuri'nin itibarının III. Murad'ın ölümünden sonra düştüğü ve III. Mehmed'in tahta çıkışından sonra ise görevinin Tâlikîzâde'ye devredildiği ve (H.15 Muharrem 1004 / M. 20 Eylül 1595) tarihinde Farsça şeh-nâme yazmaktan azledildiği görülür⁴⁸. Selânikî, onun azil sebebini yeni padişahın cülûsundan beri nazım ve nesirde ihmali olmasına ve padişaha daha önce şehzadeligi sırasında görüp incelediği parçaları takdim etmesine bağlar. Buna rağmen Lokman'dan daha önce başlamış olduğu eseri tamamlaması istendi. Bunun üzerine Eğri seferi için orduya katılmışken İstanbul'a döndü. Ancak yaptığı çalışmalar ilgi görmedi ve kendisine kenar defterdarlığı verilerek uzaklaştırıldı. Ardından onun Mısır'a gittiğine dair kayıtlar mevcuttur. Hakkındaki son kayıt 1010 Cemâziyelâhir (Aralık 1601) tarihlidir. Hayatının bundan sonraki kısmı ve vefat tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır⁴⁹.

Kanuni Sultan Süleyman, II. Selîm ve III. Murad dönemleri Osmanlı minyatür sanatının doruktaki yıllarıdır. Osmanlı minyatür sanatının bu dönemde öneminin artması ve doruğa çıkma nedeni Şeh-nâmeciliğin öneminin artması, sarayda şeh-nâmeciliğin bir kurum hâline gelmesidir⁵⁰. Kanûnî Sultan Süleyman 1550 yılı civarında Ârifî Fethullah Çelebi'yi günlük 25 akçe ile Osmanlı hânedanının tarihini yazmakla görevlendirmişti, bu nedenle dâimî şeh-nâmecî makamı ilk defa şair Ârifî Fethullah Çelebi ile başlamıştır. Arifi'nin yazdığı *Şeh-nâme-i Âl-i Osmân* ile birlikte minyatürlü tarih yazıcılığı ihdas edilmiş oldu⁵¹.

---

⁴⁷ Lemi Akın, "Unutulmuş bir eser Seyyid Lokman'ın Şehname-i Tefşil-i Hal-i Al-i Osman", *Türk Dil ve Edebiyat Dergisi*, İstanbul, s. 5.

⁴⁸ Eğri Seferine de aynı görevle katıldıktan sonra Şeh-nâmecilikten azledilmiş ve yerine Talikzade gelmiş, fakat başladığı eserlerinin bitirmesi emredilmiştir. (Bkz. Lemi Akın, "Unutulmuş bir eser Seyyid Lokman'ın Şeh-name-i Tefşil-i Hal-i Al-i Osman", İstanbul, s. 6.)

⁴⁹ Kuzucular, s. 2.

⁵⁰ Tahsin Öz, "Hünernâme ve Minyatürleri", *Güzel Sanatlar*, S.1, İstanbul 1939, s. 13.

⁵¹ Tahsin Öz, s. 16.

Osmanlı Şeh-nâmecileri, hattatlar, müzehhipler, kat'ı sanatkârları (*ciltçiler*) tezhip ve minyatür sanatçıları ile sarayın nakkashânesinde ekip hâlinde çalışan tarih yazıcılarıdır. Osmanlı minyatür sanatı tarihinde en önemli üç şeh-nâmeci Fetullah Arif Çelebi, Seyyid Lokman ve Talikizade'dir⁵².

Seyyid Lokman I. Süleyman, II. Selîm ve III. Murad dönemlerinde sarayın şeh-nâmecisi olarak görev yapan Osmanlı Şeh-nâmecileri arasında en çok eser veren şeh-nâmedir. Seyyid Lokman bu göreve 1569 yılında başlamış 1595 yılına kadar sarayın resmî şeh-nâmecisi olarak görev yapmıştır⁵³.

6. Seyyid Lokman'ın Selîm-Nâme Dışındaki Eserleri

Osmanlıların en meşhur şeh-nâmecisi olan Seyyid Lokman bin Seyyid Hüseyin el-Âşurî el-Urmevî'nin yaklaşık 27 yıl sürdürdüğü bu vazife sırasında yazdığı eserleri:

- Zafer-nâme
- Zübdetü't-tevârih (Tomar-ı Neseb-nâme-i Hümâyûn)
- Sûr-nâme-i Hümayun
- Hüner-nâme
- Kıyâfetü'l- insâniyye fî şemâili'l- Osmâniyye
- Şehinşah-nâme
- Kitab- î Siyer-î Nebi
- Oğuz-nâme

6.1. Zafer-nâme

Feridun Bey'in Zigetvar seferiyle ilgili nazım şeklinde yazılmış şeh-nâmesidir. H. 986 (1578) yılında tamamlanan bu eserde Şehzade Bayezid isyanının bastırılması, Malta, Sakız ve Zigetvar seferleriyle Kanûnî Sultan Süleyman'ın ölümü ve II. Selîm'in cülûsu konuları yer alır. III. Murad Kütüphanesi için hazırlanan güzel bir nüshası "*Dublin Chester Beatty*" Kütüphanesi'ndedir⁵⁴.

---

⁵² Tahsin Öz, s. 16.

⁵³ Ahmed Refik, "Bizde Şehnâmecilik, Seyyid Lokman ve Halefleri", *Yeni Mecmua*, S. 9, İstanbul 1917, s. 169-172.

⁵⁴ Kuzucular, s. 2.

6.2. Zübdet-ül Tevarih

Seyyid Lokman ve ekibi tarafından hazırlanan eser dünya tarihi ve peygamberler tarihinden bahseder. Daha sonra Osmanlı tarihine geçilerek III. Murad Dönemi'ne kadarki süreç anlatılır. Bu eserdeki minyatürlerin büyük bölümünün Nakkaş Osman'a ve yardımcısı Ali'ye ait olduğu sanılmaktadır. Zübdet-üt-Tevarih üç nüshadan oluşmaktadır. Nüshalardan 1583 yılında yazılmış olanı Sultan III. Murad'a takdim edilmiştir⁵⁵.

Bu eser Tomar-ı Hümâyün, “*Mücmelü't-tomar*” diye de anılmaktadır. Seyyid Lokman'ın seleflerinden devralıp tamamladığı ikinci eseridir. Eser iki ana bölümden oluşmaktadır. “**Birinci bölüm:** evren ve burçlar kuşağı ile başlamakta, Tevrat, İncil ve Kur'an kaynak alınarak peygamber ve dine hizmet etmiş kişilerin hayat hikâyelerinin resimlerle anlatılmasıyla devam etmektedir. Hz. Muhammed, Dört Halife Devri, Emeviler, Abbasiler, Erken İslam dönemi, Gazneli, İlhanlı, Selçuklu ve Timurlular gibi Müslüman devletlerin sultanlarının ve devlet adamlarının secereleriyle birinci bölüm sona ermektedir. **İkinci bölümde:** Osmanlı Devleti'nin kurucusu Sultan Osman'dan başlayarak Sultan III. Murad'a kadar hüküm süren Osmanlı sultanlarının portreleri yer almaktadır. Bu sultanlar döneminde yaşanan siyasi olayların anlatılmasıyla ikinci bölüm son bulmaktadır ”⁵⁶.

6.3. Sûr-nâme-i Hümayun

1582 yılında Sultan III. Murad'ın oğlu Şehzade Mehmed'in (D.1574-Ö.1595) sünnet düğünü vesilesiyle düzenlenen ve yaklaşık iki ay süren şenlik gerek uzunluğu gerekse yapılan kutlamaların görkemi bakımından Osmanlı şenliklerinin en ünlülerinden biridir. Bu eserin hazırlamasında Nakkaş Osman ve Seyyid Lokman birlikte çalışmışlardır. Şenliğe dair son derece ayrıntılar içeren bilgiler vererek eseri minyatürlerle süslemişlerdir. Bugün Topkapı Sarayı'nda bulunan minyatürlü Sûrnâme-i Hümâyûn nüshası, III. Murad'ın emri üzerine genişletilerek yeniden yazılmış metindir⁵⁷.

Sûrnâme-i Hümâyûn üzerinde Nurhan Atasoy, Sûrnâme-i Hümayun (Düğün Kitabı) adlı 1997'de bir çalışma yapmış, eser günümüz Türkçesi ile Nakkaş Osman ve ekibi

---

⁵⁵ Kuzucular, s. 4.

⁵⁶ Kuzucular, s. 4.

⁵⁷ Kuzucular, s. 3.

tarafından hazırlanan minyatürlerinden bazılarının tıpkıbasımları ve açıklamaları ile basılmıştır⁵⁸.

6.4. Hünler-nâme

1584-1588 yılları arasını anlatan bu eseri yazmaya ilk resmî şeh-nâmecî olan Arifî Fethullah Çelebi başlamış ama o tamamlayamamış; Arifî'nin yerine gelen Eflâtûn-i Şîrvânî ancak üç faslını yazabilmiştir. Eser, Seyyid Lokman tarafından bitirilmiştir⁵⁹.

6.5. Kıyâfetü'l-insâniyye fî Şemâilî'l- Osmâniyye

Seyyid Lokman ekibi ile birlikte Hünernâme ve Zubdetü'l Tevârihi hazırlamak için çalışırken bu iki eser için yaptıkları çalışmalardan doğan ilk eser “*Kıyâfet-ül insâniyye fî şemâil-i Osmaniyye*” kısa adıyla Şemâil-nâmedir. 1588 yılında, Seyyid Lokman ile birlikte Nakkaş Osman'ın resimlediği bu eser II. Murat'ın emri ile hazırlanmış, Şemâil-nâme İlk 12 Osmanlı padişahının yüz ve vücut şekillerinin, giysilerinin anlatıldığı ve içinde Sultan Orhan'dan III. Murat'a kadar olan sultanların portrelerinin yer aldığı oldukça kıymetli bir eser olmuştur⁶⁰.

Osmanlı minyatür sanatı ve padişah portreleri açısından çok mühim bir eser olan bu kitabın ve minyatürlerinin hazırlanmasında hiçbir masraftan kaçınılmamış, sarayın imkanları Nakkaş Osman'ın bu eseri için seferber edilmişti. III. Murat'ın (1574-1595) sanata ve tarihe olan merakı bu eserdeki padişah portrelerinin yapılmasında çok etkili olmuş, onun zamanında yapılan resimli yazma kitapların hazırlanması için hiçbir masraftan kaçınılmamıştır⁶¹.

On iki padişahın minyatürlerinin bulunduğu eserin bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde (Hazine, nr. 1563), diğer nüshası da İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (T.6087) kayıtlıdır⁶². Eser 33,5x20cm boyutlarında 77 sayfalık bir

---

⁵⁸ Gülsüm Ezgi Korkmaz, *Sûrnâmelerde 1582 Şenliği*, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek Lisans tezi, Ankara 2004. s. 14.

⁵⁹ Akın, s. 5.

⁶⁰ Kuzucular, s. 4.

⁶¹ Kuzucular, s. 5.

⁶² Akın, s. 5.

eserdir. On iki padişahın minyatürlerinin yer aldığı Şemail-nâme ve Padişah Minyatürleri Kültür Bakanlığı tarafından tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır⁶³.

6.6. Şehenşah-nâme

Bu eser Seyyid Lokman'ın son Farsça Şah-nâmesidir. III. Murad'ın tahta çıkışı 1574'ten, 1581 yılına kadar olan dönemi anlatan bir eserdir. Bu eser Şehinşah-nâme'nin ilk cildini oluşturur. İlk cildin yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi F.1404 ve Topkapı Sarayı Müzesi'nde kayıtlıdır. Şehenşah-nâme'nin İlk cildi 989 Şevval başında (Kasım 1581) tamamlanmıştır. Birinci cildi olan bu eserde 58 minyatür bulunur. Eser Nakkaş Osman'ın başında bulunduğu bir ekip tarafından resimlendirilip, Alâeddin b. Hüseyin Şirvânî hattıyla süslenmiştir⁶⁴.

Şehenşah-nâme'nin ikinci cildinde Koca Sinan Paşa'nın İran seferi, Şehzade Mehmed'in sünnet düğünü, Ferhad Paşa'nın Revan seferi, Özdemiroğlu Osman Paşa'nın İran'daki mücadelesi ve vezîriâzamlığı gibi konular anlatılır. Mirza Ali b. Hacim Kulu tarafından 1001 Saferi sonlarında (Kasım 1592) yazılmış, doksan beş minyatürü içine alan bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir⁶⁵.

6.7. Kitab-î Siyer-î Nebi

Eser III. Murad zamanında **Seyyid Lokman**, tarafından yazılmış, sarayın baş nakkaşı da olan **Nakkaş-Osman** ve ekibi tarafından da minyatürlerle süslenmiştir ve sonralarda saray hattatları ve nakkaşları tarafından çoğaltılmış ve Nakkaşhanedeki minyatür ustaları tarafından minyatürlerle süslenmiştir. Eserin içerisinde 814 minyatürün bulunduğu bilinmektedir. Bu eser 349 cüzden ibaret olup her minyatür için nakışçılara 313 akçe ödenmiştir. 6 ciltlik bu tek kitap bütün masraflarıyla, 284.930 akçeye mal olmuştur. Hazine-i Hümayun'a teslim edilmiş olan kitap, H. 1003, 1595 M. yılında, Topkapı Sarayı'nda yazılıp tezhip edilmiştir. Minyatürlerin renkli sayfaları bir alaimüssema (gökkuşağı) gibi rengarenktir. Bu eserin istinsah edilen nüshaları ise, *Doğu Almanya'da Dresden şehri*

---

⁶³ Kuzucular, s. 5.

⁶⁴ Feriver, s. 59.

⁶⁵ Mehmed Serhan Tayşi, "Kıyâfet İlmî ve Seyyid Lokman Çelebi'nin Kıyâfetnâmesi", *İslam Medeniyeti*, S. 4, İstanbul 1979, s. 91-112.

kütüphanesinde, İngiltere’de Dublin şehir kitaplığında, ve Amerika Milli Kütüphanesinde, olduğu bilinmektedir⁶⁶.

6.8. Oğuz-nâme

III. Mehmed döneminde H.1008 (1599-1600) yılında hazırlanan eserin Lokman’a aitliği baş kısmında mevcut bir şiirden anlaşılmaktadır. Kitap aslında bir Selçuklu tarihi özetidir ve Osman Bey’in ortaya çıkışına kadar gelir. Bunların dışında *Risâletü’l-Âlâti’r-Rasâdiye* adlı bir eserin de Lokman tarafından yazıldığından bahsedilir. Ancak bununla ilgili de kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur⁶⁷.

Araştırmamızda ele alıp inceleyeceğimiz Seyyid Lokman’ın II. Selîm olaylarını edebi bir şekilde anlatan Selîm-hân-nâme eseri şu ana kadar araştırılmadığından; özellikle Seyyid Lokman’ın saray içinde ve dışında kendi gördükleri, yaşadıkları, kendisinin katıldığı savaşlar ve o coğrafya hakkında yazdıklarının incelenmesi önemli olduğu için ele alındı.

7. Seyyid Lokman’ın Yaşadığı Devrin Siyasi, Sosyal Ve Kültürel Durumu

Yukarıda izah edildiği üzere, Seyyid Lokman, Kanuni Sultan Süleyman’ın son döneminde Azerbaycan’dan sonra Musul’a bağlı Harîr’e geçerek Harir kadılığı yapmıştır. Daha sonra İstanbul’a gelmiş olduğunu belirtmiş ancak şairin hangi tarihte ve ne sebeple vatanı Azerbaycan’dan ayrılarak, Osmanlı topraklarına sığındığı belli değildir. Şeyh Ebû Said vasıtasıyla, Şemseddin Ahmed Karabâğî ile tanıştırılmış, Ferîdûn Bey’in Zigetvar seferiyle ilgili eserini nazım biçiminde yazarak hazırladığı ilk denemelerini ona sunmuş, eseri Ebü-suûd Efendi ve İdrîs-i Bitlisî’nin oğlu Ebülfazl Mehmed Efendi gibi önde gelen âlimlerce de beğenilmiştir. Eserin temize çekilip padişaha sunulması için kendisine emir gönderildiği bilinmektedir⁶⁸.

Seyyid Lokman’ın Anadolu topraklarında 25 tane eser yazdığı bilinmektedir. Eserlerinin içinde sadece bir tane Selim-nâme bulunmaktadır. “Şah-nâme-i Selîm-hân” da Sultan Süleyman’ın son yıllarının anlatıldığı Zafernâme yer almakla birlikte; II. Selîm’in

⁶⁶ Kuzucular, s. 1-2.

⁶⁷ Hüseyin Feriver, *Tarih-i Edebiyat-ı İran*, Danişgah Tehran, Meydan Azadi Kütüphaene yayını, Tehran H.1341, s. 59.

⁶⁸ T.C Başbakanlık Tanıtma Fon “Seyyid Lokman- Biyografya” *Türkiye Ünlüleri, İnternet Ansiklopedisi*, 2016, s. 1.

hükümdarlığı dönemin siyasi ve sosyal gelişmeleri anlatılmaktadır. Bu dönemin siyasi ve sosyal yapısını kısaca özetlemek yerinde olacaktır.

7.1. Kanuni Sultan Süleyman Devri

Yavuz Sultan Selim Han 1520 yılında vefat etmiş, ölüm haberi, Şehzade Süleyman'ı oldukça sarsmıştı. Haberi aldığıının ertesi gün Manisa'dan İstanbul istikametine doğru yola koyulmuştu. Sultan Süleyman 22 Eylül 1520'de İstanbul'a gelerek saltanat tahtına oturup hükümdar olduğu zaman ona rakip olacak birisi yoktu çünkü Yavuz Sultan Selim'in bir oğlu ve altı kızı vardı bundan dolayı taht kavgası çıkmadan Osmanlı Devleti'nin en muhteşem çağı başlamış oluyordu⁶⁹.

1520'de Süleyman tahta çıktığı zaman İslam aleminde kazanılmış yeni durumu korumak için, ataları gibi savaş alanında büyük başarılar göstermeli idi⁷⁰. Genç Sultan hemen ilk yıllarında doğuda beliren isyanlarla uğraşmak zorunda kaldı. Canberdi Gazali Hadisesi çıkmıştı, Memlük Sultanı Melik Eşref Kayıtbay'ın azat kölelerinden ve Sultan Gavri ile Sultan Tomanbay'ın nüfuzlu beylerbeylerinden olan Canberdi Gazali Yavuz Sultan Selim'in ölümünden haberdar olunca hemen isyan etmeye kalktı. Canberdi sayısı 20.000'e ulaşan kuvvetleriyle Beyrut, Halep ve birkaç yeri daha kuşattı. Devlet buna karşı tedbir maksatlı isyanı bastırması için Ali beyi gönderdi. Sonunda 27 Ocak 1521 tarihinde Şam yakınlarındaki çarpışmanın sonunda Canberdi Gazali yenilerek yakalandı. İsyancılar bastırılır bastırılmaz Macaristan'a karşı Belgrad kuşatması için yeni bir seferin açılmasına karar verildi⁷¹.

1521'de Kanuni Sultan Süleyman'ın bizzat kendisi Osmanlı ordusunun başında hareket etti. Belgrad'ın kale muhafızları Osmanlı ordusu karşısında dayanamayacağını anlayınca aman dilemeye mecbur kaldı. Sonunda 30 Ağustos'ta kaleyi teslim ettiler⁷². Belgrad'ın ele geçirilmesi ile Macaristan üzerine yapılacak akınlarda Osmanlı ordusu daha

---

⁶⁹ Yılmaz Öztuna, *Kanuni Sultan Süleyman*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1049, 1. Baskı, Ankara 1989, s. 1-5.

⁷⁰ Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar- I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 27. Baskı, İstanbul 2009, s. 149.

⁷¹ Halil İbrahim İnal, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Nokta Kitap yayını, 1. Baskı, İstanbul 2007, s. 209.

⁷² Hammer Paurgstall, *Osmanlı Devleti Tarihi*, çev. Mehmed Atâ, Dizgi baskı Tasvir Matbaası, C.V, İstanbul 1984, s.1290.

rahat hareket etme fırsatını yakaladı⁷³. Şehzadelik ve sultanlık dönemlerinde Kanuni; Macaristan Seferi, Rodos Savaşı, Mohaç Meydan Savaşı, Viyana Kuşatması, Macaristan Alman seferi, Boğdan seferi, Anadolu iç isyanı, Baba Zünnun isyanı, Suhte isyanlar, Toplu isyanlar, İran seferi, İrakeyn seferi, Nehcivan seferi, Amasya Antlaşması, Kırım olayı, Şehzade Bayezid olayı, Deniz seferi, Korfu Seferi, Preveze Zeferi, Barbaros'un Fransaya yardım seferi, Cerbe savaşı, Malta Kuşatması, Habeşistan seferi ve Zigetvar seferi gibi olaylarla teker teker mücadele ederek Osmanlı Devleti topraklarını genişletmeyi başarmıştır⁷⁴.

Sultan Süleyman 73 yaşında son seferini düzenledi. Zigetvar seferi ise dönemin son seferi sayılır, Padişah Zigetvar ve Eğri kalelerinin fethi ile Macaristan'daki direniş yuvalarını dağıtmak istiyordu. 1 Mayıs 1566'da sefer için İstanbul'dan çıkarak önce Belgard'a oradan Zemlin'e geldiği sırada Avusturya kuvvetleri de Tata ve Vespirim'i alarak büyük bir katliam yapmışlardı. Osmanlı ordusu ise Zigetvar üzerine hareket etti. Kale kuşatılarak toplarla dövülüyordu ve kont Zirinyi Miklos bütün gücüyle kaleyi savunuyordu sonunda 7 Eylül 1566'da kale alınmıştı kont Zirinyi Miklos de yakalanarak idam edilmişti⁷⁵.

Osmanlı Devleti'nde Kanuni döneminde, idare, kaza, askerlik, şiir'ü-şairlik, kültür ve sanat teşkilatı bakımından son derece değerli aktif unsurların iş ve el birliği yapıp bir araya geldikleri bilinmektedir⁷⁶.

Osmanlı sultanlarıyla birlikte sefere çıkan âlimler ve şâirler, Sultanın savaşlarını ve kahramanlıklarını nazım ve nesirle tasvir ederlerdi⁷⁷.

7.2. Sultan II. Selim Devri

Sultan Süleyman, Macaristan seferine çıkıp Zigetvar Kalesi'nin fethinden önce vefat edince, Padişahın ölümünü gizleyen Vaziriazam Sokullu Mehmet Paşa olayın bir sır olarak

---

⁷³ Ahmet Kerim Demireğen, *Sultan Süleyman'ın Sigetvar seferi(Hazırlıklar ve Fetih)* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s. 5.

⁷⁴ Hammer, C.V, s. 1281-1512.

⁷⁵ M.Tayyib Gökbilgin, "Kanuni Sultan Süleyman'ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 21, İstanbul 1966, s. 1-14.

⁷⁶ Hüseyin Mirjafari, "İranlı Tarihçilerin bakış açısıyla Kanuni Sultan Süleyman'ın Siyaseti ve kişiliği" *İsfahan University İran*, Editör, Güler Eren, *Osmanlı*, C. I, Ankara 1999, s. 371.

⁷⁷ Mehdi Muhammed Zade, *Tasiri Şahname-i Tahmasbi der sünneti Şahname nigari Osmani*, *Nigre Dergisi*, S.34, Tehran H. 1394, s. 30.

saklanması sağlamıştır. Veliâht II. Selîm'e haber göndererek saltanata davet etti. Bu sırada Kütahya Sancakbeyliği'nde bulunan Şehzade II. Selîm süratle İstanbul'a gelerek 30 Eylül 1566'da tahta çıktı⁷⁸.

II. Selîm on birinci Osmanlı padişahıdır. 28 Mayıs 1524'te doğdu. Şehzadeliğinde mükemmel bir eğitim ve terbiye gördü. Devlet idaresi ve teşkilatını iyice öğrenmesi için Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinde sancakbeyliği yaptı. Valilik yıllarında ise eğitimine devam edip, bilgi ve kültürünü arttırdı. İlim ve sohbet meclisinde çok bulunurdu. Padişah olması ile devlet idaresine ve orduya yetenekli devlet adamları ve komutanlar tayin edip, eskilerden bir kısmını da tekrar yerinde bıraktı. Veziri azam Sokullu Mehmet Paşa'yı geri görevinde bırakması, devletin idaresi ve imar faaliyetlerinin devamında isabetli olduğu bilinmektedir⁷⁹.

22 Haziran 1567'de Sultan II. Selîm Edirne'ye geçtikten sonra diğer devletlerin elçilerini kabul edip birer birer onları tebriklerini ve değerli hediyelerini huzuruna kabul etti. Avusturya ve Almanya gibi devletler Sultan Süleyman döneminde savaşırken Osmanlı kuvveti karşısında kaybolup ezilmişti. Ve genç Sultan ile antlaşma yapmayı Zigetvar Kalesi'ni Osmanlıya ait olarak kabul edip vergi vermeyi kabul etmişlerdi⁸⁰.

Genç Sultan farklı devletlerin elçileriyle ilgilenmekteyken Yemen'de Zeydi İmamı Topal Mutahar'ın ayaklanması ortaya çıktı. Kısa zamanda Yemen tamamen isyancıların eline geçti. Osmanlı kuvvetleri ise Zebid'de zorlukla tutundular ve çok kötü bir duruma düştüler. Bu sırada Sultan II. Selîm, Özdemiroğlu Osman Paşa ve Koca Sinan Paşa'yı gönderdi ve Yemen isyanını durdurarak bağlılığını sağladı⁸¹. Bu olaydan hemen sonra Büyük Okyanus ile Hint Okyanusu arasında bulunan Sumatra Adası, Malaka Adası ve birtakım küçük adalara hâkim olan Ace Sultanlığı tarafından, Portekizlilerin faaliyetlerinin haberi geldi. Bunun için 1569 yılında Kurdoğlu Hayreddin Hızır Reis'i görevlendirip oranın birliğini sağladı. 1569'da Rusya'nın Hazar kıyılarındaki ilerlemeleri kış mevsimi nedeniyle

---

⁷⁸ Demireğen, s. 80.

⁷⁹ İnal, s. 263.

⁸⁰ Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1453-1574)*, Editör, Erhan Afyoncu, Çev. Nilüfer Epeçli, Yeditepe Yayınevi, C. II, İstanbul 2011, s. 656-657.

⁸¹ İnal, s. 263-264.

durduruldu. Ertesi yıl İran ile Rusya'nın antlaşması yüzünden işbaşı yapılmadı ve büyük teşebbüs gerçekleştirilmedi⁸².

Bunun gibi arka arkaya gelen olaylar Genç Sultanı savaş emrini vermeye mecbur etti. Bunlardan birisi Kıbrıs Savaşı'dır. 1569 yılında İskenderiye yakınlarında Nil teknelerinin yolunu kesen ve onları eser alıp Kıbrıs'a satan Venedik Korsanları olayını duyan Sultan bir takım siyasi mektuplaşmalar yaptıktan sonra; 9 Eylül 1570'te Lala Paşa tarafından Kıbrıs fethedildi. Ondan sonraki savaş ve fetihler sırasıyla: 4 Ağustos 1571'de Magosa Savaşı, 7 Ekim 1571 İnebahtı (Deniz savaşı), Kıbrıs, Kırım olayı, 1574 yılında Boğdan Voyvodası isyanı ve Tunus meselesidir⁸³.

II. Selim, babası Kanuni devrinde birçok savaşa katılmakla beraber tahta geçtikten sonra hiçbir sefere çıkmadı. Çünkü devrindeki seferler genellikle büyük deniz seferleri olup bu seferlere de Padişahın komuta etmesi âdet değildi. Tecrübeli ve bilgili veziri Sokullu Mehmet Paşa'yı, hükümet işlerinde tamamen serbest bırakmıştı. Aynı zamanda II. Selim imarcı bir Padişahı. Kısa süren saltanat döneminde Türk ve dünya sanatının şaheseri sayılan Edirne Selimiye Camii'ni inşa ettirmiştir. Ayasofya Camii'ni istinat duvarlarıyla tahkim ettirdi. Mekke'nin su yollarının tamirini yaptırdı, Mescid-i Haram'ı mermer kubbelerle tezyin ettirdi. Onun devrinde bunun gibi yüzlerce imaratlar yapılmıştır. Ayrıca ilmi tasavvufi şiire de ilgisi vardı. Değerli bir şairdi, yazdığı şiirler şairler ve âlimler tarafından çok beğenilmekteydi⁸⁴.

Seyyid Lokman II. Selim döneminin şairlerinden birisi olarak Osmanlı Sultanlarının sefere çıkışından, savaşın başladığı ana kadar; daha sonra hücumları, savunmaları ve zaferlerin bütün detaylarından bahsetmektedir. Devlet ve millet ilişkisinden, siyasi, askeri ve sosyo-kültürel ilişkilerden, Osmanlı Devleti'nin iç siyaset ve dış siyasetinden detaylıca bahsetmektedir.

7.3. III. Murad Devri

Osmanlı padişahları içinde en âlim olan III. Murat 20 yaşındayken, Babası II. Selim'in vefatı üzerine Manisa'dan İstanbul'a gelerek 22 Aralık 1574'te tahta geçti. III.

---

⁸² Hammer, C.VI, s. 1839-1850.

⁸³ Zinkeisen, C. II, s. 662-670.

⁸⁴ Hammer, C.VI, s. 1907.

Murat zamanında bürokrasi ve hükümet daha ziyade Sokullu Mehmet Paşa tarafından idare edilirdi⁸⁵.

20 yıl hüküm süren Padişah, II. Selîm'den devraldığı 15.162.151 km kare ülke toprağını 19.902.000 km kareye çıkardı. İngilizlerle dostane ilişkiler kurdu⁸⁶. Avrupa papazları ile ilişkiler kurdu. Bunun gibi bir takım siyasi ilişkiler, barışlar, antlaşmalar başka devletlerle de yapıldı. III. Murat zamanında sarayda kadınlar devlet işlerini karıştırmaya başladılar. Bu durum Sokullu'nun ölümünden sonra daha da artarak devam etti⁸⁷.

III. Murat döneminin ilk olayı Osmanlı-Venedik ilişkisi barış içindeyken 1584 yılında olmuştur. Amiral Emmo tarafından sulh bozulmuştur. 250 kadar Osmanlı askeri öldürüldü ve kadınlar tecavüz edildikten sonra denize atıldı. Osmanlı ultimatomu neticesinde Osmanlı gücünden çekinen Venedik Senatosu şartları kabul etti. Amiral Emmo derhal edam edilerek İstanbul'a gönderildi çıkmış olan olay böylece son buldu⁸⁸.

1577 yılında Şah Tahmasb'ın oğlu Şah İsmail, Osmanlı'ya bağlı bazı emirleri kendi tarafına çekmeyi başarinca, III. Murat, Van Beylerbeyi'ne talimat vererek ordu hazırlamasını emretti. Osmanlılar hazırlık yaparken, Şah İsmail'in ölmesi neticesinde İran'da taht savaşları başladı. Bu durumdan yararlanılmasını isteyen Van Beylerbeyi İran'a saldırılmasını istedi. 1577-1589 yılları arasında süren on iki yıllık savaşın sonunda, Sinan Paşa ve Lala Mustafa Paşa başkomutan olarak, İran kuvvetlerini Çıldır'da yendi ve tüm Gürcistan fethedildi. Osmanlı'nın bu gelişmelerinden dolayı İran barış istemek zorunda kaldı. 21 Mart 1590'da yapılan Ferhad Paşa Antlaşması'na göre; Kars, Tebriz, Tiflis, Şirvan, Gence ve Şeherezor, Osmanlı Devleti'nde kalacaktı. Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti doğuda en geniş sınırlarına ulaşmış oluyordu⁸⁹.

1593 yılında Telli Hasan Paşa'nın başıbozuk Uskukların üzerine yürümesini savaş sebebi sayan Avusturya İmparatoru II. Rudolf barışı bozdu. Vergi vermeyen, Eflak, Erdel ve Boğdan gibi beyleri de isyana teşvik etti. Bu savaşta Osmanlı kuvveti ağır kayıplar verdi. Sonunda 1594 yılında Sinan Paşa Avusturya birliğini Yanıkkale önünde bozarak kaleyi

---

⁸⁵ Zinkeisen, C.III, s. 275-277.

⁸⁶ İnal, s. 273.

⁸⁷ Hammer, C.VII, s. 2018-2019.

⁸⁸ İnal, s. 274.

⁸⁹ Zinkeisen, C.III, s. 405-415.

zaptetti. III. Murat vefat ettiğinde Avusturya'yla savaş devam ediyordu. Babasının ölüm haberini alan III. Mehmet 27 Ocak 1595'te İstanbul'a gelip tahta oturdu⁹⁰.

Osmanlı Şeh-nâmecisi olan Seyyid Lokman III. Murad'ın ölümünden sonra gözden düşmüştür. III. Mehmed'in tahta çıkışından sonra ise görevi Tâlikîzâde'ye devredilmiş ve (15 Muharrem 1004 / 20 Eylül 1595) tarihinde Farsça şeh-nâme yazmaktan azledilmiştir⁹¹.

---

⁹⁰ İnal, s. 274.

⁹¹ Kuzucular, s. 2.

İKİNCİ BÖLÜM

SEYYİD LOKMAN'IN SELİM-NÂMESİ (ŞEH-NÂME-İ SELİM-HAN)

8. Eserin Şekil Özelliği

Şeh-nâme-i Selîm-hân, Seyyid Lokman olarak bilinen Lokman b. Seyyid Hüseyin el-Aşurî el-Urmevî tarafından 6 Zilhicce 988 (12 Ocak 1581) II. Selîm devri olayları için hazırlanmıştır⁹². Eserin iç kısmı ve künyesi şu şekildedir:

Bulunduğu yer: Aslı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir. İstinsah nüshası ise The British Library MS Viewer'dedir.

Müellif: Lokman b. Seyyid Hüseyin el-Aşurî el-Urmevî

Yazım tarihi: 6 Zilhicce 988 (12 Ocak 1581)

Varak sayısı: 74

Boş varak: 14

Satır sayısı: 19

Eser dili: Farsça

Yazı çeşidi: Nesih "Nestelik"

Minyatürler: 9

Eserde olaylar v.8a kadar nesir şeklinde; v.8a'dan sonuna kadar dört sütun 19 satır nazım şeklinde yazılmıştır. Her sayfa ilk iki sütun ve son iki sütun birlikte okunacak şekilde yazılmıştır. Her sayfada altın yaldızlı sade kenarlıklar bulunmaktadır. Ayrıca başlıklar altın yaldızlı zemin üzerine beyaz ve mavi renkte yazılmıştır. Bazı başlıklarda ise çivit mavisi ve altın yaldızlı kenar süslemeleri olduğu görülmektedir. Nesir kısmının Cümle sonları kırmızı renkte noktalanmıştır. Paragraf sonları ise altın yaldızlı daha büyük noktayla belirlenmiştir. Dört sütundan oluşan nazım bölümünde sütun araları yaldızlı çizgilerle bölünmüştür. Eserin son bölümlerinde iki başlığın yeri yaldızla belirlenmiş olmasına rağmen içi boş bırakılmıştır. Bu başlıklar Fars dilinde yazılmıştır ve içinde Arapça kelimeler de mevcuttur. Arapça

---

⁹² Eserin yazılış tarihi, Şahamattin Kuzucular tarafından 6 Zilhicce 988 (12 Ocak 1581) olarak verilmektedir (Bkz. Şahamattin Kuzucular, "Seyyid Lokman Aşuri Hayatı ve eserleri", *Geleneksel Sanatlar Osmanlı Minyatür Grevür Resmî Makale*, Hatay 2015, s. 1.)

kelimelerin hepsi altın yaldızlı, turuncu, mavi ve kırmızı renklerle yazılmıştır. Bazı bölümlerdeki Arapça giriş cümlelerinin ise siyah yazıldığı görülmektedir.

Eserde toplam beyit sayısı 1,615 beyittir. 1,551 beyit nazım bölümünde, 60 beyit nesir kısmının içerisinde ve 4 beyit ise derkenardadır.

Eserin nesir bölümlerinde üstü çizili (yazı iptali) cümleler göze çarpar. Üstü çizili cümlelerin bulunduğu varak ve sütunlar şu şekildedir:

v.5b 14. ve 16. sütunları

v.6a 7. sütunu

v.6b 5. ve 14. sütunları

v.7a 1. ve 9. sütunları

v.8a 1. sütunları

Eserin nazım bölümlerinde üstü çizili cümlelerin bulunduğu varak ve sütunlar şu şekildedir:

v.10a ilk iki sütunu 11. satırı ve ikinci iki sütunun 10. ve 11. satırları

v.11a ilk iki sütunu 14. satırı

v.16a ikinci iki sütunu 6,10 ve 11. satırları

v.16b ikinci iki sütunu 2.satırı

v.17a ikinci iki sütunu 4.satırı

v.21b ilk iki sütunu 16 ve 18. satırları

Eserde sayfa kenarlarına da düzeltme amacıyla cümleler eklenmiştir. Düzeltme cümlelerinin bulunduğu yerler şu şekildedir:

v.15b, v.16a ve v.21a varaklarında sayfanın solunda, v.21b ise sayfanın sağında sütudaki yaldızlı çerçevesin içindeki şiirin düzelmesidir.

Eserin nazım kısmında yer yer yaldızlı çerçevenin dışında bazı beyitler vardır. Çalışma esnasında her ne kadar beyitlerin nereye ait olabileceği aranmışsa da tespit edilememiştir.

Sayfa kenarına yazılan beyitler şu şekildedir:

Veziri be- hüsün be-buğçe-i mucerreb,	وزیری بحصن ببوفچه مجرب،
Feristadi-u feth kerd-eş muzerreb ⁹³ .	فرستادی و فتح کردش مضرب.
Çü Ferhad zin encümen geşt dur,	چو فرهاد زین انجمن گشت دور،
Piyale be-cayeş sud ba surur.	پیاله بجایش شد با سرور.
Piyale bişud-eş cânışini ba surur ⁹⁴ .	پیاله بشدش جانشین با سرور.
Piyale be-devred o der behruber,	پیاله بدورد و در بحروربر،
Rebudi hemi akli düşmen zi ser ⁹⁵ .	ربودی همی عقل دشمن ز سر.
Çi didem yeki abdi hâsı vezir,	چه دیدم یکی عبد خاص وزیر،
Be devlet cevân ve be tedbir pir ⁹⁶ .	بدولت جوان و بتدبیر پیر.

Eserde dokuz adet renkli minyatür vardır. Seyyid Lokman'ın Şeh-nâme-i Tafşîl-i Hâl-i Âl-i Osman eserine bakıldığında 40-50 minyatür resmedildiği görülür⁹⁷. Şehnâme-i Tafşîl-i Hâl-i Âl-i Osman eserine göre nispeten Selîm-nâme'de daha az minyatür olması dikkat çekmektedir. Selîm-nâme'de on dört sayfa boş bırakılmıştır. 29a varagında ise dört sütundan ibaret nazım formu hazırlanmış ancak yine boş bırakılmıştır. Eserin sayfa sayısı yoktur, sonradan kurşun kalemle Farsça ve Latince, sayfa ve varak sistemi ile iki şekilde numaralandırmıştır. Çalışmamızda varak esasını tercih ettik ve eserden bahsedilirken sayfanın numarası değil varak numarası verilmiştir. Eserin v.1a'da mühür bulunmaktadır.

⁹³ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.15b.

⁹⁴ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.16a.

⁹⁵ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.16a.

⁹⁶ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.21a.

⁹⁷ Akın, s. 9.

Ancak mührün üzerindeki yazının zaman içinde silindiği görülmektedir. Eserin v.1a, v.7a, v.15a, v.25b ve v.31b’de ise British Museum’ın sarı renkli mührü bulunmaktadır.

8.1. Eserin Başlıklarını Genel Olarak Şu Şekilde Sıralayabiliriz

1. Başlangıç Allah’ı Hamd ve senâsı
2. Nazım
3. Mesnevi
4. Beyit
5. Kıt’a
6. Muamma
7. Nesîr
8. Mısrâ
9. Allah’ın Hamd-u Senası Şiir içinde
10. Mûnacaât be Dergahi Hz. Kazi-ül-Hâcât
11. Nati Hz. Hâce-i âlem sallallahu aleyhi vesellem
12. Mûnakıbet Hz. Ebu Bekiri-sıddik razyallahu enhu
13. Mûnakıbet Hz. Omer binni hettab razyallahu enhu
14. Mûnakıbet Hz. Osman zinnureyn razyallahu enhu
15. Mûnakıbet Hz. Ali-ül mürteza keremallahu vechu
16. Sena-i Padişahi İslam Hz. Sultan Selîm-hân Hullide celaluhü
17. Dua-i Hz. Veziriâzam Mehmed Paşa edâmül ömrühu ve vezaretühu
18. Zikri Evsâfi Vuzera-i Kirâm Ebkahumullah
19. Zikri Mehâmid ‘aleyhi erkân-ı Devlet be- Tarîk-i Surağat
20. Hitabı Zemin Pos
21. Der Hâb ve Ta‘bir
22. Hitab-i be Nefsi Natıka
23. Sebeb-i Nazmi Hitab
24. Ağaz-i Destan
25. Name-i Hümayun be- Kırıl-ı Beç
26. Tedaruk Hz. Veziriazam be- Seferi Sigetvar
27. Cevabı Name-i Hümayun ez- Kırıl-ı Beç

28. Ziyareti Hz. Hudavendegar be- Mezaratı Şerife
29. Tezğın ve İrtifa Abağu Rağ Ara Odak Kerden Vusak
30. Teveccüh-i Hümayun be- sefer-i Zafer- makrun
31. Ünvanın yeri Boş
32. Ünvanın yeri Boş

Eserin yazılış tarihi Lemi Akın'ın makalesinde 988 (1581) geçmektedir⁹⁸. Şahamattin kuzucular, Makalesinde'de ise 6 Zilhicce 988 (12 Ocak 1581) geçmektedir⁹⁹. Müellifin ismi "Lokman" olarak on beş kere zikredilmiştir. Kitabın cildi üzerinde ismi Latin harfleriyle "SALIM KHAN NAMAĞ" olarak yer almıştır. Bu isime eserin herhangi bir yerinde rastlanmamaktadır. Birinci sayfadaki boşluğun Seyyid Lokman'ın eserin ismi için ayırmış olmasına rağmen boş bıraktığı düşünölmektedir.

"Seyyid Lokmanın Selım-nâme eserinin dışı"

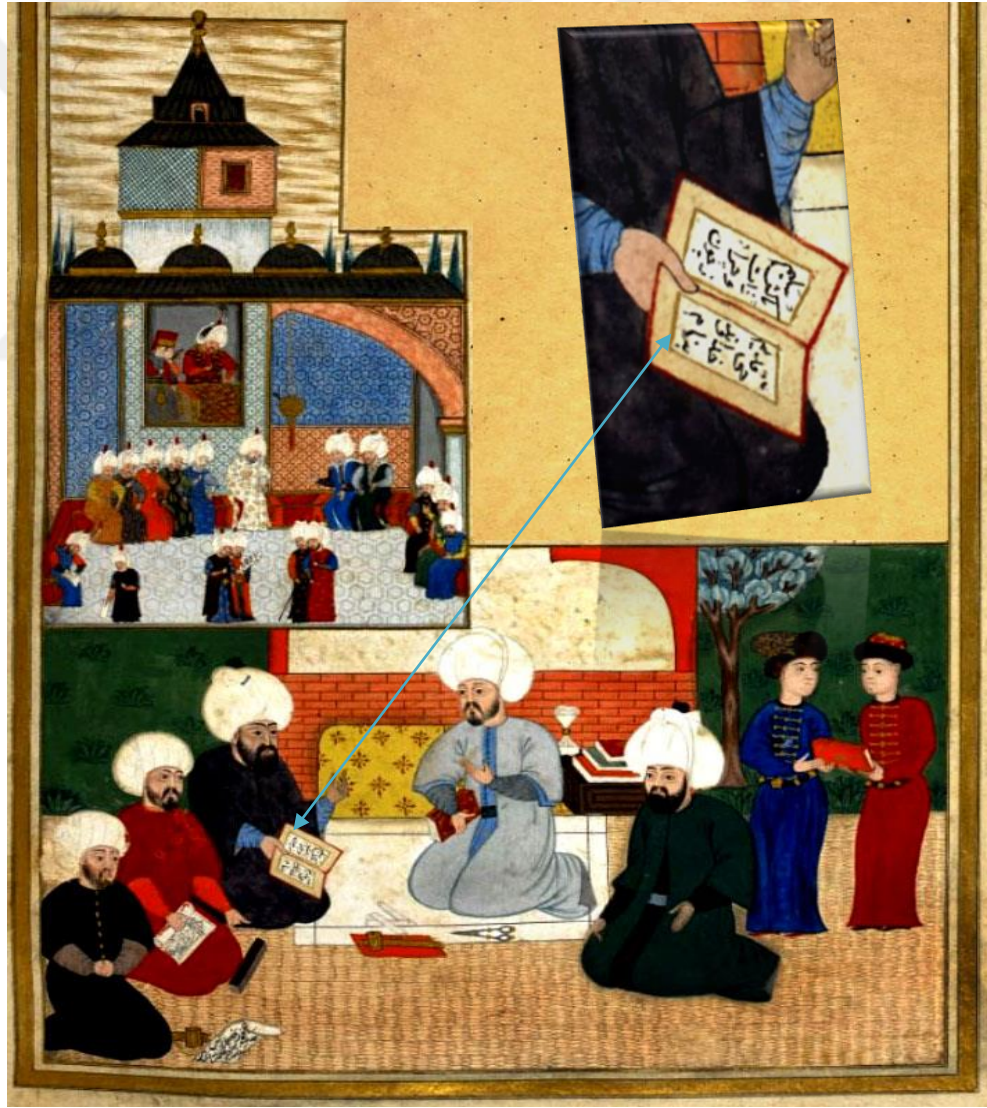
⁹⁸ Eserin yazılış tarihi, Lemi Akın tarafından (1581) olarak ve verilmektedir (Bkz. Lemi Akın, "Unutulmuş Bir Eser Seyyid Lokman'ın Şehname-i Tefşil-i Hal-i Al-i Osman", İstanbul, s. 5.)

⁹⁹ Eserin yazılış tarihi, Şahamattin Kuzucular tarafından 6 Zilhicce 988 (12 Ocak 1581) olarak verilmektedir (Bkz. Şahamattin Kuzucular, "Seyyid Lokman Aşuri Hayatı ve eserleri", *Geleneksel Sanatlar Osmanlı Minyatür Grevür Resmi Makale*, Hatay 2015, s. 1.)

8.2. Selîm-nâme'de Yer Alan Minyatürler

Eser içerisinde anlatılan konularla bağlantılı olarak 9 minyatür yer almaktadır. Selîm-nâme'nin ilk minyatürü iki meclisi anlatmak amacıyla çizilmiş, biri vezirler ile Sultan arasındaki meclis, ikincisi ise veziriazam, diğer vezirler ve katipler arasındaki meclisi göstermektedir. Minyatürün kitap içindeki yazısı şu şekildedir:

Be- nâmî Hudavedi heyi-i kadim,   بنام خداوند حی قدیم،
Zi çûn-u çera zâtî pakî Selîm¹⁰⁰.   ز چون و چرا؟ ذات پاک سلیم.

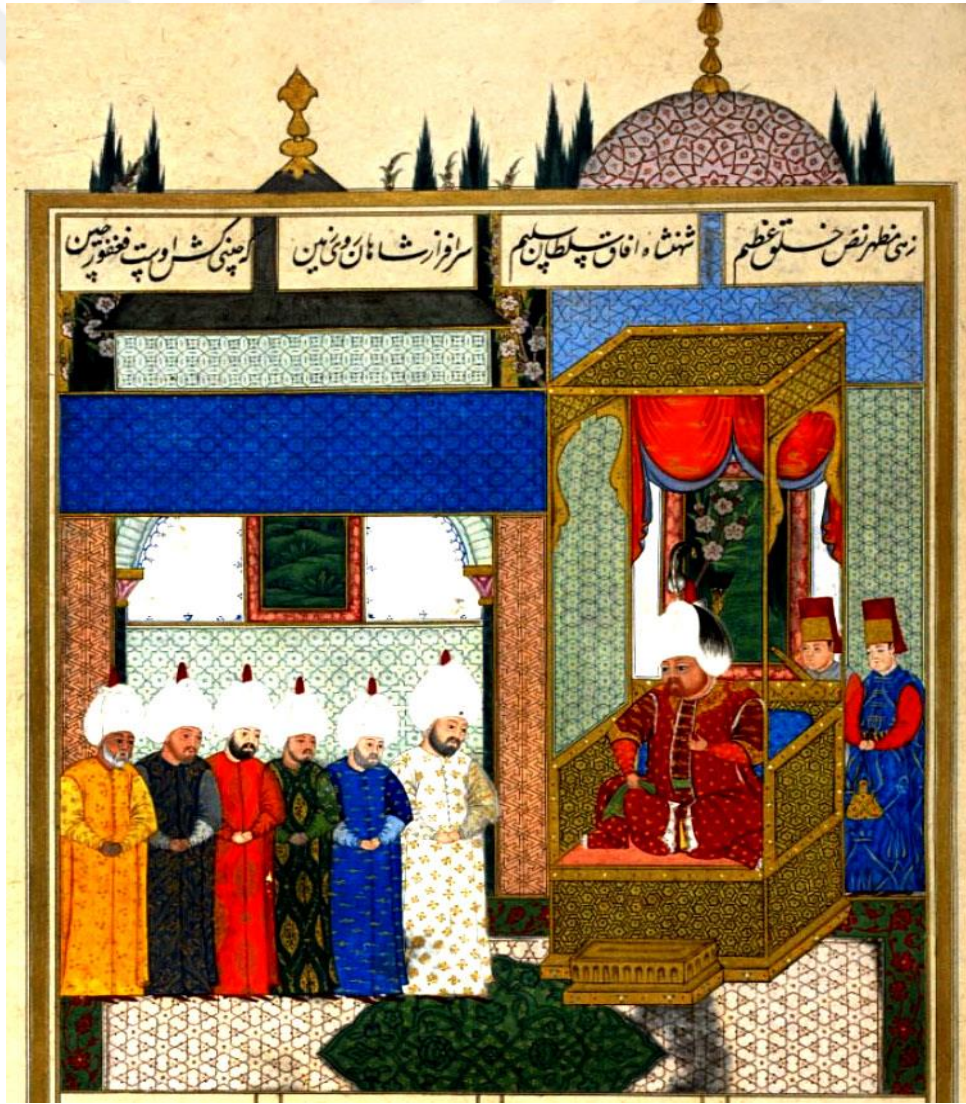

¹⁰⁰ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.7b.

Selîm-nâme'nin ikinci minyatürü Sultan II. Selîm Han'ın muhteşem hükümdarlığını ve vezirlerini düzenli bir şekilde göstermektedir. Minyatürün içindeki şiir ise Sultan'ın yeryüzündeki en büyük Şehenşah olduğunu gösterir.

Zihî mezherî nêss halkı Azîm, زهى مظهر نص خلق عظم،
Şehenşahi afakî sultan Selîm. شهنشاہ افاق سلطان سلیم.
Ser efraz şahanî ro-i zemin, سر افراز شاہان روی زمین،
Ki çini keş-i ost fağfuru Çin¹⁰¹. کہ چنی کش اوست فغفور چین.

¹⁰¹ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.14a.

Selîm-nâme'nin üçüncü minyatüründe Sultanın, sarayında millet tarafından gelen şikâyetlere verdiği kararı ve o meclisin tertipli bir meclis olduğunu gösterir.

Tu-i âsıfı âdıl-ı kardân,

Veziri Selîm Süleyman mekan.

Menem bende-i Lokman bekef hame-em

Be-medhi Şehân nezmi Şehnâme-em¹⁰².

توی آصف عادل کاردان،

وزیری سلیم سلیمان مکان.

منم بنده لقمان بکف خامه ام،

بمدح شهان نظم شهنامه ام.

¹⁰² Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.15a.

Selîm-nâme'nin dördüncü minyatürü II. Selim Han ve yedi vezirini, Güneş'in çevresindeki gezegenlere benzetmiştir. Yedi vezirin devletin hakim olduğu bölgelere görevlendirildikleri biliniyor.

ZIKR-İ EVSÂF-I VÜZERA-İ KİRÂM EBKAHUMULLAH

ذکر اوصاف وزراء کرام ابقاهم الله

Çü şeş güşe der hükmi şeh bud ez ân,   چو شش گوشه در حکم شه بود از آن،
Vezirani şeh niz şud ânçenân.   وزیران شه نیز شد انچنان.
Bud cümle haft ahter âzem çü mür,   بود جمله هفت اختر اعظم چو مور،
Yeki der Yemen çün süheyl-eş şüğur¹⁰³.   یکی در یمن چون سهیلش شعور.

¹⁰³ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.15b.

Selîm-nâme'nin beşinci minyatürü, Veziriazam ile diğer vezirlerin kararlarının katip tarafından yazıldığını göstermektedir¹⁰⁴.

Selîm-nâme'nin altıncı minyatürü, Veziriazam ile diğer vezirlerin toplantı kararlarının farklı kıyafet ve farklı odada katip tarafından yazıldığını göstermektedir¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.16a.

¹⁰⁵ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.16a.

Selîm-nâme'nin yedinci minyatürü, farklı olsa bile Sultan ile vezirler meclisinin ve onların aldığı kararların katip tarafından yazıldığını gösterir¹⁰⁶.

Selîm-nâme'nin sekizinci minyatürü, Sultan fermanının hattat ve nakkaşlar tarafından yazılması ve hazırlanması gösterilmektedir¹⁰⁷.

¹⁰⁶ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.16b.

¹⁰⁷ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.16b.

Selîm-nâme'nin dokuzuncu minyatürü, Kanuni Sultan Süleyman'ın savaştan önce dini vecibesini yerine getirmek için önce Hz. Eyüb'ün mezarına sonra Sultanlar, şehitler ve yakın arkadaşlarının mezarına sarayındaki âlimler ile gidip mağfîret ve Allah'tan milleti için devleti için muzaffer olmayı talep etmesini gösterir ¹⁰⁸.

Ger in güne dârem zeyifi veli,

گر این کونه دارم ضعیفی ولی،

Zi imân pâk-est kalbem kavi.

ز ایمان پاکست قلبم قوی.

H. Eyüb Ansari

Eleyhir-rehmet-ül bari

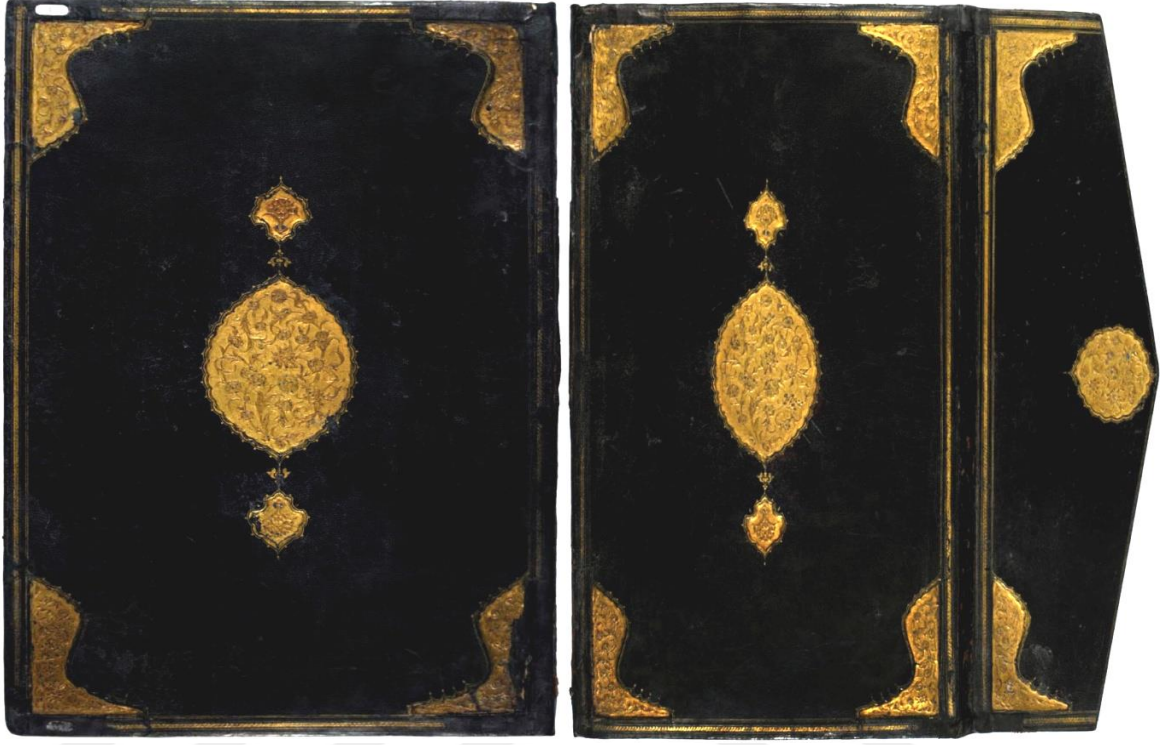
حضرت ایوب انصاری

علیه رحمت الباری

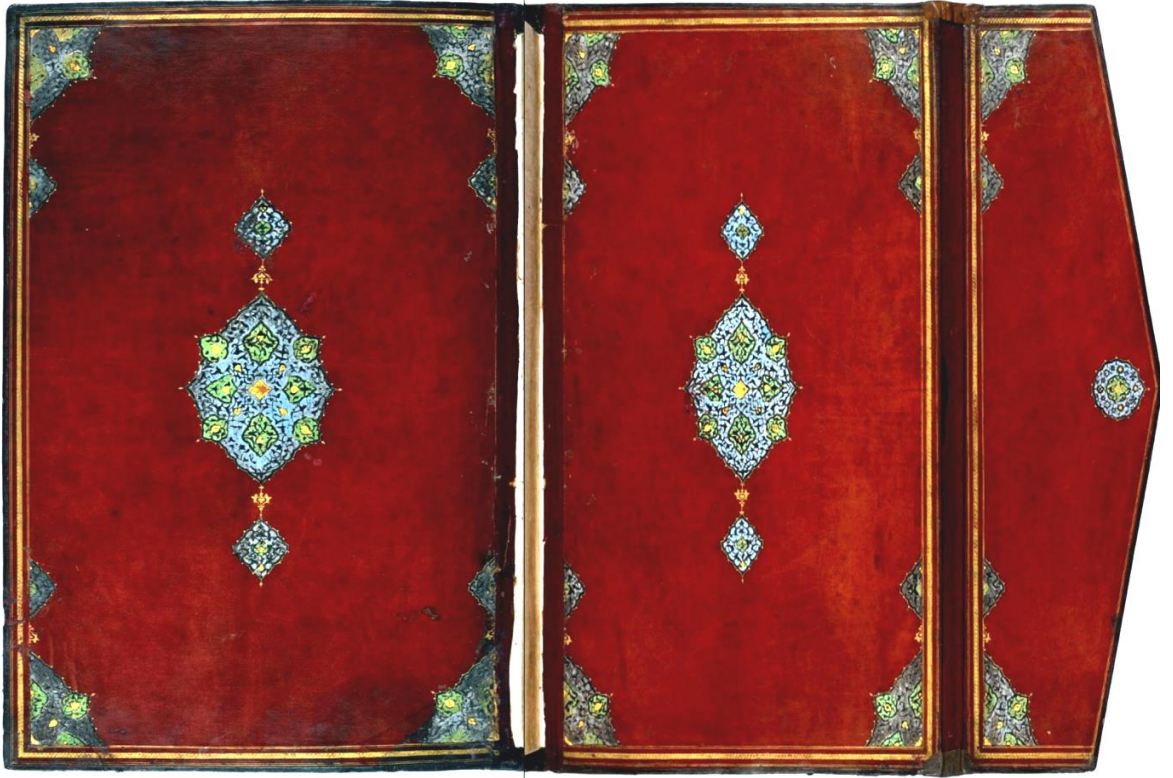

¹⁰⁸ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v.25b.

Selîm-nâme'nin ilk birinci dış kapağı

Selîm-nâme'nin ikinci iç kapağı

9. Eserin Muhtevası

Eser eski Farsça Nesih (Nestelik) ile yazıldığı için dönemin dil özelliklerini içinde barındırmaktadır.

Şeh-nâme-i Selîm-hân, Allah'a hamd-ü senâ ve Hz. Paygambere salavat ile başlar, dört halife ile İslam dininin kuruluşundan başlayıp, Osmanlı ecdadının kahramanlıklarından, Al-i Osman'ın Sultan ve vezirlerinden, karşılarındaki devletlerden, şeh-nâme-i Firdevsi'nin içinde yer alan İslam devleti Sasaniler'in olaylarından ve Rum Yunan'daki gazilerin cesaretinden övgü ile bahsetmektedir.

Eserin içindeki Nazım kısmında yer alan şiir, Fatih Sultan Mehmed'in Kostantiniyye fethi için İstanbul üzerine hareketini anlatır. Rum İmparatorluğu'na cihat ilan edilmesi, şehrin fethi için karşı karşıya kalınan zorluklar, fetih sonrası Ayasofya'nın müslümanlara cami yapılması, şehre yapılan imaratlar, Fatih'in cihan devletlerini kendine tabi etmesi ve İstanbul'un doğu ve batıya kültürel merkez olması gibi pek çok tarihi ve sosyal olaylar anlatılmaktadır.

Fatih devrinden kısaca bahseden Seyyid Lokman, Osmanlı hanedanının geniş bir nesle sahip olduğundan ve büyük bir soydan geldiğinden; Osmanlı Devleti'nde hükümdarlığın babadan oğula geçtiğinden bahsetmiştir. II. Selîm-hân'ın halkın en sevdiği ve saygılı sultan olduğunu anlatmış, Hz. Yusuf'a atfedilen Mısır azizi unvanından hareketle onu Osmanlı azizi diyerek yüceltmıştır. Ayrıca II. Selîm-hân'ın sözünü Hz. Ebubekir'e, sadakatini Hz. Ömer'e, adaletini Hz. Osman'a ve ahlakını Hz. Ali'ye ordusunu ise meleklerle benzetmiştir.

Dolayısıyla Osmanlı Şahı'nın yolunu saâdetli ve merhametli teşbih ederek zalime karşı mazluma merhem olan devlet diye belirtmektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin irtibatlı olduğu devletler ve beylerbeyleri eserde yer almaktadır. Bunlar: Lehsa ve Basra, Bağdat ve Ğuristan, Zol şehri ve Loristan, Türkmen Beyliği ve Özbek Hanları, Toran Çağatayları ve Çin, Hint sınırındakiler, İran Hâkimi ve Mulük Gürcistan, Erzurum ve Maraş, Rum ve Yunan, Anadolu hakimi, Karaman ve Bursa, Kırım ve İstanbul, Ederne ve Rumeli, Kıpçak Sehrası Tatar Han ve Kral İrdil, Kara Buğdan ve Kıral Beç, Portakal ve Kıbrıs vs. Osmanlı Devleti'nden dünyanın en iyi ve güçlü devletlerinden birisi olarak bahsedilmektedir.

Müellif eserinde, İrânın padişahları Kiyümers, Tehmus, Ârditiyüs ile Osmanlıların hakimlerini ve iki devletin künyesinden yaptıklarından, kahramanlıklarından ve II. Selîm-Hân devrindeki sosyal olaylardan mukayeseli bir şekilde bahsetmektedir.

Eser içerisinde Âlimlerin şükran ve duâ ettikleri görülür. Âlimler, Gaziler, Danişmendler ve Şeri-ât adamları devlete bağlılardı ve manevi yönden de devlet koruyucuları sayılırlardı. Yani bu kişiler devlet ve millete sadık olup hizmet ederlerdi. Allah'a, devlet ve millette du'a ederlerdi. Bu tür kaideler Osmanlılar'dan önce Selçuklu döneminde de vardı. Bundan dolayı bu eser Osmanlı toplumunu dinsel bir toplum olarak göstermektedir.

9.1. Selîm-hân Zamanı'nın Savaş Algısı

Yazının amacı Osmanlı Sultanı'nın askeri maharetlerini, savaş meydanındaki cesareti ve stratejik siyasetini, kan dökülmeden fethedilen bazı kalelerden, düşmanlarını dost olarak karşılayan cesaretli ve heybetli bir sultan olduğundan söz etmektedir.

تا نهاده پا بمیدان رخس شاهنشہ سلیم، فرق خصمیش زیر سُم اسبش شتابان تاخته، تا کشاده رایت اقبال و دولت هر طرف، فتح و نصرت بر سرش توغ ظفر افراخته¹⁰⁹.

(Tâ-Nihade pâ be-meydan-i ruh-eş Şâhenşahi Selîm, Farkı hasm-eş zeri summ-u asbeş şitabân tâhte, Tâ-güşâde ray'et ikbal-u devlet her taraf, Fethü nüsret ber sereş tuğu zafer efrahte.)

II. Selîm'in hükümdarları ve veziriazamdan başlayıp küçük bir memura kadar, Sultanın sarayındaki herkesin sedakat ve memleket sevgisinden bahsetmektedir. Ferîdûn Bey'in kendisini taltif ve taktir etmesinden memnuniyetle bahsetmektedir. Ferîdûn Bey'i yakutu mercana benzetme yaparak övmektedir.

Seyyid Lokman Osmanlı Sarayı'nda Şeyh Ebû Said vasıtasıyla kendisini bulur. Yazdığı her şeyi sadakat ve dürüstlikle yazmıştır. Sultan II. Selîm-hân'ın verdiği görevden memnun kaldığını, İstanbul'da Sultan avlanmaya çıktığında bir rikabda yürüdüğünü ve

---

¹⁰⁹Sultanın kendi ayağı savaş meydanına girene kadar, atını nalı savaş meydanına hız sörene kadar, düşmenin ordusuna karşılık yapana kadar zafer mümkün değildi. Diye bahsetmektedir, v.5a.

Osmanlı Şeh-nâmecisi olarak emrine verilen Nakkaşlar, Minyatürler, Kâtip ve Mücellitlerden oluşan toplam 126 kişilik ekibiyle birlikte çalışmalarını şöyle anlatmaktadır.

Ânki der dergâhi Şahenşah Mahmudi gulâm,   انکه در درگاه شاهنشاه محمودی غلام،
Çün eyâz ender peyi tahsil esnâf duâst.   چون ایاز اندر پی تحصیل اصناف دعاست.
În gulâmi âsıf, âsıf bende-i makbul şah,   این غلام اصف بنده مقبول شه،
Çün hüsnü Meymendiyeş çendin veziri nek râst.   چون حسن میمندیش چندین وزیر نیک راست.
Bende-i âsıf saf-eş ra sed gulâmi be zi eyâz,   بنده آصف صفش را صد غلامی به ز ایاز،
Hâse-i in katip eyâz ender kucâvin der kucâst¹¹⁰.   خاصه این کاتب ایاز اندر کجاوین در کجاست.

و ما عدای آنکه خود بسعدت و اقبال احزاب حکایات احوال فرخنده فال سلطانی را به رسم منشیان ماضی و حال از سر
قدم ساخته بکمیت قلم استقبال میکنند. و در مهمان سرای خیال بجان و دل خدمت کرده بمنصه صحیفه رومی از نکار متمکن
ساخته در صحایف روزگار رشک نقش ارزنگی میفرماید علی اللوام سمت علیه اش نیز بتفحص و دست آوردن دانشمندان و
حمایت علماء شریعت دستکاه و ارباب نظم و انشا مصروف و صبح و شام عنان عزیمتش تفقد سخنوران و تربیت نمودن تواریخ
شهنشاه دین پناه و رعایت فضلا معطوف فاطحه غرض بیغرض حاصش تحصیل دعا و بلند نامیست بسلاطین عثمانی نژاد و خاتمه
مقصود محمود کامل الاخلاصش تکمیل مدعا و سرافرازی محتاجین و کامرانی مر نامراد لهذا بنده داعی حسینی لقمان عاشوری
که همیشه از خوان احسان و دودمان این شاهان حواقین مهمان مساکین اقران بهره مند بودم¹¹¹.

¹¹⁰ Kim ki Şahenşahı Mahmudi'nin dergâhına oldu köle, Çün o Eğitim yolundan eder ona du'â. Bu Sadık köle, Sadık Şâhın bendesi ve kölesidir, Çün onun şehâmeti ve Muzafferliği de kaç Sadık veziridir. Bu Sadık Sıfetli olanın, yüzlerce köle hizmetindedir, Hüsüsen bu Katib hizmetçi Sultan nerde olasa ordadır, v.6a.

¹¹¹ Vema-ada-i: her kim ki cesur ve haşmetli Sultan'ın geçmiş ve şimdiki hâl ve ahvalini hikâyeye çıkarırsa onu kalemi şeref ile iyi karşılar. Saraydaki cân-u dili ile hizmet edenler ise Rumi sahifelerini gözden geçirip bugünkü hâliyle karşılaştırma yaparsa iyi sonuçlanmış olur. Aladdevâm onun simmeti "görevi" bilim adamları ile aynı ve din adamlarının himayelerini ele geçirecekler. Hem de gece gündüz meşguliyeti ile bilim adamları yanında düzen içine gelip Şahenşahın tarihini ve Fâzil kişilerin ri-ayetiyle "Korumasıyla" yüksek mertebeye gelir. Osmanlı Saltanatı'nın tam olarak hedefi ise muhtaçlar ve mazlumların mutluluğudur. Hakikaten Osmanlıların geçmişteki sultanlarından kalan bir âdet ve yoludur ve ben Hüseyini Lokman Aşuri dahi ki her daim bu hanedanın misafirperverliğinden ve merhametinden behre almış birsiyim, v.6a.

Eserin çoğu sayfalarında münacaâtlar yazı ve şiir olarak görünmektedir. Bu tür dinî ve tasavvufî şiirler müslümanlar için çok önemlidir. Yazılanların içinde Allah'ın sıfatı ve Peygamberin salavatı ile başlayan metin, şiir ve münacaâtlardan ibarettir. Osmanlı âlimleri ve din adamları ise Allah'tan din ve devlet bekası için hacet talep ederlerdi. Buna şiir ve şairlikte öncelik verilirdi. Seyyid Lokman da Selîm-nâme eserinde bu tarz münacatlardan bahsetmektedir.

9.2. Eserde Münacaât Örneği

Şükran, duâlar ve bir çok tasavvufî münacaât şiirler eserde bulunmaktadır.

Hudaya Huda-i sezavarî tust,	خدایا خدایى سزاوار تست،
Günehkâr ma afu kirdarî tust.	گنه کار ما عفو کردار تست.
Çü hastim ez lütfet ümidvar,	چو هستيم از لطفت امیدوار،
Hud ümidi ümidvar an berar.	خود امید امیدوار از آن برآ.
Zi yek nütfe arasti cismi ma,	ز یک نطفه اراستى جسم ما،
Fizüdi dili kasti cismi ma.	فزودى و که کاستى جسم ما.
Rehândi zi peygüle Gâfelim,	رهاندى ز بیغوله غافلیم،
Fegendi be-izzetiki akilim.	فکندى بعیزتیکه عاقلیم.
Nemüdi belite-i zülm-ü cuhul,	نمودى بلیته ظلوم و جهول،
Be-ma nor-u şemği havas-u akul.	بما نور و شمع حواس و عقول.
Geda-u Şeh ümidvari re-het,	گدا و شه امید وار رهت،
Ümidi heme hâsıl ez dergehet.	امید همه حاصل از درگهت.
Nemudi vucud-i men ez nesti hast,	نمودى وجود من از نیست هست،
Serişti tenem ba sero pa-u dest.	سرشتى تنم با سرو پا و دست.

Revân shti der rehi ihtisâs,	روان ساختی در ره اختصاص،
Zi meşgüli kodekiha halas.	ز مشغولی کودکیها خلاص.
Şegüfti gül-tebem ender şebâb,	شگفتی گل طبعم اندر شباب،
Zi-dili gunçe-eş ref-i kerdi nekab.	ز دل غنچه وش رفع کردی نقاب.
Güşadi zi aklam tü bendi cünün,	گشادی ز عقلم تو بند جنون،
Şud ân ta huda danim rehnemun ¹¹² .	شد ان تا خدا دانیم رهنمون.

9.3. Eserde Sultan ve Veziriâzam Hakkında

“Sena-i Padişahî İslam Hz. Sultan Selîm-hân Hullide celaluhü ve Dua-i Hz. Veziriazam Muhammed Paşa Edâmül Ömrühu ve vezaretühu...” diyerek hem II. Selîm-hân’ın padişahlığını, hem de onun veziri olan Muhamed Paşa’yı yüceltmıştır.

Şehi heft kişver beğz-ü be nesir,	شه هفت کشور بَغز و بنصر،
Mülk hau felek cah-u hurşidi kadir.	ملک خو فلک جاه و خورشید قدر.
Be mirası mülkü Süleyman ez ost,	بمیراث ملک سلیمان از وست،
Befer Mülket âli Osman ez ost.	بفر ملکت آل عثمان از وست.
Be-ilm-ü edeb ez hudayeş nezer,	بعلم و ادب از خدایش نظر،
Be-dâneş be-zâteş huda ra heber.	بدانش بذاتش خدا راهبر.
Veziran o zelli-zelâlullah end,	وزیران او ظلّ ظلّ الله اند،
Heme miri-mirân o çün şeh end.	همه میر میران او چون شهند.

¹¹² Ey Allah’ım tanrılık senin özelliğin, sana ait ve sana layıktır. bendelik bizim, biz günahkâruz ama bağışlamak sende’dir. Varlığım da senin lütfundur, benim umudum sendedir, sen beni umutsuz etme, bir noktadan yaratan sensin, ve mahveden de sen, yine de biz gafiliz, sen âkilsin, Şah ve dilenci sana ümitvardır, beni topraktan yaratan ve bana güzellik veren de sensin, Yarattın benim aklıma sen cününü ve deliliği, onlarla tanıdım senin Tanrılığını. Ey Allahım sen bize yol göster ve muzaffer eyle, v.10a.

Gehi Mısır ber çeşingiri dihed,	گهی مصر بر چشنگیری دهد،
Gehi cay-i Kesra be miri dihed.	گهی جای کسری بمیری دهد.
Skander ki ne-âred kesi tâbı o,	سکندر که نارد کسی تاب او،
Ne-bâzed be-çavuşi babı o ¹¹³ .	بنازد بچاوشی باب او.

Mehmed Paşa'dan Seyyid Lokman'ın Selîm-nâme kitabında, vezirlikte yaptıkları, becerikliliği, idaresi, savaşlardaki zaferleri ve kahramanlıkları, din ve dünyaya ettiği hizmetleri, adaletli oluşu övgü ile bahsedilmiştir. II. Selîm-hân'ın 7 vezirini anlatan Seyyid Lokman, onları güneşin çevresindeki gezegenlere benzetmiştir. Devletin hakimiyeti olan ülkelere görevlendirildiklerinden; milletin, Osmanlı vezirlerinin gece gündüz çalışmalarından, zalime karşı mazlumun yanında olmalarından, savaşlara katılıp askerlere cesaret vermelerinden duydukları memnuniyetten bahsedilmektedir.

Aynı zamanda Osmanlı Orgânı Devlet (*devlet erkânı*) ve devlet memuru olan kişilerden Seyyid Lokman'ın Selîm-nâmesinde bahsedilmektedir. II. Selîm-hânın sarayındaki vezirden başlayıp gaziler, kahramalar, komutanlar, âlimler, hattatlar, meşairler ve küçük memurlara kadar eserde bahsi geçmektedir. Sultan ve vezirler Tanrı'nın merhameti olarak betimlenmiş, milletin şanslı olduğu vurgulanmıştır. Eserde Seyyid Lokman alimlerin fikirlerini sedefe (*değerli taş*), bilgisini ise denize benzetmektedir.

Sultanın daima yanibaşında olan Seyyid Lokman eserinde kendinden de bahsetmiş; sultanla beraber gittiği yerleri, kendisine verilen görevleri anlatmıştır. Sultanın yaptığı gezileri ve icraatları: ilmi, siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan kaleme almıştır. Bu yazdıklarının devletin gelişmesinde yol gösterici olmasını umut ettiğini belirtmiştir.

Eserin iç kısımlarında Seyyid Lokman kendi rüyalarından bahseder. Gündüzleri görevinde çalışsa da geceleri evdeyken düşünceli bir hayal içinde hayat geçirdiğini belirtmiştir. Geçmişteki olaylardan ders alarak gelecekle ilgili planlar yaptığından bahseder.

¹¹³ Güneş gibi yükseklerde, Yedi ülkenin Sultanı ve Süleyman'ın mirası ve mülkü onundur, hatta Âl-i Osman'ın mülkü onundur. İlim ve Edebi ise Tanrı'nın cemâlidir, o Tanrı'nın ilminden haberdardır. Onun Vezirleri Zellü-zelâlullahtır. Hepsî bey ve beylerbeyi, çün Şah gibidir. Bazen Mısır'ı, bazen de Kasra'nın yerini beylerine verir, İskender onun karşısına dayanamadıysa kimse de dayanamaz, O Komutanlarına ve hâkimlerine sevinir Onun gücünün parlaması saâdetli olmasdır ve saltanatı ise çok eskiden gelendir, v.13b-14a.

9.4. Müellifin rüya örneği

Müellif rüyasında gördükleriyle geçmiş yaşantılarından hareketle gelecekteki olayları yorumlamıştır.

Şebi bud meylem be hâbi ferreh,	شبى بود ميلم بخواب فرح،
Be hûd menemudem hesab ferah.	بخود مينمودم حساب مزح.
Gehi güftem ez ayin ve gah ez arz,	گهئى گفتم از عين كاه از عرض،
Ki ez ehli tahkik ve sahib garaz.	كه از اهل تحقيق و صاحب غرض.
Ki ez baht-u tali hikayet mera,	كه از بخت و طالع حكایت مرا،
Gehi şükrü gahi şikâyet mera.	گهئى شكر و گاهئى شكایت مرا.
Zi mehri suhen dâş-tem ektibâs,	ز مهر سخن داشتم اقتباس،
Çü şem delil-u çü mâhem kiyâs.	چو شمعم دليل و چو ماهم قياس.
Karib seher na ki âsude em,	قريب سحر ناكه آسوده ام،
Vez efsane huiş neğude em.	وز افسانه خويش بغنوده ام.
Bina-i bedidem be şehri azim,	بنای بدیدم بشهر عظیم،
Rvani haşme eş reşk aynı nayim ¹¹⁴ .	روان چشمه اش رشك عين نعيم.

Eserde bir kez daha kalemi yaratan Allah ve onun yüceliği şöyle belirtilmektedir: (Suhen-ra tu-i illeti muğteber = Suhen ra tu-hem Mâderi hem Peder.)¹¹⁵. Yani Allah her şeyin sahibi ve yaratandır. Allah'ın yüceliğini ve büyüklüğünü yazdığı şiirde bir kez daha tasdik etmiştir.

¹¹⁴ Müellifin rüyasındaki hayali şu şekilde açıklanabilir: “Baht ve talihten hikayet bende. Bazen şükür ve bazen de şikâyet bende. Sabahın seherinde çok âsude idim. Yazdığım efsane ile uykudaydım, binayı gördüm büyük bir şehir içinde, çeşmelerin akışı göz içinde”. Bir gece hayal ederken hayal uykusu ile büyük bir bina gördüm o binanın güzelliği, büyüklüğü, su çeşmeleri, çevresindeki yeşillikleri bir tek rüyamda görmüş oldum. Şeyhin yanına varıp tabirini aldıkça sevindim o tabir Osmanlı'nın genişlemesinden başka bir şey değildi..., v.18b-19a.

¹¹⁵ Sen sözün değerli nedenisin = Sen sözün hem babası hem de annesinin..., v.20a.

9.5. Müellifin Yazım Sebebi

Müellif eserini yazma sebebini bir unvan vererek “*Sebebi Nazmi Hitab*” diye anlatmaktadır. Sultan tarafından sarayda ilk görevlendirildiğinde tüm istekleri kabul olduğunda kendi isteği ile sultana hediye olarak yazdığını söylemektedir.

Sehergehi ki hurşid rohşende çehir,	سحر که که خورشید رخشنده چهر،
Ber âmed zi burcci şeref ber spehir.	برآمد ز برج شرف بر سپهر.
Şud âfak çün becüstem enver ez o,	شد افاق چون بجستم انور ازو،
Heme kari giti miyesser ez o.	همه کار گیتی میسر ازو.
Zi nâgeh be goşem seda-i resid,	ز ناگه بکوشم صدای رسید،
Zi hâtif nevid nevâ-i resid.	ز هاتف نوید نوایی رسید.
Be hemmeti benepa berrahi teleb,	بهمت بنه پا براه طلب،
Ki şud ez müsebbeb nigaret be-sebeb ¹¹⁶ .	که شد از مسبب بکارت بسبب.

Müellif eserin v22a’da “*Ağazi dastan*” diyerek yeni bir destan açmaktadır. Destanın konusu Sultan Süleyman’ın yaptıkları, yaşadıkları ve savaşları hakkındadır. Seferlerinden, savaşlarına kadar şiir içinde övgüyle bahsedilmektedir. Şiirin içinde Osmanlı’ya vergi vermeyenlerin ordugahına Sultan Süleyman’ın gidip cezalandırması, savaşta âlimlere, çocuklara, kadınlara ve yaşlılara karşı iyi davranması, din ve tasavvuf meclisine saygı gösterip katılması, merhametinden öfkesine kadar her şeyi ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.

“*Nâme-i Hümayun Be Kral Beç*” Sultan Süleyman dönemindeki komşu devletlere gönderilen mektuplardan oluşmaktadır.

---

¹¹⁶ Günlerden bir gün, sabah hayat endişesi ile saray manzarasına bakmaya çıktım, âniden sesi duyunca baktım ki saâdetli Sultanımız yanına gelmemi istedi ve kendi ikbalini bana ederek hemen sarayına girdi, bende arkasından saraya girdim, Allah’ın lütfu ile ilk kez yeryüzünde cenneti görmüş oldum ve o gün benim için muzaffer bir gündü. Sultan karşısına saygılı bir şekilde oturdum, sultana zafer-nâmemi verdim, hazırladığım nâmeye sultan bakıp okuduktan sonra yazdıklarına sevinerek hemen geri verdi. Ondandır yardımcı olan sutanım maksadına ulaştırdı... diyerek bahsetmektedir, v.20b.

Kanuni Sultan Süleyman dönemindeki olaylardan birisi Viyana Kırallığı'na ait olan ve vergi vermeyi kabul etmeyen Beç Kalesi'nin sultanın gazabına uğramasıdır. Sultanın nişancısı “*Rebbi-ül-ibad*” adıyla Sultan Süleyman'ın gücünü ve o kalenin güçsüz olduğunu anlatarak; Sultanın topları ile kaleye saldıracağını belirtip, onun gazabına uğramaması için savaştan eskisi gibi vergilerini vererek anlaşmaya devam edilmesini teklif eder.

Hz. Veziriazamın sefer için hazırlık yaptığını ve tedbirli olduğunu şöyle yazmıştır: “**Tedbirli olan ordu savaşın rakamını değiştirir demektir**”¹¹⁷, Bağımsız olan Karamanlılar, Tatarlar, Miri-miranlılar, Romalılar gibi beyliklerdir. Vaziriazam önceki tedbir ve tedariki ile savaşın yön değiştirmesini sağlamıştır. Piyadelerin, savaşçıların, zırhlı atlıların, fedai yeniçerilerin, gemilerin, devlete tabi olan beyliklerin ve başka takviyeli orduların sultan için savaşa hazırlanışını anlatmaktadır.

Devlet erkânları ve Vaziriazamı savaş için hazırlıktayken Viyana Beyliği'nden Sultan Süleyman'ın mektubuna şöyle cevap yazılmıştır.

Tu-i Han Süleyman âfak gir,	تویی خان سلیمان افاق کیر،
Tura dade hak mülku tacu serir.	ترا داده حق ملک و تاج و سریر.
Vucudi cehan hurrem ez zati tüst,	وجود جهان خرم از ذات تست،
Be her ekalim zi âyati tüst.	بهر یک اقالیم ریات تست.
Deh engüşt devlet tamam ez tu şud,	ده انکشت دولت تمام از تو شد،
Du dest velayet be kam ez tu şud ¹¹⁸ .	دو دست ولایت بکام از تو شد.

Eserin birçok yerinde sultanın seferlerinden bahsedilmektedir. Osmanlı sultanları genelde savaşlara kendileri katılırdı. Sultanın katılması savaşçı gazilere büyük bir kazanç

¹¹⁷ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v. 23b.

¹¹⁸ “Sensin Süleyman hân-i Cehângir, benim senin utanç beyin. Sana veren Allah'ın mülk, tac ve izzeti sonsuzdur. Her iklimdeki milletler senindir, Karahan ve Oğuzhan dersem Onuncu nesil Osmanlı'dır. Aldın cihanı iki elinle beni alacaksın bir elinle, sonsuza kadar sana devamlı vergi vereceğime inan. Ancak Frengler sınırlarımıza zarar vermiştir ben de onlarla meşguldüm, öyle ki sana, beni şikâyet etmişler gerçek öyle değildir. Şahım için can yüreğim ile hizmet etmek bana düşer ve sana her zaman hizmet için hazırım...” diye bahsetmektedir, v.24a.

hissi ve cesaret duygusu verirdi. Sultanın bir sefere çıkma olayını ve savaşa hazırlık yaparken lazım olan eşyalarını eserinde anlatmıştır.

9.6. Sultan'ın Çıktığı Bir Seferde İhtiyacı Olan Şeyler Şunlardan İbaretir

Taht, çadır, arabalar, hizmetçiler, aşçılar, âlimler, imamlar, şeh-nâmeciler, kitabdarlar vs. sultan ile beraber çıktıkları seferlerden Allah için, Allah'ın dini için ve milletin refahı için diyerek övgü ile bahsetmiştir¹¹⁹.

Seferler dışında Sultan'ın yaptığı ziyaretler de eserde yer almaktadır. Mezara gitmek ve ziyaret etmek Hz. Muhammed zamanından başlayarak bugüne kadar dini bir vecibe olarak yapılmaktadır. Bu yüzden, Kanuni Sultan Süleyman'ın dini vecibesini yerine getirmek için vefat eden sultanlar, şehitler ve yakın arkadaşlarının mezarına sarayındaki âlimler ile gidip mağfîret ve Allah'tan milleti için devleti için muzaffer olmayı talep etmesi eserin önemli bir kısmında yer almaktadır.

Müellif eserin son kısımlarında Sultan Süleyman'ın çıktığı seferleri anlatmaktadır. Roma Kralı üzerine yaptığı hazırlığı, ordugaha gelip savaşı gaziler ile bir safta savaşması, orduya düzen vermesi, okçular, atlılar, zırhlılar ve farklı milletlerden gelen savaşçılar ile görüşen Sultanın zaferle dönmesi sonucunda Osmanlı gücünü cihana göstermesi şiir içinde anlatılmaktadır.

9.7. Esere Göre Sultan ve Savaş

Sultanın çıktığı savaşlardan bir tanesi eserde şu şekilde anlatılır:

Şeved hazıret himmeti gâybân,	شود حاضرت همت غایبان،
Zi hak yâver-et çend heft âsımân.	ز حق یاورت چند هفت اسمان.
Der âmed be kalbı sepah şah zud,	در آمد بقلب سپه شاه زود،
Be-san Süleyman, behil cunud.	بسان سلیمان بخیل جنود.
Hemi reft Sultan tevâzı kunân,	همی رفت سلطان تواضع کنان،

¹¹⁹ Lokman, *Selîm-hân-nâme*, v. 23b.

Be resmi Selatini Osmaniyan.	برسم سلاطين عثمانيان.
Be sencak darânı emiri İlm,	بسنبجاق داران امیری علم،
Be-leşker peyi şeh kadem der kadem.	بلشکر پی شه قدم در قدم.
Ba-sukofu zerin o tâke der o,	با سکوف زرین او تاقه در و،
Be tir-u kemân hel sulâkı o.	بتیری و کمان خیل سولاق او.
Be her kale şud ba keramet güşad,	بهر قلعه شد با کرامت کشاد،
Velayet zi ro-i velayet setad.	ولایت ز روی ولایت ستاد.
Zi Bursa ve Kostantiniyye ta bedun,	ز بوسا و قسطنطنی تا بدون،
Kuca feth geşti ve kafer zebun.	کجا فتح گشتی و کافر زبون.
Şunidend her kes samu suruş,	شنیدند هر کس سام سروس،
Du'aha nemudendu şeh daşt guş ¹²⁰ .	دعاها نمودند و شه داشت گوش.

Eserin son bölümünde müellif savaştan sonraki yeni gelen heybetli ve genç şahtan bahsetmiştir. Genç sultanın takvalı olduğunu, vezirlerin ona karşı saygılı olduğunu ve sultanın uzun ve sağlıklı yaşaması için her yerde münacaât ve dua edildiğini anlatır. Son olarak müellif kendisini sultana bağlı muhlis bir hizmetçi olarak tanımlamaktadır.

¹²⁰ Yazılan unvanın genel amacı: “Ey Sultanım kendi Şehensahlığını ve ne olduğunu düşmenlerine bildirdin. O şehirdeki yaşayan hâkimlere edebi bir şekilde cevâp verdin. Bunun gibi Sultan her zaman sefere çıkardı bazen savunmayı hak ederdi. Hâkânî Tatâr, Toranlılar, Şirevânlı İrânlılar, kıpçak Rus kâfirlerinden, Lehlere “Lehistan” kadar cenk ehli ile omuz omuza gelirdi. Söz çıktığında savaş ya da barış, bazen Macar bazen de Frank, Kostantiniyye’nin korunmasından ve bazen de Yemen, Cezayir’den söz çıkardı. Osmanlı Şahı hepsi ile kendileri gibi davranırdı...” diyerek bahsetmektedir., v.28a-28b.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SELÎM-NÂMENİN MENSUR KISMININ ÇEVİRİSİ

Selîm-hân'ın sermayesi ve gücü, Allah'ın göstergesidir. Tanrı'nın ezeli ve ebedi hikmeti Sehrâyi Hodus'a da yeter. Eleştirel sözü insan kalbinden ortaya çıkardı. Hayal dünyasındaki büyük küçük değerli kelimelerin hızlıca fikre yerleşmesini sağladı. Sonra dünya konuşmacılarının dilini harekete geçirip, şairlik çizgisine yerleştirdi. Sonrasında altın ve gümüş sikke gibi değerli lafzın manasını Lokman hikmeti ile parlattı. *Pazar meydanında kutsal bir hadis gibi "Kunte Keza Mehfiyen fi-a ciġtu en aġraf "* (كُنْتُ كَرُأَ مُحَفِيًّا فَأَجِيبُتُ إِنْ أَعْرَفَ) meşhur etti.

Nazım : نظم

Kâni suhen hub vez- ri huyeşi dâşt,	كان سخن خوب وزر خویش داشت،
Herdu be- Serrâf suhen beşi dâşt.	هر دو بصرف سخن بیش داشت.
Ez suhen-i tâze ve nakdi kohen,	از سخن تازه و نقد کهن،
Gûft çi be gûft-i suhen be suhen.	گفت چه به گفت سخن به سخن.
Yek suhen rehi beseri huyeş burd,	یک سخن ره بسر خویش برد،
Kes ne-burd ânçi suheni beş burd.	کس نبرد آنچه سخن بیش برد.
Simu suhen-zen ki deremi hâk-i ost,	سیم سخن زن که درم خاک اوست،
Zerçe-sag âhu-i Fitrâk-i ost.	زرچه سک آهوی فتراک اوست.

Sözlere güzel gözle bakmak ve yazıları inceleyip edebi bir şekilde güzellik vermek büyüklüktür. Yeryüzü ve gökyüzünü birleştiren muhabbet meydanını kalbiyle ve gözüyle tasdik etmek sultanlıktır. Konuşmaların Muhammed'in gülbahçesindeki arguvan ağaçlarının kökü gibi her tarafa yayılması peygamberliktir. Kafirlerin pençelerini kırmak din koruyucularının elinden gelir. Ve yine onlar gayret silahı ile müşriklerin pençesini yerle bir ederek ayaklar altında ezmiştir.

نظم : Nazım:

Ey küniye ve nâmi to müeyyid, ای کنیه و نام تو مؤید،
Bul-Kâsım ve ângehi Muhammad. بوالقاسم و انکھی محمد.
Der hâne-i din be penc bunyad, در خانه دین به پنج بنیاد،
Besti der sed-hezâr bedâd. بستى در صد هزار بیداد.
Vin hâne-i haft sakf kerde, (v.1b) وین خانه هفت سقف کرده،
Ber çehar halife vakf kerde. بر چهار خلیفه وقف کرده.

Sallallahu aleyhi ve ala alihi ve eshabihî ecma-in selevatü'l dayimatü'l ila yümü'l hakkü'l yakin ve bad:

Allah için kalbin kelamı gizli olmaz. Allah kalbin kelamını sözlerin sayısını dışarı çıkarır. Hazreti Âdem'den Hazreti Hâteme kadar dünyanın gelişmesi sonsuz Allah'a tevekkül ederek olmuştur. Var olmak ve yok olmak durumuyla toplumun bazı kesiminde bilgi ışığının doğması aklın ispatıdır ve apaçık ortadadır. Hakı Subhane-hu Teâla Hazreti peygamberimizin risaletini Allah'ın teyidi "kabulu" ile bize bilgi verdi.. "Ve'-Şâfi ve Rehmü'l- emr Fe-iza Azamat Fetevekkeli Allallah" (وشافی و رهم الأمر فإذ اعزمت فتوکل علی الله)

Hazreti peygamberin tekrar teyit ettiği dört halife ile bunların tebasını görenler ve tebasını görenleri görenlere, kıyâmete kadar devletin sahibine saygılar olsun ki velayetin topluluğuna himmet ve cesareti mümkün vermiştir. Din ve devleti anlayışında sorun çıktığı her zaman hemen sünnet-i sünniyeden uygulamalı. Hem de iyi düşünceli vezirlerin istişaresiyle o işin çözülmesi için çaba harcamalı. Geçmiştekilerin itaât ederek yerine getirdikleri emirleri günlük defterlerine kayda almalı. Şüphe yoktur ki bunu yapmazlarsa işleri yolunda gitmez.

نظم : Nazım :

Be ser sineyi Simurg ve kısa-i hud hud, به سر سینه سیمرغ و قصه هد هد،

*****

Gepi resed ki şenasa-i mantikut- teyrist. کپی رسد که شناسای منطق الطیرست.

Sonra cihân sultanları, dönemin vezirleri ve diğer yüce hakimler kendi soylarını açıklıyorlar. Seyri sahih-ül Eseri Enbiyanın hızlıca okunarak, Enbiyanâme manzumesi ve saygın Osmanlı tarihinin yükselişinden çöküş zamanına kadarki kısmı diğer tarih anlatıcılarıyla kıyaslandığında daha iradeli ve geniş olduğu görülür.

İslam tarih yazarlarının diğer dünya tarih yazarlarına kıyasla daha bilgili oldukları daha açık ve şeffaf yazdıkları görülür ve bu onların özelliğidir. Mesela Tebriye’de Şehnâme’yi Firdevsi Tosi alayhi-r rahme ve bunun gibi bilim adamları da Sasanilerin hakimiyetinin geçmiş olaylarını tarih defterlerine kaydetmişlerdir. Diğer dinler de Osmaniye ve Orhaniye “*Ebediye hümüllahi Biddevletüh El bediye ve Eydiyehüm bissağâdet-us sermediyeh*” hakkında araştırmışlar ve gazilerin Rum ve Yunan düşmanlarına karşı din yoluna, gaza yoluna ve ülke yoluna cihat ederek çaba harcardıklarını nakletmişlerdir. “*Ala vechü’l tahkik ve aynü’l yakin kahlü’l cevahir basra-i haddam (v.2a) haramaynü’l şerifeyin*”.

Sonunda bu savaşı müminler kazandı. Ümitsizlik üzerlerinden kalkıp gitti. Kafirin zulmü altında inleyen müslümanlar üzerindeki hüznün ateşi ve işkenceleri dünyada hiçbir hükümdar tarafından hiçbir halka yaşatılmamıştır. Müeyyid min indellah ve mühtez be nesseh “*Vellezine Cahedu Fisebilullah*” (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) dir. Güzel övgü sözleri ve saygılı davranışları ancak kağıt üstünde kalmış uygulamalarında ise tam tersi davranmışlardır. Gelmiş geçmiş yüksek mertebeli padişahlar, yüceler yücesine yol göstermiştir. Rüyasında görseydi belki, hükümet divanında rahat zamanında kendi şiirinden bir bölüm okurken kendi şeceresini olumlu yazarken diye tabir edilirdi. Olumlu şecerelerinden biri sekiz cennet “*Heşt behişt*”te anlatılan olaylardan birisi olan tarihe “*Padişahan Gazasırişt*” (cengaverliği) olarak geçen gazavattır. Afet ve belalardan korunan dünyanın gerçek özlem duyulan medeniyet şehri Konstantiniyye’dir.

Yüceler yücesi hanedan padişahları tarafından, saltanat yasasının başlangıcından sonuna kadarki zaman diliminde bir tane bile masum kişinin öldürülmemesi buna örnektir. İnsanın güzelliği Allah’ın elindedir. Bu nedenle halkın sorumluluğu padişahın omzundadır. “*Elhemdu lillahi’l-lezi hadana lihaza vema-künna linehtedi lev-la inne hadanallah*” (الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولا ان هدانا الله)

Bu fetih olayı, tarihin mucizesidir. Hâtemü-l Enbiya'nın aklının mucizesinin neticesidir. Tarihin hoş sayfalarından birkaç tane kelime yazıldı.

نظم : Nazım

Be-Kostantıniyye şü'd ander cihâd,	بقسطنطنیه شد اندر جهاد،
Çû Sultân Muhammed şeh ibn-i Murâd.	چو سلطان محمد شه ابن مراد.
Zi-İzid taleb kerd nusret nahust,	ز ایزد طلب کرد نصرت نخست،
Be-avn-i Hudâ kâreş âmed zi dürüst.	بعون خدا کارش آمد ز درست.
Be-derya abır hüküm cüsse pul sebebist,	بدریا ابر حکمجه پل سببست،
Ve-z zân pul güzeşt o be-niruyi dest.	ور ان پل گذشت او بنیروی دست.
Be-feth Satanbul kişti berând, (v.2b)	بفتح ستنبول کشتی براند،
Be-huşki- u kâfir der-u hîre mând.	بخشکی و کافر در و خیره ماند.
Ayâsûfiye cây-i makbûl,râ,	ایاصوفیه جای مقبولرا،
Sitâd ez Teker ha sitanbul râ.	ستاد از تکرها ستنبولرا.
Ferenkân kemini İd der bâ-işân,	فرنکان کمین عید در بانشان،
Cihân geşt tâbii befermânşân.	جهان کشت تابع بفرمانشان.
Zi hak cüst ber derd-i mendân devâ,	ز حق بـر درد مـندان دوا،
İmaret binâ kerd ve dâr-ül şifa.	عمارت بنا کرد و درالشفا.
Ve- zû heryeki şü'd imam-i enâm,	وز و هر یکی شد امام انام،
Pey-i ilim reft ender-u hâs-u âm.	پی علم رفت اندر و خاص و عام.
Ve-zû munhal eşkal-i erbab-i ilm,	زو و منحل اشکال ارباب علم،
Ber- ruyi cihân bâz şü'd bab-i ilim.	بروی جهان باز شد باب علم.

Nigehdared in silsile ta ebed,	نکه دارد این سلسله تا ابد،
Be nesli giramiyeş hayyi samed.	بنسل کرامیش حی صمد.
Bicüstend Eyyûb-i pinhân mezâr,	بجستند ایوب پنهان مزار،
Şüd ân diger ez Akçe Şeyh aşikâr.	شد ان دیگر از اقچه شیخ آشکار.
Besa mülk bigrift ba adl-u dâd,	بسی ملک بگرفت با عدل و داد،
Be lütf-u kerem dâd âlem be dâd.	بلطف و کرم داد عالم بداد.
Ba ervâh-i ecdad-i hûd angehi,	با ارواح اجداد خود انکهی،
Be hayrât kûşid-u resmi şehi.	بخیرات کوشید و رسم شهی.
Cevâmi medaris behem der sirişti,	جوامع مدارس بهم در سرشت،
Samaniye-i saht hemçu behişt.	ثمانیه ساخت همچون بهشت.
Resid ehli daniş müselsel ezû,	رسید اهل دانش مسلسل او،
Heme ders-i din hânde ikmel ezû.	همه درس دین خوانده اکمل ازو.
Be-âlem-i zebânha ba ezkar ost,	بعالم زبانها با ذکاست او،
Kunun ilm ta haşır zi âsâr-i ost.	کنون علم تا حشر ز آثار اوست.

نثر Nesir

Bununla birlikte onun özelliği “*Hamidetü'l İttisaf şân*” “*Mala bağıd vela yahsa*” kabilesiden gelmesidir. Bundan dolayı birkaç beyit daha yazıldı.

مثنوی Masnevi

Hak ez işân ber güzide in zaman,	حق ازیشان برکزیده این زمان،
Şehi Selim hân-i dûvum ender cihan.	شه سلیم خان دوم اندر جهان.

Kudret-i kadreş veli ez cümle şeh,	قدرت و قدرش ولی از جمله شه،
Yek be sad efzûn est ez deh yazdeh.	یک بصد افزود است از ده یازده.
Çend ekin kıseyi şah Selim,	چنداکین قصه شاه سلیم،
Hal-i Yûsuf dân be Kuran kerim.	حال یوسف دان بقران کریم.
Geşt feyz ez ruh-i mevlanâ Celâl,	کشت فیض از روح مولانا جلال،
Der senâyi şah hem in ziba mekâl.	در ثنای شاهم این زیبا مقال.
Al-i Osman nur-i çeşmi âlelm end,	آل عثمان نور چشم عالمنند،
Nesli ferrih asl-i pak-i âdemend.	نسل فرح اصل پاک آدمند.
Zateş ez şahân-i osmani haseb,	ذاتش از شاهان عثمانی حسب،
Yazde akdist kâmil der neseb.	یازده عقدیست کامل در نسب.
Devleteş bîn kez cûluyeş beşter,	دولتش بین کز جلویش بیشتر،
Şüd be Koniye düşmeneş zir-u zeber.	شد بقونیه دشمنش زیرو زبر.
Lik Yûsuf şüd aziz ez bend-u çâh,	لیک یوسف شد عزیز از بند چاه،
Şüd be çah ihvan-u hasmeş hûd becâh.	شد بچاه اخوان خصمش خود بچاه.
Tâ cihân bada şahâneş bende bâd,	تا جهان بادا شهانش بنده باد،
Fark-i a' dâyyeş behâk efgende bâd.	فرق اعدادیش بخاک افکند باد.

Çünkü tıpkı güneşin doğuş anı gibi saltanatın ilk zamanlarında Padişahın sözü Hz. Ebubekir'e, sadakati Hz. Ömer'e, adaleti Hz. Osman'a ve ahlakı Hz. Ali'ye Selim'in askerleri ve yüce vezirleri ise meleklerle benzer.

Sultan Selim'in melekler rütbesindeki vezirleri ve yüksek mertebeli komutanları ile sabahın huzurunda çıktığı gaza yolu adalet, bilim ve merhamet yoludur. Bu cihangirlik saltanatı öyle bir sultanın elindedir ki onun namı yıldızlara benzer. Zulme karşı oluşu ve

cihangirliği Rum, Şam ve daha başka kıtalara sahip olması g¼c¼n¼n g¼stergesidir. Onun verdiği fermana karşı gelenler b¼y¼k bedel ¼derlerdi. (v.3a)

Zalimlerin karşısına fakirlerin yardımına yetiŐen bir sultan olarak her zaman milletin i¼indeydi. S¼regelen karmaŐıklıđa ve k¼fre karşı ¼st¼nl¼k sağlamak i¼in eğitime ¼nem vermiştir. Baltacılar, hilal han¼er kullananlar, zırhlı s¼variler, dayanıklı ve hızlı piyadeler, elmas gibi ok atan ok¼ular, Hz. Muhammed Resulullah'ın dinine karşı gelenleri diz ¼¼kt¼r¼p itaat ettirdi. Başka diyarlarda savaŐan bu askerler, gezegenler gibi d¼ner, timsah gibi suyu yarar, zırhlı ok¼ular yağmur gibi yağdırdıkları oklarla karşısında ne varsa parampar¼a ederdi. Barbarların kaleleri ŐimŐek gibi ¼akan her tarafı aydınlatan topraklarla yıkıldı yerle bir edildi.

İntikam ateŐiyle yanan ihtiŐamlı H¼srevanı Kesra'nın padişahı Bahram bazen asker satın almış; bazen de habeŐlerden hara¼ karŐılıđı k¼le olarak almıştır. Bu ¼detler siyaset¼ilerin ¼zellikleri idi. İnan siyaset¼ileri akıbetlerini d¼Ő¼nerek barış i¼in hara¼g¼zarlıđı ortaya ¼ıkardı ve antlaşma yaptı. Bazı prensler "sultanlar" kendi aralarında güvenli yaŐamaları i¼in antlaşma yapmıŐtı ve bir¼ok ¼lke de sulh i¼in bunu kabul etti. En ¼nemli ve güvenli ¼lkeler ise devletin ¼nemli s¼m¼rgelerinden olan Lehsa ve Basra, Bağdat ve Ğuristan, Zol Şehri ve Loristan, T¼rkmen Beyliği ve ¼zbek Hanları, Toran ¼ađatayları ve ¼in, Hint sınırındakiler, İnan Hakimi ve M¼l¼k G¼rcistan, Erzurum ve Maraş, Rum ve Yunan, Anadolu hakimi, Karaman ve Bursa, Kırım ve İstanbul, Ederne ve Rum elinden Kıp¼ak Sahrası Tatar Han ve Kral Erdel, Kara Boğdan ve Kral Be¼, Portakal ve Kıbrıs ve Batı Cezayir'e kadar hepsi vergi vermiŐ baŐkasına bağlıdır.(v.3b) Bir tek Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde olanlar bağımsız ve ¼zg¼rd¼r. Bunun i¼in Osmanlı Devleti d¼nyanın en iyi ve g¼çl¼ devletlerinden birisidir. "Sanhavullah anil¼fat velahat ve'l-beliyeh" (صانها الله عن الافات والعاهات والبيئه), Ő¼phesiz İslamın kubbesi "K¼bbet¼'l İslamiyet" ve "G¼neŐin kubbesi "K¼bbe-i Seperi Hurşid" olan T¼rkler o d¼nemde barış ve sa¼detiyle aydınlattı. S¼m¼rgeler ¼ift¼ilik yaparak imarat yaparak kendi ¼lkelerinde barış i¼inde yaŐıyorlardı.

قطعه : Kıt'a

Mülk Rumi ez sefâ âyine-i İskenderist, ملک رومی از صفا آینه اسکندرست،
Düşmen ender vey zi Mêmüriyeteş key penhân şevd. دشمن اندر وی ز معموریش کی پنهان شود.
Ser nevişt hesm, ez tiği Şeheş zâhir derev, سر نوشت خصم از تیغ شهش ظاهر درو،
Minumâyed düşmen, mülkeş be hun galtan şevd. مینماید دشمن ملکش بخون غلتان شود.

Yüce Sultan, özelde ve genelde himayesinde gönül huzuru içinde yaşamış ülkelerin hayır dualarını almıştır.

بیت : Beyit

Hiç şeki nest ki makbûl icâbet gerdd, هیچ شک نیست مقبول اجابت کردد،
Merduâ-i ki kûnend ehli irâdet yakin. مردعایی که کنند اهل ارادت یقین.

Büyük toplumun hayır duasını alan “*El Mülku-veddin tevâmân*” (الملك والدين توامان) padişahın arkasında, kararlarını uygulayan gaziler, din adamları, âlimler, fazılların sözleri, bilim adamları yasalar yapmışlar, okullar, devletin iş yerleri, müesseseler, yabancı ve yerliler hatta farklı milletler için de “*Darü'l Seltene Kostantiniyye*” ve “*Darü'l fethi Borsa*” ve “*Darü'l nasar Edirne*” gibi medreseler yapmışlardır.

“*Şeref-üllah-i sükkanha meğ beka-ü'l Seltene bi selaleti hazel selatinü-l İslamiye illa saatül kiyâm ve kiyamü'l saattır*”.

(شرف الله سكانها مع بقاء السلطنة بسلالته هذا السلاطين الاسلاميه الى ساعته القيام و قيام الساعته است.)

Yaklaşık on bin kişi eğitilmiş usta olacaktır. Henüz okul, medreseleri ve eğitim kurumlarını bitirmemişlerdir. (v.4a) Öğrenciler medreselerde edep ve İslami eğitim almaktadırlar. Doğrusu bu yüce âlimlerin sayesinde. Padişahın cülusundan itibaren saadet adım adım derece derece artarak devam etmiştir. Düşünülür ki hanedan var olduğu müddetçe bunun aksi bir durum imkansızdır. Cihan hükümdarı Hz. Hüdevendigar ve ona tabi yaşayan dünya toplumu Tanrı'nın lütfuyla bugünden kıyamete kadar bu eğitime vakıf olmuşlardır. “*Kâfetü'l alemin fil aktâr vel emsâr ilâ yevmül haşır velkarar*”. Onun özelliği “*Hadayikü'l seyir*” Hakimliği ve şecere-i teyibe'de bilgisi mükemmel ve düzenli, onun ihsanı ve hidayeti herkes tarafından bilinmektedir. “*Keş-şeceretü't Teyibe-t İslâhen sâbit ve*

ferğhâ Fissema-i” (كشجرة طيبه اصلها ثابت و فرغها في السماء) Öte yandan, sömürge ülkelerinde narin hilal kaşlı gençler güneş gibi geleceği olan Şahenşahın lütfuyla sanat ve bilim alanında eğitim almışlardır. Dünyalara örnek düşmanlara haset olmuştur. Sultan Selim’in devrindeki eğitim alanındaki gelişmeler halkı tarafından memnuniyetle karşılanmış ona hayır dualar etmişlerdir. Sultan Selim bu yaptıklarıyla şansını ve bahtını yüceltmıştır.

Muamma : معما

Der talebi ruy-i tu binem ruzu şeb, در طلب روی تو بینم روز و شب،

Mehru- bed cüyem dema-dem zân taleb. مهر و بد جویم دما دم زان طلب.

Onun düzenli ve tertipli şiirleri dünyaca meşhurdur. Şiir kafiyesindeki söyledikleri, kahramanların cenk meydanındaki cesareti, savaşçıların tanıtımı, fetih olan maârikalardan “savaş meydanı”, taht cülusu, merasimler ve çekemeyenlerden oluşmaktadır. (v.4b)

Dolayısıyla şahın kötü düşmanları bazen dar boğaz yolundan kızgın bir şekilde her yerden savaş çıkarıyorlar tersine Sultanımızın şehameti ve yüğitliğini görünce pes ediyorlardı. Sultan hazretleri onlara her seferinde devamlı şans vererek düşmanlarını kendi safına geçirirdi. Onlar da bunun yiğitliğine bakınca tabi olarak dost olurlardı.

Kıt'a : قطعه

Tâ nehâde pâ be meydân-i ruheş Şâhenşahi Selim, تا نهاده پا بمیدان رخس شاهنشاه سلیم،

Farkı hesmeş zir summ-u esb-eş şitâbân tâhte. فرق خمش زیر سُم اسبش شتابان تاخته.

Tâ güşâde rayêt ikbal-u Devlet her taraf, تا کشاده رایث اقبال و دولت هر طرف،

Feth-ü nüsret ber sereş tûğu zafer afrahte. فتح و نصرت بر سرش توغ ظفر افراخته.

Tir der kausu kadri kadr-eş Kemanedâr kaza, تیر در قوس قدر قدرش کماندار قضا،

Düşmenân-eş ra be kâmi dostân endâhte. دشمنانش را بکام دوستان انداخته.

Leşker-eş gâlip ed-vu mağlup çün nâmeş Cihân, لشکرش غالب عدو مغلوب و چون نامش جهان،

Sâz-u bergi işret-ü eyşi Selâmet sâhte. ساز و برک عشرت و عیش سلامت ساخته.

Fitne ez peydâr-u beht-eş hüfte Lokmani çeşmi yâr, فتنه از پیدار بختش خفته لقمان چشم یار،
Deh ki penhâni be Aşık şivehâ der bâhte. ده که پنہانی بعاشق شیوها در باخته.

Saltanat kitabını “takdir eden” birisi onun hilafetinden behsetmişti: “*İza irade't ..... el Mülk hayren ceğele veziren Salihen iza nusihe zikre ve iza zikre iğane*” (اذا ارادة..... الملک خيراً جعل وزيراً صالحاً اذا نسيه ذكره واذا ذكّره اعانه) içerisinde değer kazanmıştır. Ali cenab Padişah fermanını Rum, Arap ve Acem vezir ve elçilerince kalem ehli dünya âlimlerince olayları vilayet defterine kaydettirmiştir. Onun vezirleri aldıkları emri başarıyla yerine getirmişlerdir. Ve onun başkomutanı “*Azdü'd devle-tütüdin ve'l dünya Ebülleys Muhammed Paşa Ceğelellahu evâkıp*” saadetli devlet tarafından saadetli bir rütbeye, beylerbeyi olarak derbaru Hümayuna müşerref oldu. Ve oradan hemen çıkıp deniz komutanlığı ile ilgili bir görev almış bunu çok başarılı bir şekilde yerine getirmiştir. (v.5a) Ve Hz. Muhammed aleyhi's-selevâtu's-selam ve Şahinşah Süleyman'ın düşmanları ve ona karşı kötü gözle bakanları mahvedip kendi ordusunu güçlendirmeye karar verdi.

Bundan dolayı gemi yapmaya karar verdi. Yaptığı gemiler gök heykelli ve vakarlı, peykerlerine top tüfekler yerleştirilmişti. Tanrı'nın tevfiği ile yola koyuldular savaşa giden savaşçılar savaşı kazanıp mahir kaptanlar Roma sınırlarından geçip oraları fethettikten sonra “*Darü'l Sanâ-i'nin*” gelişmesi için düzenleme yapıldı. Hatta gemi kaptanları bile düzen içine girdi. Bu düzenmeler Rum sultanı ve beylerbeyi için yapıldı. Başka savaşlar da bu orduya nasip oldu. Sultan beş yıldan fazla süren savaşlara bir an bile gaflete düşmeyip hizmetlerinden vazgeçmedi. Onun özelliği hep başkalarına saadet ve cesaret vermesiydi. Kostantaniye divani adalet masasına oturup gelen haklı ve haksızları dinlerdi. Ülkeye gelen âfâtlardan hatta hırsızlık, cinayetlerden sorumluydu. Kostantiniyya saltanatının fermanları anında icra edilmekteydi.

Tanrı'nın inayeti ile siyasi olaylarda adım adım ilerleme ve gelişme sağlandı. Zigetvar Savaşı'na kadar böyle devam etti Zigetvar olayından sonra Onun Süleymani Sultanlığı ve Selim han-i hizmetleri memleketin şîarı olarak dünya âlimleri'nin düşüncelerini aydınlattı.

قطعه : Kıt'a

Ânki bâd ez feut şeh der Mülk, düşmen çeşlü heşt,	انکه بعد از فوت شه در ملک دشمن چهل و هشت،
Ruzi penhân dâred ehvâlî Süleyman şah râ.	روز پنهان دارد احوال سلیمان شاه را.
Kale gired bâdi şehi- şah nev-âred ber Sepah,	قلعه کیرد بعد شه شاه نوارد بر سپه،
Peşvâz-eş der sepah end heylu heylullah râ.	پشوازش در رساند حیل حیل الله را.
Bi süleyman hiley-i âsîf nehüft ez dev-u melek,	بی سلیمان حله آصف نهفت از دیوان ملک،
Heşt ruz ez vey fezun best in berayi Efvâh-râ.	هشت روز از وی فزون بست این رای افواه را.
Zinde budi ger konûn âsîf ez o âmuhti, (v.5b)	زنده بودی گر کنون آصف از و آموختی،
Senêt kar-u vezâret menzili in râh râ.	صنعت کار وزارت منزل این راه را.
Ger zi men nâmeş ber pey bâz guyem ba Edep,	گر زمن نامش بر پی باز کویم با ادب،
Evvel tehi velhemdist âsîfî câh râ.	اول طه والحمدست آصف جاه را.

نثر : Nesir

Başarılı olan ve Sahibi Zül-celalın tevfiğiyle ki O mülkün sahibidir. Bu bendenin istihdamı da onun inayetidir. Hem de âkil olan ve mukkarıb olan devletin hizmetkârları bu memleketin gelişmesinin sebep ve nedenidir.

Yani mükemmel bilgili hizmetçilerden birisi sırrın sahibi, baş mücevherli katip, denizlerin sahibi, benzersiz, cesur, din ve devletin tedbirine alan kişi, şucâların kahaman tarih yazarı, eserlerin hudavendigarı ve tarihin babası olan cenabi katibül Sırzâde Ferîdûn âğa Tanrı onun ömrünü gücünü sonsuz etsin.

قطعه : Kıt'a

Ânki der dergâhi Şahenşah Mahmudi gulâm,	انکه در درگاه شاهنشاه محمودی غلام،
Çün eyâz ender peyi tahsil esnâf duâst.	چون ایاز اندر پی تحصیل اصناف دعاست.

İn gulâmi âsîf, âsîf bende-i makbul şah, این غلام اصف بنده مقبول شه،
Çün hüsnü Meymendiyeş çendin veziri nek râst. چون حسن میمندیش چندین وزیر نیک راست.
Bende-i âsîf safeş ra sed gulâmi be zi eyâz, بنده آصف صفش را صد غلامی به ز ایاز،
Hâse-i in katip eyâz ender kucâvin der kucâst. خاصة این کاتب ایاز اندر کجاوین در کجاست.

Öyle ki her kim cesur ve haşmetli Sultan'ın geçmiş ve şimdiki hâl ve ahvalini anlatırsa o ödüllendirilir. Sarayda canı gönülden hizmet edenler Rumi kitapçıklarını gözden geçirip bugünkü haliyle karşılaştırma yaparsa devamlı olarak görvelendirilecek bilim adamları ile aynı mertebede ve din adamlarının himayelerinde olacaklardır. Hem de gece gündüz ile bilim adamlarının yanında düzen içinde Şahenşah'ın tarihini ve faziletli kişilerin korumasıyla yüksek mertebeye gelir. Osmanlı Saltanatı'nın tam olarak hedefi ise muhtaçlar ve mazlumların mutluluğudur. Hakikaten Osmanlıların geçmişteki sultanlarından kalan bir gelenektir ve ben dahi bundan faydalandım. “Eş-şükürü Yezid-in Nağim” (الشکر یزید النعم) Ata sözü gibi “İlla İnsân eydel İhsân” (الإنسان عید الأحسان) şükran ve dua ettiğimiz Konyalı fetihlerden şeh-nâme tarzına zefer-nâme manzumu yazdık ve çok yüksek edebiyatla yazılan zefer-nâme mücevherli kabul edildi. Umarım ki Al-i makam Hz. Asîf ve devlet organı yazdığımı beğensinler. (v.6a) “El- ömürî merhute bi evkatihâ” (الأمور مرهوتة باوقاتہا) Fırsat oldu Allah'ın yardımı ile benimle dost oldu ve zaman geçtikçe geçmişteki rüyamı mevlana “Hz. Şeyh abu Seyyid efendi sellemellahu ebkahumun” yardımıyla yorumlattım.

Nazım : نظم

Meyhen kâtibül Ser-sedri emin, میهن کاتب السّر صدر امین،
Ferîdûn kemîn çâker Şah-u din. فریدون کمین چاکر شاه دین.

Âlimlerden bir diğeri “Mevlana Şemseddin Ahmed” benim gibi kırık kalpli köleyi “Darü'l Şifa” lütfu ile kendi merhametli şerefli fermanıyla kabul ederek iyileştirdi. O anda güzel sohbetlerimizden sonra elini öptüm ve huzuruna kabul edildim. Zafernâmeden bahsettikten sonra Şahnâmesini gösterdi ve bana yol gösterdi. “Tevarihi Münşat Haddam züyül ehtiram” dan bahsetti. Kendi lütfu ile cazip kelimelerle nazım şeklinde yazılsın ve

yazının değeri daha da artırılsın dedi. Güzel sohbetimizden sonra dedim ki bu eser Âl-i Osman'ın münakıbeti ve övgüsüdür. Belli ki Âl-i Osman'ın saltanatı âlimlerin dilindedir. Ve Bu kitap içinde zikredilmiştir. Feza-id fil fur kitabından alınmış birkaç beyit söylendi.

Kit'a : قطعه

Suhen-dân besa çîst Lokman yekist,	سخن دان بسی چیست لقمان یکست،
Be hikmeti dava-i suhen endekist.	بحکمت دواى سخن اند کست.
Suhen ger elil est dermân bekun,	سخن گر علیل است در مان بکن،
Be vezni er-sakil est mizân bekun.	بوزن ارثقیلست میزان بکن.
Şifâde suhen ra çu Lokman tu-i,	شفاده سخن را چو لقمان تویی،
Hebir ez kavafi dâd zi ân tu-i.	خبر از قوافی داد ز ان تویی.
Be Lokman eger güft eşya-i suhen,	بلقمان اگر گفت اشیا سخن،
Be teb-i to geşte est guya suhen.	بطبع تو کشته است گویا سخن.
Be cismi suhen başed er sıkleti,	بجسم سخن باشد از ثقلتی،
Çu Lokman be vezneş bedeh şerbeti.	چو لقمان بوزنش بده شربتتی.

Suçsuz olarak âciz eteğimi açtım biraz himmet edip çaba harcadım elimi uzattım bir iki baş cüz (bölümü) “cevahirü'l hikayât Giran-maye” idi bana verdi. Bende açık yüreğimle kabul edip hizmet için çaba harcadım. (v.6b)

Mısra : مصراع

Cân'u kemer-var der miyân bes-tem,	جان کمر وار در میان بستم،
Ve Şah-nâme-i menzûme râ be Selîm-hân.	و شهنامه منظومه را به سلیم خان.

Allah'ın tevfiğiyle başından sonuna kadar bitmesi için çabaladım çünkü cenâbı âli hazretleri av için Kostantiniyye'ye teveccüh etmişti tam görüşme zamanında destanı

başından sonuna kadar örnek olarak tarif ettim. Mutalibeden “dinledikten” sonra menzür “kabul” olan esere dikkat etti. Benzersiz Osmanlı nakkaşlarından hatı reyhanın meşhur katibini “Nakkaşı Osmani, Kâtibi Senâni, Kalemi Tağliki” diyerek güzel kalemin maliki (sahibi) diyerek huzuruna çağırdı. Çok değerli sözleriyle yazdı ve resmetti. Buna mukabil nakkaş üstadı onun ok atışını resmederek tasvir etti. Bu gelenek Turan, İran, Rum ve Yunan hanedanların kültüründe de vardır.

Bu tür gelenekler yüce Ala-hazret Padişahların sanatıdır ve onlar da bu sanata lâyıktır. Bu bir övgü değildir kalem ucundan çıkmış bir şey değildir. Bu bir gerçektir ki Hz. Hudavendigar Sultan Selîm Hânı onurlandırmak ve övmek için çizilmiştir.

Onun gibi örnekler çoktur ama sultanımızın kendisi saâdetli âdil ve sağlamdır. Adil olarak bakarsak onun himmeti cesareti ve teveccühü din ve devlet içindir. Yaptıkları ve söyledikleri her şeyde istişareye önem vermiştir. Adalet kapısındaki vezirler “Tak İvân, darül Adl kezîn” sanki yer küresini tasvir ediyordu. Dairevi bir şekilde orta kısmında salatanatını gösteriyordu. (v.7a)

Sultan, ülkede kanunların uygulanması ve kontrol edilmesi için kuvvetleri görevlendirdi. İş ehline bıraktı ve göreve çalışkan kişileri görevlendirdi. Çünkü bu iyi bir hükümdarın istikrarını ve gücünü gösterirdi. Hem de şahametli onuru ile dünyanın bir ucundan öbür ucuna kadar gayret gösteren bir güce sahiptir.

Sonunda zaman içerisinde güçlü ve sağlam kalanların birisidir ve sonsuza kadar kalacaktır. Allahu Tealanın tevfiği ve başka bir tecrübeli iyi yazan kâtibin yardımıyla yazılan bir beyittir.

نظم : Nazım :

Hedeng kemeleş be hasmi ez kemin, خدنگ کمانش بخصم از کمین،

Güzeşte çü hükmeş zi ro-i zemin. گذشته چو حکمش ز روی زمین.

Bunu düşündükten sonra birisi çok kibar ve iyi davrandı.

(اللَّهُمَّ لَسِيرْنَا أُمُورَنَا وَتَمَّ مَرَامُنَا بِالْخَيْرِ) onun hizmeti dağlar içinden çıkıp gelmiş gibidir.

(عُلُوا لَهُسِمَهُ مِنْ إِيمَانٍ) biz de onun hizmeti için çaba harcayarak iyi memuriyete sahip

olduk. İyi bir memur olanlar hak yolunda koşanlardır.

نظم : Nazım :

Ga-ziye-i in Gûnbed gerdân kuned, کازیه این کنبد کردان کند،

Her çi kuned himmeti merdân kuned. (v.7b) هرچه کند همّت مردان کند.

Neğayetül-mülkûl-menân bundan başka yazdığım belli kaç parça varsa cenabı âsîf mekân Hz. Padişahi-cihanı ve onun hizmetlerini anlattım.

نظم : Nazım :

Siyaveş Seper mir âhuri ost, سیاوش سپر میر آخور اوست،

Be hedmeti Bâsitbeli Meğmûri ost. بخدمت باسطبل معمور اوست.

Şiirin hazırlık ve tertibi yapıldı. Saray tarafından kabul edilmesi ve canı gönülden cihana ve cihandakilere duyurulması için ne güzel sözler söylendi. (رَبِّ إِشْرَاحِ لِي صَدْرِي) bunun için kaç beyit yazıldı. (v.8a)

Yazının devamında manzum bir şekilde Osmanlı Devleti'nin taht olayı anlatılıyor. Geçmişteki hükümdarlar, tahtın varisleri olan şehzadelerden bahsediliyor. Osmanlı tahtının yegâne varisi padişahın erkek çocukları. Bu yüzden II. Selîm Han da babasından sonra kendi hakkı olan tahtta yetişmiş ve dini dünyaya hizmet etmek için kendisini millete ispat etmektedir diye yazmaktadır.

SELÎM-NÂMENİN TRANSİKRİPSİYONU

Seyyid Lokman ve Selîm Hân-Nâme (Şehname-i Selim Han)

Allah'ı Hamd ve Senâ

Sermâye ve teb-î Selîm, Âyine-î Hudâvendegârist ki be-hikmeti âzeli ve kûdreti lem-yezeli der Sehrâ-i Hodus imkân nakdi-suhen ra ez mâdeni dili- insani be zuhur âverd. ve cevi berteri kelime-i erbâbî kilu-kâl ra der kâr-hâne-i hiyâl por-âşubı cismâni, hute-i tasavvur-u tund pişeh ve atşî fikir-u andişe bi-gudaht. ve sipeski *Bi-gaş mâ fil- Zamiri* suhenverâni cihân ra be tehriki gâz-ı zebân ra be-resmi şâiirân be- katig ender kaşid. Vez-ru Sim Elfâz-ra be sikke-i me'âni çün hikmeti Lokmâni reğbet fezüd ve der bâzâri meğrâf eş, be fehvâ-i Hadisi Kodsî Rabbâni, “*Künt Keza Mehfiyen fi-a ciğtu ine ağraf*” (كُنت كَزاً محفياً فأجبتُ إن اعرف) (râyic sâht).

Nazım : نظم

Kâni suhen hub vez- ri huyeşi dâşt,	کان سخن خوب وزر خویش داشت،
Herdu be- Serrâf suhen beşi dâşt.	هر دو بصرف سخن بیش داشت.
Ez suhen-i tâze ve nakdi kohen,	از سخن تازه و نقد کهن،
Gûft çi be gûft-i suhen be suhen.	گفت چه به گفت سخن به سخن.
Yek suhen rehi beseri huyeş burd,	یک سخن ره بسر خویش برد،
Kes ne-burd ânçi suheni beş burd.	کس نبرد آنچه سخن بیش برد.
Simu suhen-zen ki deremi hâk-i ost,	سیم سخن زن که درم خاک اوست،
Zerçe-sag âhu-i Fitrâk-i ost.	زرچه سک آهوی فتراک اوست.

Ve perâne-i zehin müstekim tesliye-i buzurgvârist ki guya zemin-u âsmân der meydân muhabbet beçügân, irâdet-eş poyânî çeşmi encem der encümeni sipehir kerdân poye-i borak yemin sâk-eş râ cüyânî serverist ki golgolay-i âvâze-i gülbânki Muhammediyeş velvele-i nâkus ve arabdihi argavân in dir kühen-ra Münkesir- ost sâhte ve Paygamberist ki dest- burd müezzibân hamsa-i din sermediyeş Pence-i Kâfirân- râ şikeste ve be- tabânc-i gayret Pence-i müşrikin- râ be- hâk muzellet Paymâl ve ser nigün endâhte est.

نظم : Nazım :

Ey küniye ve nâmi to müeyyid,	ای کنیه و نام تو مؤید،
Bul-Kâsım ve ângehi Muhammad.	بوالقاسم و انکهی محمد.
Der hâne-i din be penc bunyad,	در خانه دین به پنج بنیاد،
Besti der sed-hezâr bedâd.	بستی در صد هزار بیداد.
Vin hâne-i haft sakf kerde, (v.1b)	وین خانه هفت سقف کرده،
Ber çehar halife vakf kerde.	بر چهار خلیفه وقف کرده.

صلی الله علیه و علی آله و اصحابه اجمعین صلواتُ الی یوم الحق الیقین و بعدُ :

Sallallahu aleyhi ve ala alihi ve eshabihî ecma-in selevatül dayimatül ila yümül hakkül yakin **ve ba'dehu**: Ber- râyi olul- elbâb Poşide nebâşed ki müşkât dili- dâna be mesaci suhen ber miferuzed. ve revneki bezmi âlem ez âdem tâ hâtem bad- ez tevekkel be mağbudi- be zevâl ve mühevveli ehvâl be foruği şemği müşavureh ve per- tevi cemi-at âra-i ukalast ve delili Ro'şen est ki hakı- Subhâne- vu tağâla gorrâ-i sem-e risâlet penâhi Sallallahu aleyhi ve sellem ra ucud tâ-idât âlihi ve ağcâz vehi na mutnâhi be hitâbı mustatâb, “*Veş- Şâfi ve Rehmül- emr Fe-iza Azamat Fetevekkeliü Allallah*” (وشافی و رهم))
(الأمر فأذاعزمت فتوکل علی الله)
âgahi dad. Ta bad ez ân Hazret ez hulafâ-i Râşidin rezvân-üllahi aleyhim ecmeyin ve teb-ei tâbiyin ve teb-ei teb-ei tâbiyin illâ yümüddin. Her sâhibi devleti ra ki velâyet âme-i in ümmeti âli himmet miyesser kerd. ve her- gâh ki der muhimmât din ve devlet müşkilî ruy numâyed. Be mevcibi sünnet sünniye- eş amel fermud be meşvereti vezirân nikurây ve mudebbirân memâlik ârâ-i der halli- ân kuşend. ve peyrevi peşine- gân kerde, desturul- amal işanra der sahâyefî ruzgâr ez mücellidâtı kısas ve tevârihi selef malum fermâyend. der- ânki guşadı kârışân megerded. Şüphe-i nist.

Nazım : نظم

Be ser sineyi Simurg ve kısa-i hud hud, به سر سینه سیمرغ و قصه هد هد،

*****

Gepi resed ki şenasa-i mantikut- teyrist. کی رسد که شناسای منطق الطیرست.

Pes be selâtin cihân ve vuzara-i devrân ve sayır hükkâm âli-şan veli vansab minümâyed. Ki be miktâr fîrset bad-ez mutâlîğa-i seyri sehi-ül eseri Nebevi ve menzûme-i enbiya, nâme-i âli ekseren ya tevârihi mû-teberi Âli Osman ebkahumullah illa inkırasuz-zaman ra mukkadem ez sayır tevârihi meşhûre mukâbile-i çeşmi irâdet dârend. Ki ba islamiyân ez o behter muraât sefau-câm, cihân-numâ-i mutasavvur nest. ve hîred-hurde beyni sâf işân-est. Ve havakin o ra hâniye ve Şeh-nâme-i Fîrdevsi Tosi alayhi-r rahme ve emsâlî ân mestur geşte neşri vekâ-i Sasaniyân ve ser güzeste hükkâm mûnevece-il akayid ve muhtalife-il adyân est ve ehvâlî farhunda-fâl selâtin Osmanîye ö havakini Orhaniye.

“Ebed hümüllahi Biddevletüh Ela bediye ve Eydiyehüm bis-sağâdat-us sermediyeh” (ابد هم الله بالدولة ألا بدیه و ایدهم بالسعادات السیر مدیه) ki hemîşe senâbek Gaziyân atrafı vesîğ-ul meydân memâlik Rum ve Yunan zemin ve şerar-ul gallı semendân hâ-ra şıkâf mubarızân mesâlik hücum ve menasik râhı din kuşide “Ala vechül tahkik ve aynül yakın kahlül cevahir basra-i haddâm,(v.2a) haramaynül şerifeyin”, ve tutiya-i ğuyun cümle-i müslimin ve Sırâcı-vahâc zimere-i müminin şudeh ve dudu gam derdide-i derd âlud küffar kec beyn ve âteş vukud der fehş-hâne-i müşrikin keşide ve endâhte be-hiç vechi nisbeti bisyâr selâtini ru-i zemin nedârend çi işân müeyyidi min indellah ve mühtez-be-nesseh, “Vellezine Cahedu Fisebilullah” (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) end. ve cevâhir huruf müfride ki der tağrifât şerifi-şan terkib yafta ve be-bedâ-i senâ-i nezım ve inşa tersiğ pezirufta der ânki “Dürretül-tâc” samarı hosravâni peşin ve afseri havakini âc nişin vaki gaşta (كاشمَسَ فِي رَاتِبَعِهِ النَّهَارَ) “Kaş-şems fi râtube-ül nihâr” est ve taidâti ki ez dergâhi “hallak- el el itlâk takadus âlâve-i nisbet be cinâb nağul-âb” ân hazret âli derecât dest dade-i yakın ki padişahahn zamanı sabık ra ba engüştî hiyal derne âmede est ve eger be-huab mididend belki be sureti ta’bir der zâhihe-i evkât ferhünde saât divânı hükümet ve dibaçe-i mutali-i gazaliyât hucüste-i ebyâtı divân Münakıbeti hud müsbet ve münderc misahtend. ve ez cümle-I tevfikâti ki der tevârih “Heşt behişt” ve manendi ân ba-in Padişahan Gazasırişt zikir refte, yeki fethi “Belediye-i Teyibe-i Kostantıniyye Hümeytü enil âfat vel-leyliye est ki Fil- hkika hasratül mülük şehriyarâni cihân budeh ve be cüz

Şehen-şahâni âlişan in hanedân “Şâmehül-bün-yân şeydellâh kavahid seltenetühüm illa inkıtağül-duhur vezzemân” Ahadî ra mümkin negeşte ve ebvâbı emsâl in hüsni-hasin ve der bendi-metin hemin be meftah bâzu-i şerifişân güşâde yafte.

“Elhemdu lillahil-lezi hadana lihaza vema-künna linehtedi lev-la inne hadanallah” (الحمد لله الذى هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولا ان هدانا الله) ve ez ulu-i rütbe-i in fethi meğzeme-i tarih behriye eş ez âyât kerime “Beldedüt-teyibe” rast âmedeh ve hulase-i keyfiyeti ân fethi mübin ki be kiyası akli ve mukaddemâtı nekli netice-i mucizat hâtemül-nebiin est ez sahâyıf tevarih letifişân bedin çend kelime-i kezin ihtisâr ve nezım nemüde şud.

نظم: Nazım:

Be-Kostantiniyye şüd ander cihâd,	بقسطنطنيه شد اندر جهاد،
Çû Sultân Muhammed şeh ibn-i Murâd.	چو سلطان محمد شه ابن مراد.
Zi-İzid taleb kerd nusret nahust,	ز ايزد طلب کرد نصرت نخست،
Be-avn-i Hudâ kâreş âmed zi dürüst.	بعون خدا کارش آمد ز درست.
Be-derya abır hüküm cüsse pul sebebist,	بدريا ابر حکمجه پل سببست،
Ve-z zân pul güzeşt o be-niruyi dest.	ور ان پل گذشت او بنیروی دست.
Be-feth Satanbul kişti berând, (v.2b)	بفتح ستنبول کشتی براند،
Be-huşki- u kâfir der-u hîre mând.	بخشکی و کافر در و خیره ماند.
Ayâsûfiye cây-i makbûl,râ,	ایاصوفیه جای مقبولرا،
Sitâd ez Teker ha sitanbul râ.	ستاد از تکرها ستنبولرا.
Ferenkân kemini İd der bâ-işân,	فرنکان کمین عید در بانشان،
Cihân geşt tâbii befermânşân.	جهان گشت تابع بفرمانشان.
Zi hak cüst ber derd-i mendân devâ,	ز حق بر درد منندان دوا،
İmaret binâ kerd ve dâr-ül şifa.	عمارت بنا کرد و درالشفا.

Ve- zû heryeki şûd imam-i enâm,
Pey-i ilim reft ender-u hâs-u âm.
Ve-zû munhal eşkal-i erbab-i ilm,
Ber- ruyi cihân bâz şûd bab-i ilim.
Nigehdared in silsile ta ebed,
Be nesli giramiyeş hayyi samed.
Bicüstend Eyyûb-i pinhân mezâr,
Şûd ân diger ez Akçe Şeyh aşikâr.
Besa mülk bigrift ba adl-u dâd,
Be lütf-u kerem dâd âlem be dâd.
Ba ervâh-i ecdad-i hûd angehi,
Be hayrât kûşid-u resmi şehi.
Cevâmi medaris behem der sirişti,
Samaniye-i saht hemçu behişt.
Resid ehli daniş müselsel ezû,
Heme ders-i din hânde ikmel ezû.
Be-âlem-i zebânha ba ezkar ost,
Kunun ilm ta haşır zi âsâr-i ost.

وز و هر یکی شد امام انام،
پی علم رفت اندر و خاص و عام.
زو و منحل اشکال ارباب علم،
بروی جهان باز شد بآب علم.
نکه دارد این سلسله تا ابد،
بنسل کرامیش حی صمد.
بجستند ایوب پنهان مزار،
شد ان دیگر از آنچه شیخ آشکار.
بسی ملک بکرفت با عدل و داد،
بلطف و کرم داد عالم بداد.
با روح اجداد خود انکھی،
بخیرات کوشید و رسم شهی.
جوامع مدارس بهم در سرشت،
ثمانیه ساخت همچون بهشت.
رسید اهل دانش مسلسل او،
همه درس دین خوانده اکمل ازو.
بعالم زبانها با ذکاست او،
کنون علم تا حشر ز اثار اوست.

نثر : Nesir

Ve-benâber ânki evsâfi hamidetül-etisâfi-şan ez kabile-i Mala yağdu vela yahsa
est. Bedin çend beyti diger iktifa reft.

مثنوی : Masnevi

Hak ez işân ber güzide in zaman,	حَقّ ازیشان برکزیده این زمان،
Şehi Selim hân-i dûvum ender cihan.	شاه سلیم خان دوم اندر جهان.
Kudret-i kadreş veli ez cümle şeh,	قدرت و قدرش ولی از جمله شاه،
Yek be sad efzûn est ez deh yazdeh.	یک بصد افزود است از ده یازده.
Çend ekin kıseyi şah Selim,	چند اکین قصه شاه سلیم،
Hal-i Yûsuf dâni be Kuran kerim.	حال یوسف دان بقران کریم.
Geşt feyz ez ruh-i mevlanâ Celâl,	گشت فیض از روح مولانا جلال،
Der senâyi şah hem in ziba mekâl.	در ثنای شاه هم این زیبا مقال.
Al-i Osman nur-i çeşmi âlelm end,	آل عثمان نور چشم عالمنده،
Nesli ferrih asl-i pak-i âdemend.	نسل فرح اصل پاک آدمند.
Zateş ez şahân-i osmani haseb,	ذاتش از شاهان عثمانی حسب،
Yazde akdist kâmil der neseb.	یازده عقدیست کامل در نسب.
Devleteş bîn kez cûluyeş beşter,	دولتش بین کز جلویش بیشتر،
Şüd be Koniye düşmeneş zir-u zeber.	شد بقونیه دشمنش زیرو زبر.
Lik Yûsuf şüd aziz ez bend-u çâh,	لیک یوسف شد عزیز از بند چاه،
Şüd be çâh ihvan-u hasmeş hûd becâh.	شد بچاه اخوان خصمش خود بچاه.
Tâ cihân bada şahâneş bende bâd,	تا جهان بادا شهنش بنده باد،
Fark-i a'dâyveş behâk efgende bâd.	فرق اعدایش بخاک افکند باد.

Ve-çün ez ibtida-i tolu-i tebâşir subhu devlet âba-i ağzâm in Padişahi guzza, şeğâr Sıddik, sıdkı Faruk, adlı zünnüreyin, haya-i Hayder, ve eğtilâ-i gorrâ-i sabahu saâdet ve ruz mesud ecdâd kerâm Şahenşahi vala Münakıbet din-penah faleki, rütbet melâik sıpahi Selîm elvücüdi ki vuzara-i belend Pâye-i serir gerdun mesiri-şan nücüm ber vechi sıpehr adalet ve fessi mehri Seltenet cihângiri der kabza-i mesiri müşteri tenvir ve âsıfi-

mağzamı Atarud tedbirişan mehri âvcu nisfet vucud-est. hemişe ebvâb mağdilet-u dâd ve rehne-I zülmu fesâd ber husare-i kâfe-u acziye-i ibâd ez abidu ve âzâd ve âme-I sekene-I hudud bılâdı akâlim seb-e ve kişveri Rum ve Şam ba âra-I isâbet pezir âkılân niku-rây ve sey-i cemhür ve seddi sedid şedidi-ül benâ-i sugur güşaâde-u beste-u zülmet,(v.3a) zelâm ve âludegi mudâm mustalzım-ıl intihâm ez sureti sevâd be-vâdi “*Küfrü-fenâ-i seri-ül Elfenah endehu abduhu Esnâm*” be tesellüt ve teshir girifte ve zidude ve be seykelî teberzin ve hancer helâl peykeri zin-niyâm sulak ve piyadegân sabah reftâr cennet, tündrev sıpahiyâni gerdun-râm ve kuşuşu Rakkân yengi-çeriyân akvan dest dev-kâm ve tizâbı hadeng, kemândarânı elmâs peykân peykânı hasmı serâm reng, buğzu sed-âm adâvet ez serâ-pay-i ada-i din Allah ve çeker ber hun ve derun digergün, mühalifân şeriat Hazrati Muhammed Rasulallah keşide ve rabuda Tagıyanı diyârî beğideh ra be-sehâb kerd. girdi ân Nihang Afgen, derya horuş ve tir bâran yılan cevşen-şiken zirih poşanı-selâb fenadade ve bağıyân hısâr şedide ra be-sâ’ike-i topu- tofeng berk şerâr rağd horuş târu-mâr sahte cebhe-i hosravân kesrâ ehtişâm ve çehre-i efrencân surat- perest bâ-endâm ez zerbet sem-sâm Bahrâm entisâm ve ker-i kerzi golamân kivân mukamışân çün nevâsi-u bendegân ez haride-i Habaş- fâm be dağı abudiyet irtisam yafte ve aġnâk kerdn keşân melâm ba-envâ-i ûkubet ve negün-güsârî be-zenciri zecret ve bend siyaset çavu-şan dergâh meġlen derâmedeh ve şikâkî tağıyân ba-iltiyâm sülh ve kabulı hirâc güzari ve ba itlâk ahdu emân ez çengâl ukubet ukkâb, sület-buâbân bâb avc-sâyı işân ber ceste ve memâlik mühime ki ez Lehsa ve Basra ve Cezâyır Şetti-Olyan ve Bağdat ve Guristan ve Şehri Zol ve Loristan ve Umara-i yikke Türkman ve Hananı Özbekiye ve Çaġatay Toran ve havakin hududu Çin ve Şehriyarânı Hindustân ve Şahı Hukkâm İnan ve Mulük Gürcistan ve Erzurum ve Maraş ve Rum ve Yunan ve bılâdı Anadolu ve Karaman ve Bursa ve Kırımıyân ve Mağberi derya-i İstanbul ve Ederne ve Rum- eli tam etrâf bedun ve temişvâr ve ez kefe ve Haştere-hân ve deşti kıbçak ve leşker keşanı Çekrakse ve Tatar hân ve Kırıl Erdel ve Hirâc güzârân Liye ve Hac ve eflâk ve Kırıl Kara Boğdan ve Kırıl Beç ve ba-ânhâ-i Portakal ve cezire-i Kıbrıs ve Venidik ve emsâlî ân ta be cezâyır Mağrib ki der tasarufu gumaşteġân bendegân Eşref aġlâst misli Yemen-u Habeş ve Tunıs-u Mısır-u Şâm,(v3b) ve Kudus şerif ve Harameyin, Şerifeyin (زادهم الله شرفا وتعظيما الى يوم القيام) “*Zâd-hümüllah Şerefa ve Tağzima illa yevmül-Kiyâm*” est. Yani akser reb-i meskün ez bervu bahr-u cebâl ve Erzu-bil tol vel-Erzi be tedric be tahtu tasaruf ve kabza-i Hükümetişan der âmede ve yegân yegânra hattı amani dadeh ve bil- cümle vulâyet meġmure-i Osmaniye “*Sanhavullah anilâfat velahat vel-beliyeh*” (صانها الله عن الافات)

(والعاهات والبلية) , ki bilâ- şüphe “Kübbetül islam-est” be- teliğe-i Şemsiye e’lâm zefer, encâm ve “Kübbe-i Seperi Hurşid” menzeri sulhşuvârân ervâm ez tiregi ve havadısı eyyâm mesûr ve münevver şudeh, zamin-u zaman ez bârke- senân mubârızânı meydân Gaza ve pelingine poşân mezber efgan, kuhi neberd ve hâmuni macâ-i incilâ-i tam yâfte ve ez gayite-i sefâ ve pâkizegi ve bisyari ziraât ve âbadâni reşk âyine-i İskender şude.

قطعه : Kıt’a:

Mülk Rumi ez sefâ âyine-i İskenderist, ملك رومی از صفا آینه اسکندر است،
 Düşmen ender vey zi Mêmüriyeteş key penhân şevad دشمن اندر وی ز معموریش کی پنهان شود.
 Ser nevişt hesm, ez tiği Şeheş zâhir derev, سر نوشت خصم از تیغ شهش ظاهر درو،
 Minumâyed düşmen, mülkeş be hun galtan şevad. مینماید دشمن ملکش بخون غلتان شود.
 Ve der nişimen hume-i himâyet ve zelu-zelil, Hz. Padişah Hilâfet Penah Hûdullah-i
 ayyâm Hilâfet madâmet-ul şuhud velâ ağvâmı havâs ve ağvâm be farâgatı kalb ve huzur
 tamam badduâ-i abad peyvendi şan iştigâl namude ve minümâyed.

بیت : Beyit :

Hiç şeki nest ki makbûl icâbet gerdd, هیچ شک نیست مقبول اجابت کردد،
 Merduâ-i ki kûnend ehli irâdet yakin. مرد عایی که کنند اهل ارادت یقین.

Ve der mukabile-i şükür-güzâri in Etsiye-i âzimi ve mub e-i kubra be fermude-i “El Mülku-veddin tevâmân” (الملك والدين توامان) der tertibi cuyeş ve ri’âyeti Gaziyân ve tervici şeriât ve himâyet âlimân ve taini vechi ma’işet ve vezâyifi Fazılân ve tabayini levâzım vemâ yahtacı dânişmendân resmi mu-semmir ve Kanuni mustakkari mer-ei ve mukerer dâşte ve medâris ve imârâtı müs- ebetül evkâf ez semk tâ bismâk ber ferâşte nev- i nemude end ki her şehs ez Gurbet ve Bumi ve tavâyifi muhtalife ve Rumi umumen der memâliki mehruse hususen der bulâdı sülse ki bâ istilâ-i in ka’um ibâret ez dar-ül Seltene- i Kostantiniyye ve dar-ül Fethi Bursa ve dar-ül Nesri Ederne, “Şerefüllah-i sükkânha meğul-beka-i Seltene be Selâle-i haza Selâtin-ül islâmiye illa saatül kiyâm ve kiyâmül saat est” (شرف الله سكانها مع بقاء السلطنة بسلالته هذا السلاطين الاسلاميه الى ساعته القيام و قيام الساعته . است.) (Layazâl tahminen,(v.4a) Karib deh- hezâr nefş erbâbı tasil yaft mişevad. ve henüz kimi ez mektebi hikmet ve medrese-i fazilet münserif negeşte ve pâ-i Edeb be- pây-e-i

mulâzımet ki hâtıma-i Efvâl ve Fâtıha-i İclâl tarika-i Ulema-i in vilâyet-est nenihâde şekki digger mutağakıben ve mutavaliya-i derpey der residen-est ve be tasavvuru akli imtidâdı in sılısıla-i şerife-i gayri mutanasıba lâ-yenked der kemâl derece ve derece-i kemâl sinemâ ez âvânı cülüsü Hümâyun ve kudumu saâdet mekrun âli Hz. Hüdavedigârı kâmgâr ve şehriyârâni cihân- medâr ve saye-i perverdigâr “Müddellah-u zelâl Seltenet Ala mefarık Kâfetül Âlemin fil aktâr vel emsâr ilâ yevmül haşır velkarar” (مدالله ظلال سلطنته على مفارق كافة العالمين فى الاقطار والامصار الى يوم الحشر والقرار) (ki hadayik-is seyir seyri melukâne eş benihâlî şecere-i teyibe dâniş ve kemâlî âraste ve birâste ve kelben fezeyili- Fuzala-i zamane be- zulal İhsân ve ma-il yehtu ebzaleş be fehvâ-i âye-i va- fil hidâye “Keş-şeceretüt Teyibe-t İslâhen sâbit ve ferğhâ Fissema-i” (كشجرة طيبة اصلها ثابت و فرغها فى السماء) , Nuşu- numa yafte ve ibarâtı muste-idân memaliki mehruse tahsisi kelimât cavanan nâzık makâl ebru-helâl her-yek ez bilâd sulase “Enbetellahu Nebaten Hasana” (انبتة الله نباتا حسنا) mutadavul be sena-i acliye ve beraât istehlal est. Ve ez gayeti letafet ve nihayet hoş- tab-i isim sâmi Şahenşahi manend âftab ikbal mısrağı sani subhı mısâl in beyit be- deruni deriçe siyeh hiyal mağma-iyân ve serâçe-i dil sekine mekâl bulga-i devrân ki der tarik talabı mağarîf ve duâguyeş be müşabih zerrat be miktar end, Tali velami migerded bâhem Sultan Selim, müd-zelle.

Muama : معما

Der talebi ruy-i tu binem ruzu şeb, در طلب روی تو بینم روز و شب،

Mehru- bed cüyem dema-dem zân taleb. مهر و بد جویم دما دم ران طلب.

Ve ba vcudi ki be-afvanı cevâni eyyâmı nişât- besâtı cihân me’niyeş der gulistânı eyşu tereb be-mukarıbanı muaddeb murattab ve avkatı şerif havası hıdmatı has-eş bedâb edeb çün günçe-i şilifte-i lebi taze ve memur ve ser evkatı namus Seltenet Kamrani-eş misal sera perde-i çerhi murassah müzeeyen be-kâmı cihân giti sıtani be nezeri bendegânı mukarrab mincümle ve ez çeşmi ecsâd hussad bum şekik ve düşmenân haffâş hayatı mehfi ve mestur me-iz zâlik ez stut kahrı kahrmani ve galabe-i sıpahi nusret encâm,(v.4b) kârzârı marıka fethi meşhun-i Konyavi be-merasımı bulend-nâmi vusuleti hassam hun âşam Ejderi kuvâm ve ikdâmı mukkadem elgârı cülüs Hümâyun girâmiyeş kehâmı muhalifânı bed kâm niyâm der tengnâ-i niyâm be-kudureti şirk ve tolus lişamı-liyam ferumânde ve be-yek ceng ve merdâneği ve kuveti bâzu-i şehsevâri Arus mülk ra be çeng

ve âğuş der âverdeh icnâ-i Hz. Be-sürü saâdet mesrur ve ağdâ-i devlet der sukvâri derdu mehnat mekhur uftâde herçend sefâtı zât mülk semâteş bevucud nâme-i ez selâtini sabıka güzêrân ve arc est ez ro-i iktisâr bedin menzûme kinâatı munâsıb nemud.

قطعه : Kit'a

Tâ nehâde pâ be meydân-i ruheş Şâhenşahi Selim,	تا نهاده پا بمیدان رخش شاهنشاه سلیم،
Farkı hesmeş zir summ-u esb-eş şitâbân tâhte.	فرق خمش زیر سُم اسبش شتابان تاخته.
Tâ güşâde rayêt ikbal-u Devlet her taraf,	تا کشاده رایئت اقبال و دولت هر طرف،
Feth-ü nüsret ber sereş tûğu zafer afrahte.	فتح و نصرت بر سرش توغ ظفر افراخته.
Tir der kausu kadrı kadr-eş Kemanedâr kaza,	تیر در قوس قدر قدرش کماندار قضا،
Düşmenân-eş ra be kâmi dostân endâhte.	دشمنانش را بکام دوستان انداخته.
Leşker-eş gâlip ed-vu mağlup çün nâmeş Cihân,	لشکرش غالب عدو مغلوب و چون نامش جهان،
Sâz-u bergi işret-ü eyşi Selâmet sâhte.	ساز و برک عشرت و عیش سلامت ساخته.
Fitne ez peydâr-u beht-eş hüfte Lokmani çeşmi yâr,	فتنه از پیدار بختش خفته لقمان چشم یار،
Deh ki penhâni be Aşık şivehâ der bâhte.	ده که پنهانی بعاشق شیوها در باخته.

Ve ez muhsinâtı kitâb seltenet ve dibâçe-i menşur hilâfet-eş be fermude-i “ *İza iradet ..... el Mülk hayren ceğele veziren Salihen iza nusihe zikre ve iza zikre iğane*” (اذا ارادة..... الملک خیراً جعل وزیراً صالحاً اذا نسّیه ذکره واذا ذکره اعانه) İstiğadı in ahdı şarif ve zamanı latif est. Be-vucudu pur-cud âlicinâb destüri ağzam- müazzem mülk, Vuzara-i Rum ve Arab ve Acem müdebbir mesalih cemhürü ümem, Sahibil- seyf vel kalem Azdüd devletid-dâreyin hayren ki ta bedreke-i devleti Rabbani be-reh-nemâ-i tatiki saâdet ve kamrani keşân keşân-eş be- serâ-i olu-i Hudâvendegâri der âverdeh ve necmi tâli-eş ez metle-i siper sülhdari be hıdmeti âli rütüb serça sengirân han İhsân cihânbanı ber âverde ve ez şükrânı nimet be derece-i ser-nevâban bab dergâhi âli meşref şudeh ve ez ânca be hükümeti derya ki mensebi Kapudanist ez imsali ve ikrân mümtez ve be-tebli ilim ser efrâzi yâfte,(v.5a) ve be Gayreti din Muhammedi aleyhi selatu ves-selâm ve def-i bed hahi Şehenşah Süleyman şukuh İskender Gulam be-fikri Aristo ve kemalı mühendisi

kuşide ve tertibi kiştiha-i kuhi lenger haki vukârı âbi esas ve cemiyeti top ve tofeng ruyin peyker âteşin şerâr tucu nehâs sedd ya cuci sahte ve be nesimi tevfiği yazdani be kâr-zârı hicârı âzime revân geşte ve bağıd ez futuhâtı kâmile ve tertibi anvâ-i kilyun ve barçe ve tevsi “*Darül Sanâ-a*” ki mabeyni Reisan ve kişti’bananı mahir in merzi bum merbuti Kadırğa ve Sefineha-i heri Selâtin Rum est be-mensebi sıpeh-sâları Rum-eli ki buzirgin mâye-i Emir-ül Ömerâ-ist mutaâkıb feth vâni şeref suğud yâfte ve ez direnki Musul ve def-i Gavgâhi elkasiye ve avdet Ordu-i Hümayun be-tahtu beht ve fethi Tumsuvâriye ziyâd ez Pnc sâl yek-lehze ve ân ez Hedemâti lâzıma Gaflat nekerde ve dâdı dilaveri dâ’deh der seferi zefer ikrânı yahcivâ be-misendi vazaret, divân adalet nişeste ve hangâmı murâci’et Hudâvendegâri be dârul-seltene-i Kostantıniyye San-havullah-i Enil-âfat velbeliye Hasbıl-emri şehriyâri be def-i duz med Mustafa nâmı kazzâb cellâli teveccüh fermüde be inâyet-ül Mülk-ül Kabir bi ihtiyâc zerbeti şemşir be hüsnü tedbiri dilpezir bedest âverde ve der Paytaht Navâbı kamyâb Âla-sazavâri çangâli siyaset ve nukunsari gerdânide ve bağıd ez rec’et lehze- be lehze dem-be dem, be takarubu beşter ve husnu istikâmet irtifa ve iğtilâyeş fuzude ta der hini vezâret se’im fitne-i Bayezidiye niz be-sey-i ve ihtimâm şerif-eş ez âvcu â’la yahzez fena der uftade ve der çehâr balışı sama-i sadaret âğzami ve futuhi Zigetvari vr ahfa-i vaki’a-i Hz. Padişah mağfîret penah Sultan Süleymani inar-el lah bırıhâne ve hidemâti cülusi saâdet destgâhi Selîm-hâni Huldul-eyyâm hilâfet-hu bâ- eşge-i Envâr-rayi memaliki âra-i mehr incilâ-i âlim ve âlimiyânra Ro’şen sahte ve beverza-i salıfa be çendin derece tafavuk nemüdeh.

قطعه : Kıt'a

Ânki bâd ez feut şeh der Mülk, düşmen çehlü heşt,	انکه بعد از فوت شه در ملک دشمن چهل و هشت،
Ruzi penhân dâred ehvâlî Süleyman şah râ.	روز پنهان دارد احوال سلیمان شاه را.
Kale gired bâdi şehi- şah nev-âred ber Sepah,	قلعه کیرد بعد شه شاه نوارد بر سپه،
Peşvâz-eş der sepah end heylu heylullah râ.	پشوازش در رساند حیل حیل الله را.
Bi süleyman hiley-i âsîf nehüft ez dev-u melek,	بی سلیمان حله آصف نهفت از دیوان ملک،
Heşt ruz ez vey fezun best in berayi Efvâh-râ.	هشت روز از وی فزون بست این رای افواه را.
Zinde budi ger konûn âsîf ez o âmuhti, (v.5b)	زنده بودی گر کنون آصف از و آموختی،
Senêt kar-u vezâret menzili in râh râ.	صنعت کار وزارت منزل این راه را.
Ger zi men nâmeş ber pey bâz guyem ba Edep,	گر زمن نامش بر پی باز گویم با ادب،
Evvel tehi velhemdist âsîfi câh râ.	اول طه والحمدست آصف جاه را.

نثر : Nesir

Vâzî Firuzmendi ve ikbalî in âsîf zül-celâl teufîki istehdâm ve temeluk Hz. Mülkûl hüssâl-i ost. Be hidmetkârân âkıl ve Mûkeribânî kâmil ki ez levâzım Sedri sedâret ve bâisi âbadi Memleket est. ve ezcümle nukeri mümtaz ve çaker, sahibi raz-eş Katibi ser-yâkûti seriri-nâmdâr ve sahib-il ber'ri be Nezir Kamgâr dilâveri meydân masalığı tedbirati din ve devlet âsîfiye ve şehriyâri ve safdari şuca'ânî mağârik vaki'âtı mülk ve millet hüffiye-i Ziketvâri Muharrî-i tarih Nezhatul-âsarı Hudâvendegâri ve nuzekkeri tarih be-tehce-il ehbârî cihân- medâri mü'eyyen-ül fukara-i vel-zu'afa zeğim cuşel-mecd-ül â'li cinâb Katbı serzâde-llah Ferîdûn âğa ömrehü ve kadre ve izzе ve devlet ebeden ve sermeden.

قطعه : Kit'a

Ânki der dergâhi Şahenşah Mahmudi gulâm, انکه در درگاه شاهنشاه محمودی غلام،
Çün eyâz ender peyi tahsil esnâf duâst. چون ایاز اندر پی تحصیل اصناف دعاست.
În gulâmi âsîf, âsîf bende-i makbul şah, این غلام اصف بنده مقبول شه،
Çün hüsnü Meymendiyeş çendin veziri nek râst. چون حسن میمندیش چندین وزیر نیک راست.
Bende-i âsîf safeş ra sed gulâmi be zi eyâz, بنده آصف صفش را صد غلامی به ز ایاز،
Hâse-i in katip eyâz ender kucâvin der kucâst. خاصه این کاتب ایاز اندر کجاوین در کجاست.

Vema ada-i ânki hud be saâdet ve ikbâl ehzab hikayâtı ehvâl Farhunde-fâl Sultani ra be-resmi münşiyani mazi ve hal ez ser kadam sahte be kemiyeti kalem istikbal mekûned ve der mihman sara-i hiyal be-cânu dil hidmet kerde be mense-i sehife-i Rumi zernigâr mutamakin sahte der sehâyifi ruzgâr reşki nekş erjengi mefermayed Alad-devâmı himmet, aleyh-eş niz be tafahus ve dest âverden danişmendân ve himayeti Ulama-i şeri'at destgah ve Erbabı nazım ve inşah, mesruf ve subh-u şâm Unân azimet-eş be-tafakkudu suhenverân ve tertib nemuden tevarih Şehenşahi din penah ve riğayeti Fuzala mağtuf Fatiha-i Arzı-be Arzi hâs-eş tahsili du'a ve bulend nâmist be-selatini Osmani nijad ve hatıma-i meksud Mahmud kamıl- el ihlâs-eş tekmi mi mudde'a ve ser efrazi mutacin ve kamrani her nâmurâd. Lihaza bende-i dâ'i Hüseyini Lokman Aşuri ki hemişe ez hunu İhsân Dudmânı in Şahanı havakin mehmânı mesakin ikrânı behremnd budem be Fehvâ- i "Eş- şükürü Yezid- in Nağim" (الشکر یزید النعم) ve be fermude-i "İlla İnsân eydel İhsân" (الإنسان عید الأحسان) be- selsebili şükür-güzârî ve du'â gu-i futuhâtı Konyavi şehriyari ra be terzi Şeh-nâme-i mevsüm ve Zafer-nâme-i manzum sahte ve ba-erbâbı suhen mağruz daşte henüz be huddamı mukarribân Hz. Âsîf makan Âli-şân,(v.6a) ne-resânide ve be-ziveri ibraz ve teşrif kabul Urgani devlet Paye-i serir âlim, mesiri falak müzeyyen negeşte be mevcibi "El- ömüri merhute bi evkatihâ" (الأمور مرهونه باوقاتها) be-tersedi firseti mevkuf bud der nivula be tevfiği İlahi rafakat namude bağd ez infisâl ez mensebi kaza be dergâhi ma'len ru-i mâl şude netice-i hâbı pişin fikir ez tağbiri mehdum Hudâvendegâr Ferid ve Kâmil Vehid Mevlana "Hz. Şeyh ebu Seyyid efendi sellemellahu ebkahu" be zuhur âmedeh ve be- rehnümâ-i Âli-şân icmâli ehvâl Efgendegi meğlum cenâb,

نظم : Nazım :

Meyhen kâtibül Ser-sedri emin,

میهن کاتب السّر صدر امین،

Ferîdûn kemin çâker Şah-u din.

فریدون کمین چاکر شاه دین.

Mışârı ileyhi şude veya yeki ez Fuzelâ-i ser-âmedi â'nâ Mevlâna Şemseddin Ahmed in hakiri hasta-dil ra be Darül- Şifâ-i lütf-eş irsâl fermude ve be şerefi dst-busı dil-nevâzi-eş hâtır şikeste sihet pezirifte bağd ez ibrazi zafer-nâme-i destehsân ve mutâlîğa-i suhen ez Şeh-nâme güften ve Tevârihi *Munşâtü Haddâm* zü-il ehtirâm çinânki icmâlen zikir reft vaki geşt. ve cüz'i vey ez ân bende-i da-i hud- dâde ez gayeti letâfet-eş akıl hire geşt ve ez fuzuni beşâset ve imtidâdı kelimât ez canibeyin suhen bedân resid ki ân Li'âli menşüre ba-işarât aleyhi be-sebki nazım der-âyed ve ziveri muhad'derât elfâz ve meğani gerded ve bağd ez lütfü- İhsân ve mevâide ve imtinân güftem-ki der uzru girân-maye Münakıbet Âli Osman musteğna ez tevsifi cevheriyân sahibi hoş cerbi zebân est ve meğlum ki be- mubâşiret tasavvur fikiri hâm ve be- mubadireti eklâm ubudiyeti erkâm in hakir dili şikeste sergerdân nakâm ki der çarsu-i mudehitişân henüz be hurde- furuşi der âmede çi revâc fizâyed filfur ez kitâb mezkur ki ibrâz şude bud. Be-münâsibeti tâ'âmedi in çend beyt ber huvandend.

قطعه : Kıt'a :

Suhen-dân besa çist Lokman yekist,

سخن دان بسی چیست لقمان یکست،

Be hikmeti dava-i suhen endekist.

بحکمت دواى سخن اندکست.

Suhen ger elil est dermân bekun,

سخن گر علیل است در مان بکن،

Be vezni er-sakil est mizân bekun.

بوزن ارثقیلست میزان بکن.

Şifâde suhen ra çu Lokman tu-i,

شفاده سخن را چو لقمان تویی،

Hebir ez kavafi dâd zi ân tu-i.

خبر از قوافی داد ز ان تویی.

Be Lokman eger güft eşya-i suhen,

بلقمان اگر گفت اشیا سخن،

Be teb-i to geşte est guya suhen.

بطبع تو کشته است گویا سخن.

Be cismi suhen başed er sıkleti,

بجسم سخن باشد از ثقلتی،

Çu Lokman be vezneş bedeh şerbeti. چو لقمان بوزنش بده شربتیی.

Lâ' curm dâmeni eġtizâr farahem keşide desti hemmet derâz kerdem ve du seh cüz-i vey ki ez ân cevâhir-ül hikâyât girân-mâye be fakir dad icâben li-msulihum be sefha-i dil giriftem ve kemeri hidmet be miyân cân piçide,(v.6b) ber- cistem.

Mısra : مصراع

Cân'u kemer-var der miyân bes-tem, جان کمر وار در میان بستم،

Ve Şah-nâme-i menzûme râ be Selîm-hân. و شهنامه منظومه را به سلیم خان.

Be tevfiği Allah ba eftitah ve ehtitâm-eş der kuşidem ve çün işan be- saâdet der rikab Padişahi ve hidemâtı âsıfı be şikârı etrâf Kostantıniyye teveccuh fermudend. Ta hini mağavudet ki fizun ez cülle-I bud be teriki nemune ez tevhide ta âğaz dastanı bıl-peş ez ân nazım kerde baġd ez mutaliġa ber vufki mu'âhide beşerefi hidmeteş musteġid şudem ve be nezeril- nukât menzûr geşte meġrûz Hz. Âsıf cahı daşte Hasbul- emri şan be ceheti aeze dâşt. Dergâhi Nevâb kamiyâbı cihân metâ-i felek irtifâ-i alallah şânuhûm ve abeden eyyâm hilafetuhum nakkaşı müzehib ki çün ism-eş be nezir nakkaşâni Osmani ve katıp Sınâni kalemi Taġlıki rakamı ki malik hattı rayhâni budend be hüzüri mufur-us Server Hazır fermude ve be kelimâtı dilpezir rucu-i hidmet tahrir ve tasavvur ve ostadı nakkaş der mukabile-i kıbk ve tir-endâzi ki kâ-ide-i hâsse-i şahâmı İrân ve Torân ve idmân âme-i sipâhiyâni Rum ve Yunan-est ve kanuni in Padişah-hân âli-şan der her san'at ve hûner çinanki şayiste-i sireti Şahenşahist, hali ez hud furuşı ve hud numâ-i be mevcibi resmi meġhud ve âyini mesud nemune-i ez nuki kalem mu-i şikâf hud âverde ve san'atı kemândari Hz. Hudâvendegâri Selîm-ül vekâr ra mûnekkîş sahte be-temâsılı ânki hud be saâdet der guşeki adil ve mekeri hilâfet ki bende-i süniye ma fevuk divân-hâne-i vuzerâ-i Ferhunde ârist mustekker geşte ve ez deriçe-i akıl ki murad ez ân ba istilâ-i Rum ve Yunan kafası muşbeki zerrin Pencere saray kamgârist be nezeri merhemet muteveccihi muhimâtı din ve devlet şude ve guş, huş farah mesleheti mülk ve millet daşte ve der takı-ivânı darül adılı kezin vuzerânişin şekil go-i misal : muşâbih Küre-i zemin afrahte ve der mehâkı veseti ân dâ'ire-i tolâni çün Hâtem, vezareti Sultan taġbile nemude ve be rişte-i bârik akıl esbâbı âra yek nakil ra be tedbiki ve tahkik istehkâm dâde ve ser rişte-i kâr- ra be desti pence-i âsıf akdem ve mesiri âzem gümâşte hubbe-i kuri-ra çün nişâne-i nişâbı

nerimâni der âmâcî hâne-i kişveristâni ustuvâr gerdânide ve sehâmî ehkâmî memâlik intizâm ra be- kabza-i kavş,(v.7a) iktidâr ve kuvveti bâzû-i tedbiri kârzâr bedesti râst durust keşide ve pey-der pey fermânî kaza ciryân ra ba masâr-u ektâr puştu şehâmet gesil kerde ve be kezâlîk gayret ez tarafî be tarafî diğeri yani ez in ser ta-ân seri dünya nubuğî der duhte ve güzêrânide ki ez hadefî zürre ve sümme telef ve nuksân negaşte ve mu-i negihte ve nekâste ve der âhiri-imbân illa imtidâdız-zaman der kefi Âsîfî Süreyya mutaasîf ba avcî mağdelet müstehkem ve mezbut mandeh ve huvâhed bud. Be tevfiķi Allahu-tağala ve kâtibu hoşnevis diğeri ez güğtâr in dağî ahker der senâ-i Hudâvendegârî Müzeffer be-vechi tecrübe in beyt nevişte nemud.

Nazım : نظم

Hedeng kemañeş be hasmi ez kemin, خدنگ کمانش بخصم از کمین،
Güzeşte çü hükmeş zi ro-i zemin. گذشته چو حکمش ز روی زمین.

Bağd ez ezgân ve İhsân her yeki ra be tergibi garib ve tehsini dil-ferib meyeli mubadiret fezüde “*Allahüme Seyirlenâ Ömürinâ ve Temmem Merâmuna Bil-hayir*” (اللهم سیرلنا أمورنا و تمم مراننا بالخير) Guyân ba nefâk hem-künân ez hidmet-eş birun âmedeh be fehvâ-i “*Uluven Li-hasimetu Minel İmân*” (علوا لهسمه من الايمان) Be-hidemâtî mercüğe der kuşidim ve be hemin simmeti âli ez himmeti merdâni hak müstefid geştim.

Nazım : نظم

Ga-ziye-i in Gûnbed gerdân kuned, گازیبه این کنبد کردان کند،
Her çi kuned himmeti merdân kuned. (v.7b) هرچه کند همت مردان کند.

Ve çün ni-âyetüllah-ul mülk-ül mennân cüzi vey çend güfte ve be-kitğe-i nümâyân nevişte be mevcibi işârat Mestucib-il beşârât Âli cinâb âsîfî mekâni be vesile-i kâfi ve vâsita-i şâfi mukkarırb hidemâtî Hz. Padişah cihânmedâri Muddezillüh el-âni.

Nazım : نظم

Siyaveş Seper mir âhuri ost, سیاوش سپر میر آخور اوست،
Be hedmeti Bâsitbeli Meğmürî ost. بخدمت باسطبل معمور اوست.

Tehnibe-i tehiye ibrâz nemude heysiyeti kabul-eş be kâhı semah dilu cân ve gûş ve hûşu ciân ve cihâniyân resideh ez nesimi esgâyeş kasrı ten ve sedri sine-i zebu sefâ fizudeh (رَبِّ إِشْرَحْ لِي صَدْرِي) “*Rabbi İşreh Li Sedri*” Guyân be zebânı hâl çend beyti diger inşâd ve derc gerdide şud.

Alâ ey şehensâh-i sâhib kırân
Selim el-vucûd-u Süleyman mekân

Vezir-i mu-azzam fuzon ez cemi
Muhammed sıfat nam-u halkeş refi

Kiyumers eger resm-i şahi girift
Tûyi nâmet ez med be mâhi girift

Çi-güyem men ez mîr mîrân şah
Zi mîrân gulamân-i hasu sipâh

Zi Tehmôs Erdiyu şud der kemend
Zi tû dev-u kâfer beküştit bend

Be-defi heme bes bud yek vezir
Be-cengi du-şeh yek dilaver emir

Zihâk veyrâne geşt ez cihân
Cihân-i kühen ez tû şud ebedân

Zi hâkem çu horşîd ber-daştî
Mera zerre-i âsâ ber-afraştî

Eger Tor-u Erec behem tâhtî
Cihânra tû ez fitne perdâhtî

Şeha gerçi çun men hezaran gulam
Tû-ra der zi-âmet bud müstedâm

Veger nûder endâht genc-u derem
Tû perdâhtî genc-hâ bâ kerem

Seref-râz-i şahan-i âlem medâr
Ne-rîmân sipeh-i kahramân kârzar

Zi sulh-ı tû Tahmâseb lerzed becân
Veger çeng-coyi girized revân

Nemodâr çi Hoşeng ateş nedid
Be-can-u âdvo ez tavâneş resid

Be ahd-i Kiyân bud âlem serend
Cihan geşt der ahd-i to ercümend

Eger sâht Cemşid hod-u zirih
Ebr-i hod poşân tûyi tâc deh

Çi-güyem zi-sâsâniyan men benâm
Dehî mûlkü Kesrâ be-kemter gulam

Ferîdûn nemod ejdehâ-feş helâk
Saf-i hasm-kerdî tû der Koniye çak

Meno-çehr eger kine hahî nemod
Girifti tû ez düşmanan kine zod

Zevi ibni Tahmâseb ba sulh eger
Ba-İran şehenşah şüd ser be-ser

Zi-ger Şasib şüd peş dâdan behem
Zi-tû nesli şahân-i Osman derem

Müluk-u tevâyif-u Eşkaniyan
Tûra hemçu hukkâm-i kurdistan

Veziran-i tû her yeki serverist
Ki her-yek sezaver-i ser leşkerist

Heme hob rayend-u Âli cenab
Heme kâmbahş-u heme kâmîyâb

Be-temsîl eger hosrevân-i cihân
Şitâbend der-rezm-i Osmanîyân

Tûyi hân-i hânân-i Osman nijâd
Ki-kerdî be-devlet mera ber-murâd

Atâ kerdîm ez-reh-i itibâr
Cüz ihsân-i zi-âmet siyh rehyi mezar

Men âl-i Resülem senâyem şeâr
Be-Osmaniyan-i ez-dem-i çâr yâr (v.8a)

Eger cümle dârend tigi bezer
Merâ çûn kalem-i hest tigi dûber

Be-tigi zeban avn-i fazli Huda'st
Menem galib-i hasm-i şeh daimâ

Zi- Gezn erbehendi o nemud gaza
Firisted hirac-i türâ-rim pa pa

Pes ez medh-î sî-sale der ahd-i o
Be-mâdih hemi zeher şüd şehd-i o

Be-evvel zi'âmet çu dadî merâ
Aceb nîyet yâbem be-âhir liva

Be-mülk-ü suhen şehriyârim bes
Senâyi Hudâvend-i ğariyem bes

Be-sad kahr-i Firdevsi nâkâm mând
Be-şeh-nâme-i Mahmud bed-nâm mând

Be âsîf digêr katîb ser benâm
Sebeb şüd ba ihsan mara der meham

Tu-i şahî şahan-i tigi kalem
Siyaveş çaker Ferîdûn ilm

Ki izid be medh-i şahân bende ra
Çü an pak din dad-ü sepes feyzha

Mara medhi Osnaniyanist kar
Ki darend yezdan peresti şığar

Be şeri Muhammed bud karişan
Hudavend giti-u negehdarişan

Diger güft Firdevsi hoş makal
Zi bebr pasan-u simurgu zal

Marad ez leva-i tüğ tehsini tust
Zi sancak garazi lütfü rengini tust

Be mazenderan bud Rıstam agar
Gu-sistani zeyli nâm-ver

Be-azni ez zi meymendi bed-nihad
Ki çün o be şahan veziri miyad

Mulazım gulamân çu başed çünin
Kiyası gulaman şehi kun ez in

Zi âğzam veziri tu ey şehriyar
Nedide bıdudem eta-i şumar

Tu ez cümle-i âli tabari bil-asıl
Şehi din şehamet şegari nebil

Gulam vezireş çu başed çınan
Kiyasi şehi vasıfaş kûn ez ân

Ve ger güft Firdevsi hoş kelim
Zi bezm-u zi razm-u şehan enam

Zi men ruhi Firdevsi ender çınan
Çü hussan bud şad ba müminan

Çü yaru edvü razımu bezmet bedid
Çü zinde ki murd ve çi murda ki zeyd

Eger güft Firdevsi nek fen
Zi şahan pey keş-u millet suhen

Be devlet-u saâdet residem ez an
Be devlet-u saâdet tu tarihdan

Şehan âba be sikke ve hütbe end
Heme pak din-u hâdımı mekke end

Sitize be hasmi tû kari men est
Kalem der kafam zulfukar-i men est

Hikayât şahan-ı kuhan ver nev est
Heme peş-i Osmaniyan yek cev est

Tû ân şehsevari ki der bezlü cenk
Be sed hemçü Gazni kuni şek-i neng

Kuca çerm puşân-i Mazenderan
Ki başend hemta-i Osmaniyan

Zi inğam Firdevsi o pa keşid
Çü men az tu sed kes bevaye rasid

Ez o be mezarın berevem tesella end
Mulazım ne Mazenderi celi end

Be şeh-nâme na kerde şaha şuru
Mera kâm dadi tu kablel-vuku

Ve ger güft Firdevsi pak zad
Zi avsafi şahanı âli nihad

Tura men sıtayem be çendin zaban
Ki hasti be şahi ez cümle-i şan

Be gürbet şevd kadri kurbeş fizün
Kez evvel seğadet şudeş rehnemun

Men ez bezmu rezmet biguyam hamı
Ki şâdem zi lütfet ne darem gamı

Gurubist çün bende şığrem diger
Be-medhi şeh-i gazi tâc-ver

Mara medhi bezmi tu devlet bud
Çü rezmet stayem saâdet bud

Hıramed diger bare-i su-i çinan
Ber gamı hasudan ve vesvesiyan

Saâdet kesi ra ki şüd sernevişt
Keşed sernevit-eş be bağı behişt (v.8b)

Seğadet kasi ra ki çün metni garib
Şevad nazımı şeh-nâme guften nesib

Çü âdem be dünya eger va-hured
Haman kişte-i hu-iş ba hud barad

Sana-i gurratist Lokman sevab
Huda-i şan stude ba-mul-kitab

Menem madeh-i şah-u din ruzu şam
Bes est in tafahur mara vesselam (v.9a)

*****

Allah'ın Hamd-u Senası Şiir İçinde

Be-nâmi huda-i cemi-ü cihân
Hudavendegâr-i zemin-u zamân

Vucudeş kedim est-u kâyim bizzat
Şüdeh mütesif ba kemalî sefat

Cenâbeş zi keyf-u kem âzade est
Ne kes zi o, ne o ez kesi zâde est

Zi âsari emr-eş ber-âmed eyân
Bikün-ü mekân âyet kün fegân

Emâret pezirüft-ü ez o mülkü cân
Cihân vucud-u vududu cihân

Be-çerh est ez o heyme mey-sutun
Be-pa kerde fezâneş kudreti nugun

Cihân-ra benaber hesâbi zede
karari hesâbi ba âbi zede

Şebi-tire ra mahi-tabân ez-ost
Sena-i dili ân-cismi furuzân ez-ost

Be-kef der nihed dişne-i bahrâm-ra
Pey-i hon-i murebbi ser encâm-ra

Be çeng-u turb zi-her nağma-i senc
Zi işkeş horuşân be sed nâzu enc

Atarud be tehriri ehkâm çerh
Ne dânişte âgaz-u encâm çerh

Dehed ez anâsırı lebasî eceb
Mevalid ra hılâtı çâr-geseb

Çemen ra keşed sayebân ra ez sehab
Zi-yek katra barân kuned der bab

Çü feyz-eş beksâr-u emsân şeved
Cihân pur zi yâkut-u mercân şeved

Be âlem cüz o nist pervedigâr
Ez-o hest şud ka-inât âşkâr

Ne ender oluviyet o ra nazir
Ne der mülkü sultani o vezir

Çü-ber levhi-hesti rakam zad kalem
Du-âlem şud ez feyzi o yek-rekem

Şüd ez sen-i ân sâni-i bağı zi eyb
Gülistâni mesnuğı bi nuksu eyb

Sepes ez o du leylün-nehâr
Falak ra taharruk zamin ra karâr

Şu-deh sethi gübra ez o gark âb
Numayân zi derya be-sân hisâb

Bina-i ki başed babeş esâs
Şitabeş tavan kerd ez ânca kiyâs

Zühel ra benihed falak ca-dehed
Be-her müşteri çerb kala-dehed

Kuned mehr-ra Hüsrev nim ruz
Be-ser ber nihed tacı giti furuz

Be-her tari çengeş hezarân neva
Zi rahi mecazi hakikat numa

Kamar-ra kerini Süreyya kuned
Müzey-yen be-lulu-i lala kuned

Cihat enderin-rehi besa ser şıtaft
Hem ez derge-eş tâc-şuş Türk yaft

Be-kohu kemer hâk sâzed tila
Be-kânu seng-ra leğli sengin beha

Zi sen-eş çi cüzvist in kârha
Ki âsân hak est-u düşvârha (v.9b)

Nehustin-ki hud Genci-hikmet güşüd
Gobâri ez-in hâk-dân der-rabud

Taâlüllah ez teniyet âb-u gil
Biya rast âyine-i saf-u dil

Şüd âyine-i dil harim-i âle
Zi-dude ez o zülmet ma-sava

Zi-hi murgu zirek be-bangı nuhust
Be-Elhamdülillah nutk zed durust

Bibehşid tâc keramet be-du
Mefevvuz şud emri hilâfet be-du

Vez-u peykeri diger en-gihtend
Başar ender o şükür âmihtend

Çü-mihnet ba-âdem ser-encâm şüd
Yeki gendumeş dâne-i dâm şüd

Bedar mehn şüd ez işân bidid
Hazarân çü-mahil-u vesli men mezid

Heme der mu-teheyyir ba-ehvâli hud
Ne-ânki zi geyr-u ne ez hâli hud

Be taksiri tâ-et çü fehri cihân
Nemudend özrü-ibâdet pesân

Kuca tâ-et ümmet o ra sezast
Kezu-roz-u şeb özrü-hu-a âsast

Be-lütf âferid o teni ma-zi hâk
Nihân sâht der kalbud-u cân pâk

Be vekti sefer kerden cân-i ma
Kuned tuşe-i rah İman-i ma

Yedi kudret-eş hâk ra âb zed
Cela-i be tecella be mehtâb zed

Hesûd ez peyi hile ender devid
Der âyine peçid-u soret nedid

Ba-âyine der toti-u cân şigüft
Nezer kard-u Elhamdülillah güft

Çü-evvel rehi hemdeş âgâz kerd
Huda âhir-eş mehremi râz kerd

Sefi enbiya ba kamal-u edep
Be-hubbu cinabeş heme rozu şeb

Mülk be sejde kerdiş ba-her huda
Zi-hakd-eş Azazil şüd der bela

Çü zi tâ-eteş hazreti enbiya
Be kayser darend özrü ada

Derün-u seyaheteyin cennet revak
Behem-tak şud zauc-u hem zauc tak

Behri-sende-i çün o her nesep besa
Sezavar, Allah rabbist besa

Zi-olu-i be süfla-i reh-i endehtend
Be-dünya muhsin hâne-i sahtend

Çü cân baz hu-vahad şüd ez ten-u piran
Be cân hu-vaham o hud şevad rahnemun

Heme mande zerye-i isyân furu
Be-dest-u zeban ver dila takantu

Bidih saki ân rahi rahet faza-i
Ki ruh-u revan ra resed zi-ân esfa-i

Binuş-u süfali be Lokman resan
Be kalbud murde-eş cân rasan

Münacaât Be Dergahi Hz. Kazi-ül Hâcât

مناجات بدرگاه حضرت قاضی الحاجات

Hudaya Huda-i sezavari tust
Günehkar ma afu kirdari tust

Nemûdi belite-i zülm-ü cuhul
Be-ma nor-u şemği havas-u akul

Çü hastim ez lütfet ümidvar
Hud ümidi ümidvar an berar

Geda-u Şeh ümidvari re-het
Ümidi heme hâsıl ez dergehet

Zi yek nütfe arasti cismi ma
Fizüdi dili kasti cismi ma

Nemudi vucud-i men ez nesti hast
Serişti tenem ba seru pa-u dest

Rehândi zi peygüle Gâfelim
Fegendi be-izzetiki akılım

Ravan shti der rehi ihtisas
Zi meşgüli kodekiha halas

Şegüfti gül-tebem ender şebâb
Zi-dili gunçe eş ref-i kerdi nekab

Güşadi zi aklam tü bendi cünün
Şud ân ta huda danim rehnemun (v.10a)

Be-yakta-i yet sahti âlîmem
Zi-âlayeş müşriki salımam

Be dil mehri iman ber afruhti
Be cân ferz-u vacıb bi âmuhti

Çü ber der-gehet şarmsar âmedem
Mekün red ki ümidvâr âmedem

Kerim-u keriman tu-i ba karam
Zi-inğami âmet cihân meğnetem

Dehi katra-i zi abri-rehmet ne-mem
Kuni kişt ümidvar-u hurmmam

Hazaran çü dünyast huldu-berin
Mera vaje-i bes ez ân serzemin

Zi men revze-i hulda gende-i be
Şerari zi dozeh peragende-i be

Zi men gerçi der ömrü hud defe-i
Ne şüd tâ-eti lâyıkat lehze-i

Müvehidi gulamem ba-imani pak
Heme derdi men leysi Rabbi sevak

Çü darem bâ-imani kamalı yekin
Mekün zin yekinem demi vapesin

Kelamem be tevhidi payinde dar
Dilem ba münacaâti hud zinde dar

Be nezmi besat süleymaniyem
Fuzun kun neşatı suhan daniyem

Zi derya-i fezilet be gavâsı fikir
Be payi serir-eş feşan der bıkır

Zi rehi selsilevar Osmaniyam
Ki vesfi hilveteş nüma-i insan

Âla-ey meşvere-i âbdar
Be-nezmi zi kelek Ferîdûn der-âr

Yeki sebhe-i nezm ez der nesri o
Mara cem-i kün der huzur-i kasri o

Nehustin ki kerdem bedin nezm dest
Fetadem be bazoyam amed şikest

Be karem şikesti medeh peş ez-in
Dorustiyem ba-rasti kun kerin

Nedared baka-i devleti tondu tez
Saadet leziz est ba hoftu hez

Rehi din islam kardi ata
Hidayet namudi tariki hada

Ger nedî mara ez peyi bendegi
Nekerdem Şeha gayri şermendegi

Kemin bende em cümle karem hata
Tu şahî şahani ata kun ata

Be-lütfü karam ger be men bingeri
Zi curmem ba-ehsan hud begzeri

Nehî ber serem mağfîr mağfîret
Be darül beka refet menzilet

Ne-ez afu men teng gerded neğim
Ne-ez kehrem efzün şarar cehim

Cezayem dihi rab-i kirdari men
Deri-ga çi huvahad şüden kari men

Ve-lakin tafahur-i mara in bes est
Ki izid perestem zi roz est

Ba in derd haşarem kune ya ilahî
Be dari zi eceb veryanem niğahi

Hudaya zebanem ber-âramiş geriyet
Ravan sahti ber sana-i gusteriyet

Halavet bibehşa be güftari men
Melahet beyfiza be eşâri men

Nisari cülüsü Selim zaman
Zi terseği şiirem çü emr resan

Deh ez gam be-vesfî Guzzatem nicat
Celade be-çeşmem zi kerde guzzat

Derin kıssa efzün bekün zi bestem
Zi tarihi an ba-isi refetem

Zi tehrir vey mücemel-u mühteser
Deh âğahi kamılam zi ân sefer

Der in raham asayış beş deh
Zi nev müressmem ber dil riş neh

Ba ihsan şikestem nemüdi durust
Füzüdiyem rağbeti bedin hazm çist

Ne gerded zi hud heyme âraste
Ki oftade başed gehi huvaste

Farahî pes ez tengna-i hoş est
Zimistân be ez gülüstân âteş est (v.10b)

Hudaya esiri çi meh-netem
Basa şud-ki ez güse-i be-takatam

Birün âver oftan-u hizan mara
Ez an çah-i mehnat çü Lokman mera

Be cân zeyifem bedih kuvveti
Zi ilhâm-u feyzem be dil rahati

Zi şehmar-ı zi-hak nefesem rıhan
Be destem tu tigi Ferîdûn resan

Çü der nazım hestem şehir zi men
Diyarı suhen kun müsseher be men

Bikun hikmet âmiz kumek mera
Be der münezzem saz palak mera

Şehi mülk nezmi mera der zeban
Bud medhi ser hili Şahenşah

Seri düşmenanem figan ziri pay
Bıdan tigi iklim nezmem guşay

Çü-men medheti gâziyân mekünem
Heme vesfi İslamiyan mekünem

Pur-ez golgolam günbedi atlas est
Kalem gani ve ya der fesim bes est

Cihan-gir kerden kelami mera
Fezünter bekün ehtirami mera

Sana-i Şahan gaza peşşe em
Ba iklimi Rum est endişe em

Be huc-cac beteha muradeti
Zi nimet şehi şerbem âgahi

Bedin nazım ber hasım kün galibem
Be metleb resan çün be-hak talibem

Ez-in pes dilem-ra ez gam şad kun
Ten-u canem ez güsse âzaad kun

Hudaya ber âver to hacati men
Pezirüfte ferma münacati men

Dumagam mağter beferma zi lütf
Be-cismem vezi-an rahet efzari lütf

Mağna-i berahi hicazem recz
Bud hoş çü zikri taban belgaz

Be yek nagma bazari can karam kun

Be oşşaki sengin dili nerim kun

Nati Hz. Hâce-i Âlem Sallallahu Aleyhi ve Sellem

نعت حضرت خواجه عالم صلی الله علیه و سلم

Resül be hakı Hazreti Mustafa
Şâfi-ül ümem Hâtem-ül Enbiya

Be tevri-yeti Musa zi-nâmeş nişân
Du mim est-u yek dâl ve-hâ câvidân

Huda kerde tez-in Arşı Kezin
Ba-esma-i ân Seyid-el Mürselin

Mesi-ha zi şevk-eş çü-gül ber şigüft
Ve ez İncili-min badi Ahmed bigüft

Du âlem be tahkik memürü ost
Ber-hi sufuti Âdem ez nori ost

Heme nori o bud mehbubi hak
Zohur-eş be dâreyn metlubi hak

Çü meb-us şud Rahmetul-âlemin
Şeref yâft ez mekdemeş hâfîkin

Müme-hid şud ez mehdi o ru-i Ferş
Be ferş-eş çü fera-eş sükkani Arş

Zemin câ-i gahvâre-eş şüd ez ân
Be-nâzed acab-nist ber âsımân

Ebul-kasım-eş küniye-i Mahmud nâm
Aleyhi-s selevatu ve eleyhi-s selâm

Be sehfi ve ba lavah-i hey-u kadim
Beyân geşte nâti Nebi-u karim

Bil-İhsân Davûd ender zebûr
Şude zikri-vesf-eş sinin-u şuhûr

Be fermânı şir-u nezirist o
Şehenşah-i gerdun-mesiri-est o

Mukaddem zi-âğuştên hâk-u âb
Besa ekdem ez halk, âb-u turâb

Vucud-eş sebep şüd, ba-esli vucud
Birün âmed ez-geyibi mulk şuhud

Betâbid subhı ümid-u cihân
Eyân geşt necm, seyyid-u cihân

Şeha necm-eş kerd ba cânu surûş
Zi diba-i heştüm, falak-mehd pûş

Felek ser bulend ez nigh-bâniyeş
Melek hürrem ez mehd cunbâ-niyeş
(v.11a)

Zehi mezheret münşâ-i ma-u tin
Mürebbi ber ruhu-tu ruhül-emin

Tur-ez levâ-i tu vâlâ-i hemd
Ser perçemi tuğ-et ila-i hemd

Gobâri-rehet çün rehi kahkaşân
Bud ber huma-i hedayet nişân

Zi hak yerliği enbiya-i kerâm
Be tarih hicriye et şud tamâm

Tu-i seidü-l kavmü-l beşer
Be hükmü tu tabi-i kaza-u kader

Vüçudu tu şud müzzeheri mücizât
Müsseher-u ez eğcâz tu ka-inât

Gehi ez hecer lağl kerdi beder
Gahi der nemüdi nesari hecer

Hecer ba-cemadi o sengin dili
Bil-illet çüre yâft ez gâfili

Çü-sengi edvu ez-deret na-ümid
Ne-şüd ta-ki dendani tura şüd şehid

Be âlem yakin geşt ez-in bigümân
Der-âi be-mehşeri şifaât kunân

Ba ümmet şevi çün şefi-i belig
Mekün lütfi hudra zi Lokman derig

Şüd ez mükkeddemet kebe-i mümin
Tehi ez büt ve hâli ez müşrikin

Cü beit zemin ra beper dahti
Ba mer huda-i ber sema tahti

Zi yesrib be meğrac-u esra şudi
Emâmı nebiyin der aksa şudi

Şud eflak-u encim berayet tufeyl
Raht sora-i şems ma fevkül-leyl

Hamandem borak-u borak deret
Bemâned ned-u şud muhtaram peykeret

Hakkat ba tahiyât taşrif kerd
Ve ez ümmet besa sıkıl tahfif kerd

Zi teşpeh hali-u dur ez cihât
Huda ra bedidi be zatu-s sefât

Du menzil nemuden peş rehet
Zi âmirzeş müminan âgahet

Şehi mülkü dini spahet mülk
Be suret mütiği ez sama ta samuk

Cenâbi tu serhili- heli resil
Deret meksed hâ-diyânı sebil

Zi şevki gubaret gubar zemin
Kuned sürme-i eyne çerhi berin

Ahir amedi gerçi ak-dem şudi
Be mehzi nebuvet ki hâtem şudi

Çü ehkâmi din tu yezdân nevişt
Hati neshi ber gayri edyân nevişt

Be sülh-u ceng-u be nefsi kelam
Nemudi tu tebliği din ra tamam

Zi insan-u hayvan, nebat-u cemad
Ne şud ez deret hiç şey na-murad

Lebet por güher saht an seng ra
Zi dendani eta deji hoş reng ra

Zi heyret gezidend ez ân lütfü bazıl
Be dendan ser engüşt hud ehlü akıl

Bebehşa-i ez hak gunahi heme
Ba ihsan şevi özür hua-i heme

Be dünya dini be ma peşva
Be kurân su-i âhırat rehnema

Zi şeriat bud darı din ostuvâr
Mezahib bedan dar erkan çâr

Borak amed ez peyk subhaniyet
Taleb kerd ezid be mehmaniyet

Zi hokmu felek der güzeşti demi
Zi Arşu zi ger-peyi be sed hürremi

Güzeşti zi mekyası akıl-u gümân
Şud âsari nor be-tecella-i ayân

Ber-farf ni-hadi kadem beşter
Karin şud tura â-gurbi beşter

Be tac la-umruk şudi ser firaz
Be her harfi tacet be ma yek nemaz

Çi goyem çü vakıf ez in yek kes est
Hemin kab kavseyini o ezeli bes est

Çünan baz geşti ez ân rah zud
Ki câ-der feraşut hemân germ bud
(v.11b)

Şudi fariğ ez dur-u gerdun tamâm
Teveccüh nemudi ba esli mukâm

Vucudi tu ez saye-i zi-ân dur bud
Ki esli tu bilcümle-i ez nor bud

Fezudi şerafat be yesrib yakin
Behiştî şud ez hâket ân serzemin

Deret keğbe çün çerhi halk cihân
Be-gırdeş biger-deş ziyaret kunân

Ber-rahet şıtabında-i ehli teleb
Gü-şadeh billah ve lebbeyke leb

Şüde çeşme-i hor ber vezet sebil
Be şeb cu-i mehtâb çün selsebil

Zi-mehret fezun ruz ra roşeni
Be şeb subhi ra ez şefek gülşeni

Mera ne-kes be hâk-et bermalid ru
Por ez âbi rehmet şud o ra sebu

Ela ey vücudi tu ez nori pak
Şeref dade cismet bedin tude-i hâk

Nehân geşte noret be hesmi letif
Deriga tenet şud be hâkı kesif

Felek hasmı zi reşki gobaret şude
Kararı zemin ez kararet şude

Zi esbuği dared şutur ba ketar
Medvu sal ber zairanet nisar

Çü hüc-cac şeb beste ehrâm subh
Çü seka şefek-ra be kefi cami subh

Melayik şeb-u ruz çün ruz-u şeb
Be tevafet ba ehram sağı mudam

Tu ser çeşme-i rehmeti ez huda
Zi lütfi tu sirâb lebi teşneha

Bedeh saki ez temer ednem nepez
Be-bezmi kiyamet ki başed leziz

Zi cami şefa-et horan bade em
Zi derdi güneş-i sar âzade em

Münakıbet Hz. Ebu Bekiri Sıddik Razyallahu Enhu

منقبت حضرت ابی بکر صدیق رضی الله عنه

Zi badi Muhammed imamı kezin
Ebu bekiri sıddik meydan-ül yekin

Çü bişunid peygamber in hal ra
Be yaran beyan kerd ehval ra

Kesi cüz cenâbeş nehist ez rical
Ba iman niyeti ra nekerd itisal

Nebi gerdişa ki ez an sıragup
Be güfta nedarem derin kısa-i rehip

Be hicret takadum ez o geşt baz
Zi butha be-yesrib be şahi hicaz

Koreyşi-u meki-u temimi neseb
Atik-u refik-u şefikeş lakab

Velayet penahist ve âlicinâb
Keramat-eş eفزün zi ezü hisâb

Be güftar Ahmed çü tesdik kerd
Huda şuhreti o be sıddik kerd

Nemud o ber rahi Huda cân-nısar
Zer-u mal-u mülk-u katar-u mehar

Hemişe behtem resl yar bud
Rafiki safar sahibi gar bud

Du seh ruz named be-nezdi resul
Tesedduk şud-eş ber deri hak kabul

Be kuffar çendan kaşid o hassam
Ki şud kar kafır zi tigeş tamam

Nebi did o ra taacüb nemud
Be güfta begü in çi halist zud

Hemin kuhne şali be hud fute best
Hame genc behşid genci nişest

Yeki fute ber best ve nebişt ez ân
Mülk cümlegi fute ber best ançinân

Resid ez huda ber nebi cibre-il
Yeki fute besteh çü eşhası zelil

Be fermud Ebu bekir behri huda
Hame mal hud kard bezl-u ata

Nehurdi zi mal be şek lukme-i
Nekerdi tem-i ez kesi hubbe-i

Mera hem ez an çünin şüd libas
Nemudem ez an şemği iktibas

Be nezdi resüleş nemudend ca
Su-i adın şud ba hesbi huda

Telebgari sıddik geştend zud
Be tazim-u tekrim-u mecd-u durud

Be vekti hilafet ki ez beyti-mal
Be-şirini du-i kerd sarfet ayal

Beli ya Resüllellah in bezli mal
Be işki to şud der rehi zülcelâl (v.12a)

Zi mehzi huda tersi an pak zad
Be tekva-i hemi kerd o ictihad

Kesi gu be-rahata dihed ma mülk
Eceb niyeti ba vey niyazed mülk

Me-işet kunan o zi kesb helâl
Zi dünya beğseti şüdeş intikâl

Demi rehlet anra vesiyet nemud
Emin ra bıdadend ân şeyi zod

Bes est in şerafet bed-u ez âle
Ki nezdi Muhammed şüdeş huabgah

Huda ba der iza-i zi an yarı gar
Ba ümmeti mâvun be darülkarar

Münakıbet Hz. Ömer Binni Hetta Razyallahu Enhu

منقبت حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه

İmam be hakı badi yarı atik
Ömer ibni hitab bud ey refik

Zi tergibeş ensar ve eshab din
Besa seği kerdend der babı din

Be fermüd hatem pes ez men nebi
Eger bud budi Ömer ey ahi

Ba eyyâmı o Mısır âbad şud
Vezi o Nil ra terk mutad şud

Be ehdi nebi ber gaza cehd kerd
Be tertibi ta hak veli-ahd kerd

Nedared kerameti o hiç ed
Velayateş efzün bud ez eded

Be ŐerĐi Muhammed be ferzend huyeş
Bezed derre-i rehmi ne âverđ peş

Be kesbi hud ender helafet muaŐ
Nemudi nebudi zi ferdi ricaŐ

Ber deri helafet peyi kesb-u kâr
Nemikerd ez yar-u eğyar âr

Şebi geşt ilhâm ân hak perest
Ki payi bozi der fılan puli Şikest

Begüft in hikayet bediŐan durust
Fırıstad van puli bina kerd-u cüst

Beraderi mera ez pul oftad-u murđ
Be Şehri husnu kefu kes gam nehurd

Şud ez ruh-u faruk feyzi mera
Munasıbı-pul güftem in macera

Çü der kabir kerdend cayeş revân
Nemud ez du cânıb zemin-u tevaf-ân

Zi imaneş islam kuvet biyaft
Ve ez o ehli faragat biyaft

Zi Şemşiri o müŐrikini kureyŐ
Nemudend ez can-u ser katĐı eyş

Zi edleŐ cihân cümle meğmür geşt
Ezazil ez hestiyeŐ dur geşt

Güşadend mısır-u medain-u ecem
Edvu kesru islam ra fethi zem

Hem ez remz ya sıpariye-i cebel
Şüd iŐkal cundu nehavend hel

Heme emr-u nehi ez hududu huda
Ravan bud ez dürre eş ca kuca

Zi hadi merdan can Şirin siper
Ber rahi huda sırf Ömer Ömer

Zedi heşt gahi zi hâki zemin
Bedist çü gül deste-i ki harçin

Zi ta-et nemikeŐid hali be Şeb
Zi hak özur-u teksir kerdı teleb

Be sed nevhe ber cest ez cardan
Teleb kerd eshâb ra der zaman

Dıla men çı goyem zi dar-u diyar
Şevem bende-i ehli in rüzgâr

Dihed ves-et izid kuned rehmetŐ
Be her gu bedan puli resed himmeteş

Zi dünya be okaba bireft ân Şehid
Ravan Şud beden huda-i Muhammed

Meger huvast kor ez ziyaret kuned
Biya bos o Estihâret kuned (v.12b)

Be heybet bedad o be mezceğ du reviş
Zemin hem şud ez huş reft ehli huş

Be heyret şud an şehsi kin hal did
Zemin ra be faruk pamal did

Şud o hem mucavur be hâk çesp
Vez an hocre vered huma-ir ağreb

Bud dayim ez hak riza-i tamam
Be sıddik faruk-u sahbı keram

Be ma niz ez fezlü şan â-ide
Zi neğema-i cennet yeki maide

Münakıbet Hz. Osman Zinnureyn Razyallahu Enhu

منقبت حضرت عثمان ذی النورین رضی الله عنه

Zi badi Ömer bud Osman seyim
Halife-i be cayi Resol-i omem

Çü o ra be-nevbeti helafet resid
Be dünya-u din zud hidayet resid

Zi imaneş islam geşt ercümend
Seper ehli din-u zi kudumeş belend

Be tertib binevişt âyati hak
Behem cem kerd o verek ber verek

Zedi tiği ber ehli kufuru enad
Nemudi mudam o gaza-u cihad

Çü o cem-u tertib kuran nemud
Hudayeş be dareyni Sultan nemud

Be mescid yeki ruz fehri cihân
Ba eshab ehadis kerdi beyan

Zi şeyhin-u Osman-u Ali ali itisâl
Huda ba der rizay-i ba eshâbu âl

Zi-na âgah Osman amed zi der
Nebi kerd tağzim o peşter

Be şe-neş heya nâzıl şud ez âsımân
Mulekkeb be kani heya şud ez ân

Ba eshab fermud ki ey müminin
Men şerm darem zi Osman hemin

Şebu ruz kûşid der rahi din
Nekerd o ferâget bero-i zemin

Şünidend eshab çün in kelam
Be Osman fezün daştend ihtiram

Zi româlî hud ra be hengami kâr
Hemi kerd sırf rehi kırdigâr

Peyi istirahat yeki payi huyiş
Zamani hemi-daşt âhısta peş

Besa mülk şud feth der ahdi o
Fizün geşt islam ez cehdi o

Zi takdim Osman resoli huda
Be poşid para be cebi kuba

Ba âfak seyist velayati ost
Hud in cemği kurân keramati ost

Melek der felek meküned şerm ez o
Mera niz mi-âyed arizem ez o

Ba ahır şehadet şud o ra nesib
Mukameş cennet-u cunbu hebib

Heme ba haya-u edep hidmeteş
Nemudend ta nevbet hazreteş

Mera negu be Osman kuned iltica
Bebehşed behişt zi heyayeş huda

Hudaya çü ma ebdu subhanim
Bema adın deh zi anki Osmaniyim

Münakıbet Hz. Ali-ül Mürteza Keremallahu Vechu

منقبت حضرت علی المرتضیٰ کرم الله وجهه

Çehârum Helife be cayi Nebi
Bud Şeri yezdân Ali - Veli

Hudavend mülkü velayeti âliyet
Gülü gülistan hedâyet âliyet

Emiri Nefes şahi duldul sevâr
Be kef hüccetü katı-eş zülfikâr

Be zülmet ki küfür neğnüdi hiç
Ba âlayiş şırkı nâlüd hiç

Ali guçeveş der sabaveti şigüft
Sıbkat ba islam tura begüft

Ehadisi meşhüre der şani o
Mübin keramat-u burhani o (v.13a)

Bud şahidi hal o hel ata
Kefaf est der medhetiş la-feta

Bud kiniye iş ebü-l hüseyin o berat
Vezi elkabi o kalbi düşmen harab

İmam heda ibni amme resol
Eb şabi-ül cenne zevcül bitol

Niya-i buzurgin mehdist o
Mukari-bullah yehdist o

Çü adem ne hurdi be gendüm fereb
Behişt cu-i menemudi şikeb

Nemudi be tekva-i ibadet mudam
Be-somu riyaset neşudi mustedam

Bazari küffar sabır şud o
Zi bad nebi ta muhacır şud o

Şebi hicret Mustefa ân veli
Be-huabid der huabgahi nebi

Be yek esbe-i bab hesir bekuned
Gereftend an kale-i ra peykerend

Bekuşid her vekt ender cihâd
Şud ez se-i o küveti din ziyâd

Refiki nebi bud der her sefer
Be küffar galıb be-tigi duser

Şud islamiyan ra ganayim ez ân
Mesiri zi hak nimeti be-kirân

Be vekti helâfet besa seyi kerd
Havaric ba eyâmı o bega kerd

Zi şemşiri o lat-u güzza perest
Be hem hord-u seri cümle ra büt şikest

Besa mülk be güçad islam ra
Ke ta şüd şehidani şehi evliye

Zi badi nesihet şemşiri tez
Zemin saht zi ân besa temizi ân temiz

Be Lokman hem ez medhi şan behre-i
Zi saki kevser yeki cerge-i

Riza-i huda bad ber çariyâr
Bal-u ba sahab leylünnehâr

Künem bad ez-in hem be ünvan huda
Heme medhi sultan din ra eda

Çü şüd münekid güften men tamam
Pes ez nati Ahmed be sahbi keram

Be-dâreyn ber müminân server est
Ber-ruzi cezâ saki kevser est

Müganni der-in bezim eyşü tereb
Ber o reseda der mukam-i edeb

Ba veci tu erkeş ez çargah
Surudu sıfât şehi din penah

Sena-i Padişahi İslam Hz. Sultan Selîm-Hân Hullide Celaluhü

ثنای پادشاه اسلام حضرت سلطان سلیم خان خلد جلالہ

Şehi heft kişver beğz-ü be nesir
Mülk hau felek cah-u hurşidi kadir

Atâ-i ki tağlim-eş ostad kerd
Sed efzün ez-ân cüd-i izhâr kerd

Be mirası mülkü Süleyman ez ost
Befer Mülket âlı Osman ez ost

Be bütha-u yesrib zi ro-i sefa
Resed hedmet bi kerân herdu-ra

Be-ilm-ü edep ez hudayeş nezer
Be-dâneş be-zâteş huda ra heber

Ki-yabed be dâreyin ez ân kaşte
Be hermen sevap ez hak enbaşte

Ata-i est ilmeş ne tâlimi est
Ba-ilhâmı kâreş ne tefhimi est

Be hüccac-ü zi varı ân rehi tamam
Levazım müheyyaş ez Mısr-u Şam

Der-ân vâde-i gayrı zi-zeri hub
Bekâred mukim ez tasaddıkı hubub

Be her mehfilı mesiri caheş becân
Küned hedmet zi-merre-i çi ehsân

Şerif-eş be-teşrifı o ser-firâz
Duâ-guyı şeh cümle ehli hicâz

Şehi kâmbin serveri âlem est
Hudavendi nevği beni âdem est (v.13b)

Bud mahfileş ez adnı hem be kar
Yemen ra be tayıf numayed nisar

Zihi mezheri ness halkı Azim
Şehenşahi afakı sultan Selîm

Zi her canıb ez lütfü Sultanı din
Rehi Kabe emn est-u hüccac emin

Ser efraz şahanı ro-i zemin
Ki çini keş-i ost fağfuru Çin

Hudavendi mehrü seğâdet negâr
Be tahti edâlet hudavendigâr

Veziran o zelli-zelâlullah end
Heme miri-mirân o çün şeh end

Vücüdeş be halkı cihân rehmetist
Be şaneş helafet zi hakkeş âyetist

Gehi Mısır ber çeşingiri dihed
Gehi cay-i Kesra be miri dihed

Skander ki ne-âred kesi tâbı o
Ne-bâzed be-çavuşı babı o

Kerini saâdet cilve dariyeş
Bud be gehi ez dûr salariyeş

Süleyman veş âini divâni ost
Ki yengi-çeriha çü divâni ost

Hama güne baz vesatter şev-nıkar
Künend-eş du per saye-i ruzı şıkar

Sıpaheş çü âncemi fezûn ez eded
Müneccim şumared meger bar sed

Ferîdûn-û Cem nukeri nukereş
Çü-Behram-u Restem du sed çâkereş

Çü Husrev-u çi şehzede ha-i Fırank
Be derbânı ost talıb be-ceng

Siyaveş ser miri âhurı ost
Be hedmeti bas-tel memûri ost

Cilve dar sulaki o roz bar
Hured bac hakân-u hân tatar

Be-satı nişat-eş bud badı pah
Hecûlan çü ser ser şevved âvcu pah

Be kahr-eş kuca sahre tab âverd
Zi lütfeş ki ya-rad hisab âverd

Reved der rıkab-eş peyi karzar
Çü mür-ü meleh kâreh buğdan tatar
(v.14a)

Livâ-i akâlim seb-eş beser
Behri pur keş hattı feth-u zefer

Be her-câ reved hasmi meğlub-i ost
Be her pol ten deşne-i serkub-i ost

Keşed hancer-eş ez muhalif hesger
Çü âbi ki ez kân ber âred güher

Hedengi kemân-eş be-husmu ez kemin
Güzeşte çü hükm-eş zi ro-i zemin

Bu-âla sînân-eş ser-bed sekâl
Çü ber ney-şeker zağ-u toti âl

Zi şeb-hûn-eş ez kine cu-i tebah
Med posiye-i çün şeb âred penah

Zi dîn-bâlişân şeb be-ruz âverend
Be tigi sıpeher ser-feruz âverend

Resed gerd gerd-eş bâ avc sama
Şevved hasmı gümrah bâ ber bela

Zi haşmi pelengi-u şeş ruz gavur
Nehân zeri-gerdün Esed hemçü sevir

Be gencine çün desti Ehsan burd
Zi lütf-eş gudâz zebân-bân burd

Be-yek cu şikayet peyi entizâm
Siyaset kuned sed cu Cemşid-u Sâm

Pelen-gine poşân gerdûn neverd
Betazend der hedmet-eş zi-âvcu ferd

Semend-u saâdet zi hakı rami ost
Cihân tâbi çendâr-ı vâmi ost

Ve ger hasm-ı o hemçü dev-u sefid
Zi sehm-eş şevved ruz-gin nâ-bedid

Çe-şâned bâ-eda arak-i ez hassâm
Zi hancer küned hasmi ra telhi kâm

Kemân-dâr kavısı kezh ber edveş
Zened kesra-i berk-u sâz zehumeş

Tehi gerded ez ferki bed-hua-i meğz
Pereyşân şevved meğz çün nekli neğiz

Be düşmen keşed seyf çün ruz-gin
Be-mahi küned lerze gâv-u zemin

Bedih sakiya mey-i ergavân
Ki ez tâbı o por gerded cevân

Ba ayâmı adil-eş gedâ-u fikir
Beraber bûd ba emir-u vezir

Zi şeş güşe ta-çâder kün cihân
Şudeh tâbiği tuğ-hayeş revân

Setâ-ned zi gerden-keşân teht-u tâc
Fırıs-ted Fıranğı Şahâneş herâc

Zi-hunbarı tiğ-eş edvu sorhu zeyil
Besa âkiki yemen ez süheyil

Be-bezmi ki o sâz-u rezm âverd
Seri rezm-cûyân beb-bezm âverd

Zi gupâlı o cân ağda subuk
Benuşideh teli geranha hunuk

Zi ga-i pes ecel meşud benu-i edvu
Sereş kâse-i vemi bud hûn-i o

Küned tir-eş ez menzili cân güzer
Çü ez ko-i cânân Nesimi seher

Ez ân nekli mey-i hasm gerded fena
Bûd noşu câm baka-i şah ra

Zi gorzi Selim Süleyman nejad
Pera-gende sefi düşmen devzad

Ki men-hem be-ahdı şehi kâmiyâb
Sela-i re-sânem be şeyh-u şebâb

Zehi saye-i saye-i kırıdığâr
Müğezzem veziri hüdavendigâr

Dua-i Hz. Veziriâzam Mehmmed Paşa Edâmül Ömrühu ve Vezaretühu

دعا حضرت وزیر اعظم محمد پاشا ادام الله عمره و وزارتہ

Menuçehir-u Mesud-u o hadı-emân
Buruz-u vezaret tura bendegân

Menem bende-i Lokman bekef hame-em
Be medhi Şahân nezmi Şehnâme-em

Be-ahdi Süleymani âsef nehâd
Be devri Selimi ez ân-hem ziyâd

Zi divânı adalet cihân şad-u seyr
Zen-u merd ve tıfil ez müslüman ve gayr

Muhammed sefet ta nemudi zuhûr
Ba islâm kerdi tu sed seğûr

Şudi ez vezaret çü ağzam vezir
Be tağzim geşti mu-azzem vezir

Falak kadri ra-i ve ra-yet çü mehir
Gulam gulami tu be-vezri cimehir

Zi envarı adalet cihân şud munir
Zi lütfe-tu zerrâtı roşen zemir

Muhammed be-nam vezi ân nâmi hoş
Be dünya-u din yafti kâmi hoş

Şud erkânı din-i devlet efzari tu
Nişani Hümayun be tuğe-i ez tu

Be Musul zi vehmi tu elkas veş
Peragende şud bagiyâni âreş (v.14b)

Tiği tu fethi sukutvar geşt
Sukutvar emir-eş be-hun zar geşt

Temşivar ra fethi Ahmed nekerd
Tu kerdi, çü-tu cüz Muhammed nederd

Zi tiğet Kızıl-bâş der tehçüvan
Be sülh ez Süleyman din hesbet aman

Be dini Muhammed nemudi futuh
Ki şud der cihân hasilet hattı roh

Serayi tu çün tarımı atlas est
Kesi er-hest der hâne harfi bes est

Zi nâm Muhammed şiddeti fethi tab
Be âlem vezi ân kambini kâmiyab

Risâlet pezirüft ez o ehtitâm
Vezaret tura hatım şudu vesselâm

Tu-i âstıfı âdıl-ı kardân
Veziri Selîm Süleyman mekân

Vezi ikbâlî tu fer Şeh-i Bayezid
Heme def-i şud halk ez ân-gam rehid

Çü mehri Süleyman be-kef yafti
Be giti çü mehri falak tafti

Kuned kale-ha feth ez düşmenân
Şehi nev resaned be leşkeri nihân

Be dested çü mühri vezaret resid
Vezaret ba-âvcu saâdet resid

Ki müsselles veziri tedbir vera-i
Nedid ve ne pesend cihân kethuda-i

Hazayin zi zepti tu memür şud
Cihân âbıd ân hasmı mekhür şud

Pes ez şahi meğfür Firdûsı cah
Nişesti ba iklimi düşmen du mah

Vefati şeh ânca nehân daştı
Be cengi edvu rayet efraştı (v.15a)

Gerifti tu an kale-i ra ba setiz
Heme ruheş sahti seht tez

Nemudi be merdanegi kar-zâr
Ganude Süleuman ve divân be kâr

Zi küffar âsi kela-eş bezür
Gerifti ba selam ez-ân şud sorur

Resandi be-varısı nehani haber
Ke âyed bal-ezi şeh behru ber

Be payi serir-eş çü sudi hesin
Zi dudi zi muraâtı dil zi reng-kemin

Ne an kale-i ez deh fizun kaleha
Her yek çü bürc-u felek kulleha

Vezi ân rayi hoş varısı tâc-u teht
Be Şehenşâhi geşt firurı beht

Çü amed şehi nev şudi peşvaz
Nekerdi be-ferdi gayri o keşfi raz

Falak güft ray gehi be padişah
Ba iklimi düşmen neşined du mah

Be şemşir nemude teshiri mülk
Bera-i metin fikr-u tedbiri mülk

Be sultan-u din çün kuned ezm-u rezm
Be yek ezm gired cihân cümle cezm

Duvaha besa ehli dinet nemud
Hem in şehi ata-i niginet nemud

Ne âyed veziri çü o der cihân
Ne ender tevarih dared nişân

Fezün bad tehsin-eş ez şah-u din
Hazar âferin ez cihân âferin

Zikri Evsâfı Vuzera-i Kirâm Ebkahumullah

ذکر اوصاف وزراء کرام ابقاهم الله

Çü şeş güşe der hüküm şeh bud ez ân Vezirani şeh niz şud ânçenân	Şud ân mülk mülhik ba iklimi din Mutığ Şehenşehi zemân-u zemin
Vez in cümle başed vezir duvum Çü hurşid pertev feza-i umem	Heme kareş izid miyesser nemud Be küffar-u bi-din müzeffer nemud
Şud islamiyan rahet ez devlet-eş Be hem refte küffar ez su-ulet-eş	Veziri siyim server kâmiyâb Piyale ser-efraz ağla cenâb
Çü mehri dürüh-şân be hakı peyrev est Be âlem ez an nâmı o pertev est	Be vekti sefer çün be derya şudi Zi devreş ba firenc gavga şudi
Bud cümle haft ahter âzem çü mür Yeki der Yemen çün süheyl-eş şüğur	Be-ehbâbı şehidi sefa me-çeşand Zi bezmi nevazış neva meresand
Be hulm-u hüsnü edep muşteher Zi adl-eş cihân abdani ser be-ser	Esiri esir-eş dilu cânı semer Sebili-selsebil-eş ukudu güher
Vezği o şerif est ez o kamiyâb Çü zürât ez pertevu âftâb	Be tedbir şud suyşan ez kenar Teleb kerd hercı hüdavendigar
Zi halk-eş heme halk şâker bud Vezi evsâfı o akılı kâsır bud (v.15b)	Be kişti şudeş meclisi ercümend Be divaneş sakızman amedend
Berayi-u be şemşiri âteş feşân Zi düşmen kalağ-u velayetistan	Sakız ra keşid ez dehani Firang Be ca-i sakız hordı-şan dad seng
Hud in her seh kale ba geru-fer Güşad o ba selam der yek sefer	Be vufku murad-eş bud kari o Kerim, Semed, Nasır ve yarı o

Çaharum veziri Ahmed namdar
Ser efrac divan-u şevket-u şeğar

Güle feth ez tigi hunbarı ost
Ve vulaguş nive zi âsari ost

Ru-ûsu şeyatin ân kolle-ha
Ber-efgened der hissi bendu bela

Şikeştiş bena kerd beğd ez futu
Zi bim-eş edvu raz-ten refte ruh

Huda ba diyaru meniyeş bekar
Kerin-eş riza-i hüdavendigar

Behil vehşem maliki behri bud
Be heşmeti besa kapudani nemud

Rebûdi mudam ez ser hasmi hoş
Ez o bud dayım edvu zi her noş

Sitadi zi eda-i din herac-u bac
Beka der guha por foluri herac

Zi güftari sakız çü did o nefak
Şud âhiste ber kasdi şan bayrak

Sakız zi derya revan şud be seyir
Bisyar est kadirga-i has ve gayır

Pale sıfat burd akılı heme
Be-hem ber zed o nakıl nakli heme

Pes anki veziri Şehenşah şud
Be teğzimi mekbulı dergah şud

Negehdared-eş hak zi cümle bela
Mekarın be zat-eş ata-i huda

Be lütfü ata nâmdar der cihân
Ba kıbalu devlet şude kamran (v.16a)

Hemid-ül hesal est-u neku faâl
Ba ikbâlu beht est Ferhûnde fâl

Saâdet kerin est vehmi kâmbin
Buğzu kerem şühre-i şühre din

Heme kar o ez hak âmade est
Huda herçi ki-o hâste dade est

Heme ruz-u şeb hek bud yaver-eş
Fuzün bâd Nemet be şükürü ender-eş

Be seheti ten-eş ez gam âzâd bâd
Be râheti dil-eş dayima şad bâd

Bud zi Âli Mahmud paşa-i din
Hem o kâmbeş ve hem o kâmbin

Yoruş kerd bikuşâd bes rehneha
Be kuşid der fethi ân kaleha

Be ser neyçe-eş kerde ezu beht
Girifte be kef bâzu-i mülk seht

Sıfâtı şerif-eş fezûn ez hed est
Ba âfak ez ân nâmi o Ahmed est

Seri engüştü desti vezâret be kâm
Mükemmel şud ez zât ân nek nâm

Be divanı şeh zibu zinet ez ost
Behil-u heşmi meyl-ü rağbet ez ost

Zimâmi semend merâm-eş be dest
Durust âredeş hak neyâred şikest
(v.16b)

Be mün-im şükürüst ve râzi müdâm
Kuned ömrü o ra huda ber devâm

Veziri şeşum Mustafa namver
Be âlem beçendin hüneri müşteher

Mebada o ra mihnet ez ruzgâr
Bud hafız-eş ez bela kirdigâr

Bi-kuşid ender rehi şahı din
Ba o şah-u din geşte ez şahidin

Be divân sultan gerdun serir
Neku-nâm ve hoş hulk pencüm vezir

Be Koniye be tedbiru müseca ez o
Eyân gaşte merdânegiha ez o

Zi kaulu hudeş der Zigetvar-u ceng
Be gurz-u be teg-u be topu tufeng

Zi evsafı o âlimi kâsır est
Hudavendi giti ba o nâsır est

Nigehderi o bâd dayim âlihi
Mebada gezendiyeş ez padişah

Zikri Mehâmid Aleyhi Erkân-ı Devlet Be Tarîk-i Surağat

ذکر محامد علیہ ارکان دولت بطریقه صراحت

Ela ey veziran sultan-u din
Hudavend giti şumara muğın

Mera gerçi der medhi şahu vezir
Ne-âyed Edil-u nebaşed nezir

Kesi kuh Muhammed bud nâmi o
Ez ân nâm hasıl şevedd kâmi o

Der-in ahdı kin nâme-i na-munevver
Şud ez men numayân zi ru-i hüner

Be hemdulillah âli Muhammed menem
Be medahi o mu-ayid menem

Veziri muâzzem be cemği vezir
Ba ehlu hüner bud her yek nesir

Be daniŝi hudâvendi ru-i zemin
Muğezzilveri ŝeyhul islamu din

Zi fezl-eş burumendi erbâbı ilm
Burumendu hursend eŝhâbi ilm

Be talifi Nuğmani sanist o
Müfesser sebğil mesanist o

Zi fetva-eş helli cümle-i müŝkilat
Zi tefsiri vey münekeŝfi mağzelat

Der behr ilm est-u fikr-eş sedef
Be yek fikir sed gevher âred be kef

Mevali be-telanid haddâmi ost
Ba âvcu şeref meh-reveŝ nâmi ost

Gobari reheş taci çerhi kebud
Melek hu felek menzilet bul-suğud

Ŗehi âlemiyân est zateş veli
Be kavlu resol est hemçun nebi

Velâyet me'âb est-u sahibi remuz
Dil-eş ez tecellah meŝarıkı firuz

Vehid-u Ferid est hem Zufnun
Nezir-eş ne âyed be çendin kurun
(v.17a)

Huda kerde server be-nehli şuma
Muhammed be-nâmi beğzu âla

Bûd dergeh-eş merce-i enis-u cân
Sıfât-eş ne-günced be sed dasıtân

Muhebbet numâyed ba-eshabu âl
Binûŝed zi câmi ŝefâ'eti zûlâl

Mebâda cihân hali ez mekdem-eş
Rı'âyet fuzun ez şehi âlem-eş

Mu'eyid çü kerd izid-em der sena-eş
Eceb nist yabem muâbid ata-eş

Çü-zu o mustefid-end ehli hüner
Mezed bende-hem yâbem ez vey nezer

Be cümle vezirân nûmâyem sena
Bud derdi men medh ehli guzza

Menem zerre-i ve ân herdu ta sedri şah
Ba âvcu şeriyet çü mehru çü mah

Cihân geşte ez fitne fariğ mukim
Çü sultanı dini âlem ez gami Selim

Yeki kazi leşker Rum eli
Diger vâli çend Anadolu

Mu'azzeff be her guşe-i daniŝverân
Ser efraziŝan müfti-u kamran

Yeki çâre-sâzı fakirân bud
Diger dilnevâz hakirân bud

Nigeh-dârı şân ba-dâhi mubin
Be hak Muhammed resol emin

Ser-efrâzı saâdeti ro-i zemin
Be ilm-u neseb hâdi ehli din

Der-eş ez şerâfet bulend ez sıpehir
Ruh-eş ber seri ruh-eş ruhşunde mehir

Men ez lütfi onem be mesir ruyem
Hüseyni nijâd-em ve âşûriyem

Veziir cihân şah bud müslih-eş
Be kari cihân bende-i mekbul-eş

Çü hestem golâm golâmi şahân
Mera miresed ta kunem medhişân

Gani geşte cânem ra ni'âmi şeh
Be kes hâcetem ne be-eyâmı şeh

Zi bezlü vezirân hecil geşte em
Vezi in-âmi şân munfeğil geşte em

Faramuşu her yek şudi ez heyâ
Be güfteni ata-i Hüseyni Baykara

Ba lütfend bil-cümle-i erkân mera
Heme der peyi lütüf-ü Ehsân mera

Şeb-u rûz ber nezmi men talib end
Be şeh-nâme güften mera zâ-gend

Çi devlet ki ender çünin rûzgâr
Miyesser mera geşt in iftihâr

Be okba resaned haber Ârifi
Şeved zinde Firdevsi ve Hâtifi

Kuba-i beka yabed ez hak turâz
Kuned dameni ömr-eş ized derâz

Be vefki merâm-eş bud karı din
Mü'essis vez-u çâr devârı din

Yeki rehsepâr-eş be hüsni riza
Kuned ber kuzzâtı esâkır mera

Yeki Şemsi din Ahmed namdâr
Diger Muhiddin sahibi vekâr

Yeki menbe-i ilmi ilhâmi est
Diger mağden-i Fazlı inâmi est

Neziri nedârend ender kemâl
Be Edlu kerem her yeki bimisâl

Menem gerçi nesli beni halep
Zi ru-i Edeb hâk-pâyi nekep

Seyâdeti me'âb ve kerâmeti nesâb
Emiri cihân muhteremi kemyâb

Bud ber deri çün spehr-eş be-Rum
Belend-ahter Seyyidân ez nücum

Zi Âşür eger porsed ân nek ra
Be tarih muraât cüyed sefa

Ki o dâşt ba tenge-i der kâr zer
Bibehşend-em inca be cüz dâr zer

Cihân-şah, Kara yusuf ez eslu Keş
Gulâm der Âli Osman zi beş

Zi erbâbı devlet ki o kahir-eş
Zi teveku-i o sahibi defter-eş

Hûsusen derin dem ki erkânı şah
Be nekşi men-end ender kârgah

Be her dâstanem be cüz nekdu cân
Dehed herki o beşneved zi enes-u cân

Ve lâkin be tekrimi ehli duvel
Künendem eta ya besa der mehel

Eger ez revâci men-u kari men
Zi cevher foruşi bâzari men

Eta-i yeki revze-i asfa
Bedidi eger naziki asfa

Mera an çi ruzi resed zin cenâb
Nedidend işân be ömri be hâb (v.17b)

Hitabı Zemin Pos

خطاب زمین پوس

Çü geçtem ba erbâbı devlet karin
Mera beht-u tâli gerift astin

Kuned cilveh herki negari suhen
Cihâni şevved dil-efgari suhen

Keşid ez kefem nekdi in nazım zud
Be hattı çeli serfi ra nemud

Çü beytist peyveste ebru-i yâr
Be uşşak ez o sernevişti aşkâr

Kesi gu suhen-senc ve dânişver est
Suhen behter-eş ez zer ve gevher est

Suhen çün be vezn ender âyed tamam
Be çeşmi terazu-i akılı keram

Ba endek ziyâni reved gencu mâl
Bemaned suhen der cihâni layezâl

Suhen ez ri-âyet pezired ravâc
Çü nami şeh ez lebsi tac-u ahzi bâc

Suhen ra bud in fazileti kaffaf
Ki mehluk şud âlem ez non ve kaf

Zi gavga-i hengame-i taze em
Rifahiyet ta mahi âvâze em

Şeker der dumageş şevd müzmehil
Şevd ma-ili nezmi men mütesil

Bud mensefi ân mir sahibi vekâr
Mükerreb sultanı âlisetar

Be hikmeti kelâm-eş der ân bezmi has
Bud bigerez ba avam-u havas

Şehi şairân est ba nezmi hoş
Muheya çü şiiri hoşş bezimi hoş

Kerini o be şehensahi din ber Rum
Çü men sed golâmi şeheş ba rosum

Ba emreş tehemmül kunan çend mah
Be heddami âsıf biburdem penah

Der an ruzu roşenter ez âfitâb
Nemudem sebâbi vezir intisâb

Numayed eger şahi niku sefât
Be nevruzu sultaniyem iltifât

Çü sultan bedin nezmi âl Resol
Numayed teveccuhi be vechi kabul

Su-i cevheri reft çün genci men
Mübeddel be rahet şud in renci men

Suhen hized ez dil be huni ciger
Çü lağli duruşân zi kânı guher

Şevd nâmı şahân bilend ez suhen
Tavarihişân ercümend ez suhen

Be hubi suhen ra nebaşed nezir
Çü şemşâd mevzunı o dilpezir

Şevd halk âşık be hubân deher
Suheni râst vâle-nigârân deher

Zi lolu-i nesir est inşa-i pak
Ber setiği nazım suheni tâbnâk

Şevd şuhre-i şuher herki ki şah
Ba-ehsân kuned ber suhenver nigah

Menem çün zi ehsani şah-u vezir
Ba iklimi Kostantiniyye şehir

Eger bişneved şiiri men bi gümân
Zi şirin-lebi husrev şa'irân

Çi husrevi Emirülkelam zi men
Müssellem ba o geşte mülkü suhen

Ba hallak-u hüsnü muarîf mukim
Bedared be serseri şahi kerim

Çü nevrüz furured mah-i celal
Heme karı o ruzu şeb eğtidal

Menem miri nazım ve sepahem suhen
Mükemmel vezi ehsân şahem suhen

Ezin beş berhi zi nazım çü did
Ba islâhi karem bidad o nevid

Mera necmi hâdi resanid hak
Karin geşt subhem be-mehri şafak

Vucudem be-zelli huma şud kerin
Bi-ferured mâhi celali yekin

Numayân şevad gevher efruzîyem
Mübârek şevad ruzu nevrûzîyem

Zi men mând in nazım der ruzgar
Zi şeh nâmi huş tâ buruz karar (v.18a)

Ki meksudi men zin zebân âveri
Bud medhi şeh ez ser-çakeri

Sevabı gıza zi- herbi ekeliyet bes
Mera su-i ân kar ne dest res

Ne tâket ber ân rehi künem serfi-mâl
Ne mâlem fuzun ez meâşî eyâl

Be sed derd-u mehnat bâ ihlâsı tâm
Künem medh ehl-u gaza rûzu şâm

Ki başed sevâbi nesibem şevad
Be derdem deva zi-ân tebibem şevad

Muşehes nemânidem ez kâziyân
Nevisend der zumere-i gaziyân

Münâsıp dihend ez kaza beşter
Terekki kunân cabeca beşter

Zi hâkı müzellet ber ârend hoş
Be şeh-nâame tu-i bedârend hoş

Ki ez mensebi ender tereki elâc
Be-behşend ki hidmetem ez herâc

Resed ançi ez tig ber düşmenân
Fuzunter künem men tigi zebân

Miyesser şevad ger bed neyayem in
Sevâbeş mera bes bud yevmu din

Vezi inem çü Firdevsi pak zâd
Hemin câyze nebûd esli murâd

Ne-memduhi hud-ra müzemmet künem
Ne-isrâfi kâri bezillet künem

Menem toti şekeristân cûd
Por ez şehdi Ehsân şahem vudud

Mukaddem zi medhi sena-i şan besa
Bedidim lütfü ata-i şan besa

Be her ruze sed sal eger medhi şan
Numayem nebûd eda-i şükruşan

Çü zin der bema dayima şud eta
Senaha numayem hudavend ra

Be şah-u vezir-u ba-erkânî din
Nigâhdar bada huda-i mu'in

Nebaşed zi nazımı iştiharem gazez
Ki fanist çün cismu hadis arez

Ne kudret ki ru ber geza âverem
Vezi ân ferz-u sunet beca âverem

Be fikrem ferumande âciz garib
Menem derdmend-u Hudayem tebib

Mukeddem zafer-nâme perdahtem
Kunun ro bedin nazım endahtem

Sezed ber dili pâk şah hu mesir
Resaned ba ilhâmı heyi kedir

Zi memduhi huyşem nesazed dur
Ki mâdeh bi memduh yâbed sorur

Nûmâyend menseb mukerrer mera
Be tedric timâr-u defter mera

Gehi ârîfi veş ri'âyet kunend
Ber gami hesudem himâyet kunend

Yeki zerre-i ez lutfu Ehsanı heme
Numayend mebzül Lokmanı heme

Derin reh bes est in saâdet mera
Ki meddahi başem ba ehli geza

Ne تنها bemen herki başed sebeb
Bedin kâr hubem be hüsnu edep

Ne Sasaniyen ra setâyem çü o
Ne hud zi ân setayiş rihayem çü o

Bud medhi islamiyân derdi men
Sena güften gaziyan derdi men

Ne تنها menu-bâ ve ehvân heme
Behurdim ez in hân Ehsan heme

Fezün geşt ez müddeti bist-sâl
Ki dârim ez-in der nesibi eyâl

Fezün gerded ez şükrü nimet beşehs
Zi küfrân resid peyhem zillet beşehs

İlahi tu ikbâlî Osmniyân
Çü Hurşid ber avcu gerdûn resân

Me'ân-i derin tengna-i kuhen
Biya veseti behş der kâri men

Bena-i Iraki beşev hemdemem
Dilem şâd kün va-rihân ez gamem
(v.18b)

Der Hâb ve Ta'bir

در خواب و تعبیر

Şebi bud meylem be hâbı ferreh
Be hud menemûdem hesâbı fereh

Gehi güfthem ez ayn-u gah ez arz
Ki ez ehli tahkik-u sahibi garaz

Ki ez baht-u tali hikâyet mera
Gehi şükr-ü gâhi şikâyet mera

Zi mehri suhen dâstem ektibâs
Çü şem-em delil-u çü mâhem kiyâs

Karibi seher nâge âsûde em
Vez efsâne huyeş be-genude-em

Bina-i bedidem be şehri azim
Revan haşme eş reşki aynı ne'im

Bina-i Süleyman şude efserem
Ser-efrâz ez ân efser huş serem

Çü cüstem ez-an hâb dusiye çist
Şudem hedmeti şeyh-u güfthem durust

Der-şen kabe-i hâceti müminin
Sıper gu-i o kıbla-il âşikin

Münevver sıpehr kerâmet ez o
Meğteri Riyâz riyaziyet ez o

Be ilmu be daniş Ferid-u Vehid
Ebülheyir şeyhi zamân bu seğid

Be hâki siyeh ger kuned yek nezer
Şeved hemçü aksir ez o hâk zer

Reved der rikâb-eş çü meşa-ıyan
Peyi ders Erestu Eflaton-u şan

Resed çün ber ru-i zemin payi o
Zemin lerzed ez şermi takva-i o

Ber niyayiş zi evliya-i Seğ-yid
Çü o hub şekli nehahed keşid

Çü sûdem bedân der-cesini niyâz
Be su-i hakiket şûdem ez mecâz

Bedin bende-i ân şah meğnâ begüft
Kezin hâb çün gül bibâyed şegüft

Belendi biyâbi ez ân hidmet-eş
Takarub kuni ber deri hazret-eş

Selîm zaman geşt çün canişin
Be tahtı Süleyman-u Mülku-nigin

Be dil fikirha-i ecib dâstem
Be ser tuhmu sevda-hi kâstem

Ki ez zevki roh-u safa-i beden
Ki ez endelib-u ki ez gülu suhen

Ki ez kukeb seğyid-u âvcu kemâl
Gehi ez haziz gehi ez vubal

Du çeşmem çü-ân cismi der ân encümen
Nemikerd hâb ez hiyalı suhen

Be-levhem şude natıka rahı-ber
Eyân pişi cismem çe zeiru zeber

Be ferkem şude vân emâret kulah
Be Kostantiniyye câmi-i padişah

Zi ferkem kula-i çenân vin eceb
Be menzilgeh-eş baz şud bi neğeb

Dürust der sitân ser-râsitân
Be tazimi memduh her dastan

Güşâde ber-rûyeş zi hak bâbı feyz
Ruheş mehri ruhşunde ez tâbı feyz

Dileş rast ez şerğ ve arşı âgahi
Vezi o munkeşif ra zi senği ilâhi

Velâyet maâb-end zi asl-u neseb
Kerâmet be mirâs-eş ez ceddu âb

Der âyed be tefsiri o vağzı erdemi
Bered jengi rip ez dili âdemi

Kuned mağzelât ez dili sâf keşf
Vez-u cümle eşkâl keşâf keşf

Kaza zi âb-u gil geşt ta nekş-bend
Nigârid pes soreti dil pesend

Be-hulmu vefa hüsnu halk-u edeb
Ba ilhâmi o ra mürebbist reb

Ba ehrâm kerdem herimeş tevâf
Ki guyeş bûd tâlibân ra metâf

Emâret zi şah-hist âsari o
Şeved ber seret cemği ehbâri o

Güzeşt enderin vâki-e çend sâl
Süleyman din kerd ta erticâl

Şud âsârî hâb hûşem âşıkâr
Zi ta'biri şeyh kerâmet şeğâr (v.19a)

Şeref yâft zi ikbâlî şeh gu-kebem
Mubeddel ber ruzı saâdet şebem

Şud ez-hak der feyz-i fehtem revân
Nigârı ân meğni be-dil şud nehân

Zafer-nâme-i kerdem der evvel tamam
Şud eşârî men şuhre-i hâs-u âm

Tehemmül nemûdem be-râhi sevâb
Bi-cüstem besr ez huda fethi bâb

Zi-nâgeh metâ'eş pezir der vâc
Baha âverd derdem ihtiyâc

Vezu şerbet gazal şud ruziyem
Por ez şehd ez ân gâm ferûziyem

Nesibem çü şud der zaman behi
Be Kostantiniyye mukam şehi

Bi-fermûd hân-vekt kar âmedest
Zimistân tu nev-bahâr âmedest

Eger endelibi meru-zin mukâm
Ki gül der İstanbul başed mudâm

Meta-i areketi geremi bazâr hest
Ba elmâsı nezmet heridâr hest

Tura me-firistem berev so-i o
Sefa kesp kün ez seri ko-i o

Ki cevher şenas est-u hem cevheri
Nezer nefgened o be-her gevheri

Şeved rehberet ta şehi ercümend
Vezi ân pâye-i necmi behted bulend

Çü beşnidem ez şeyh in müjde ra
Beda-dar kerdem besa şükürha

Çü ez hedmeti şeyh geçtem revân
Be semti gulata bereftem haman

Ebül-Fezl ân duru derya-i ilim
Dileş maden daniş-u câyi ilim

Gülü gülşen bağ idrisi est
Mağter zi gülzarı takdisi est

Besa hemçü ma merdum hurdebin
Şud ez hirmeni fezlişân huşe-çin

Çu-güftem bedüniz in macera
Mera şud çü şeyh o diger rehnuma

Mera necmi devlet belendi girift
Dilem zi ân rehi ercümendi girift

Şudend ân me'âni be gülzâri lefz
Zi şirin zebani heme yârı lefz

Be nazmem be cüz duru şehvar ne
Metâem cevâhir haridar ne

Gûheri taksa desti gevher furuş
Be sebru tehemmül nişined hemuş

Kaza ra şudem paybendi kaza
Zi kari kedri cân be şukru rıza

Mera hızrı hadi şude rahı-ber
Be babı şeh revem bari diger

Şudem ro-i mal der şeyhi huyeş
Bi-cüstem ez o merhem kabı riş

To-i andelibi gülüstânı nazım
To-i toti şekeristânı nazım

Ve ger toti şükür gu ta huda
Nesib âvered şehdu şükri tura

Zemâne der-u şahvâret setud
Şineved âsıfı din teleb daşt zud

Hazer kun veli ez hüner-baziyeş
Bi-endiş vezi nukte perdaziyeş

Ger uftad kalat o ra pisend
Numayed tura himmeti pes bulend

Zi âsef resed lulu'et goşî şah
Ata der hori gevher ez padişah

Dili hasıd ez hakdı efkâr-u şak
Vesayil be-kârem müheyya zi hak

Güzeştem zi derya be kişti eger
Residem be derya-i fazl-u hüner

Turâbı reheş sürme-i çeşmi akıl
Vezi o roşna dideh dil be-nakıl

Peder ber peder şeyh-u ostadı mast
Müridânı ceddî vey ecdâdı mast

Mebada tehi ez güleş bağ-u rağ
Nigehdâredeş hak be çeşm-u çerağ

Bigüfta revân soyi destor şev
Hisabi suhen kün veli cev-becev (v.19b)

Mebada ne sencide go-i suhen
Çü ancem be mizânı hoş est encümen

Vezi ân beşter so-i âsıf revem
Zi güftârı o der hecâlet şevem

Derin Mısır Yüsuf ne âyi eziz
Ki yabi revac heridârı tez

Meşev garre ber nazm-u eşârı hud
Derin şehir meguşa gerân-barı hud

Çü bişned ez men dili in kıssa ra
Reha kerd ber düşmenan gusse ra

Ki berhez-u rev so-i meksed der âr
Peziruft meksüdet ez kerdu-gâr

Mekün gaflat ez tâ'et-u şükri hak
Bikün vurdu hud dayıma zikri hak

Çü bişünidem ez natika-i in kelâm
Suhen ra be medheş bidâdem nizâm

Nebudi eger natika-i der beden
Ne lefz-u ne meğna bedi ne suhen

Ne vehi resil mişudi âşıkâr
Ne ehbâr ez evliya-i kubâr

Ne-budi zi genci kises ger eser
Zi zehak-u mareş ki güfti haber

Çü feyâzı mutlek tura feyz dad
Be feyzi ilâhi bekün etimad

Sepes ânki be Fezli kerim âlihi
Tavekkel nemudem şudem so-i rahi

Ki ez şükrü itâ'et şevi kam-yâb
Ve neğmül-mesiru ve neğmül-me'âb

Be dil güftem ey gafil ez kari hud
Bikün fikiri der dil-u bazarı hud

Ki revneki fera-i suheni natike est
Kulli endelibi beden natike est

Tora kadri melüm ve kimeti diger
Beha-i meta-i to poli semer

Behayem negeşti zi insanı temiz
Ne danâ-i kâmil zi nadâni temiz

Mebada nebaşed tura zi gaybeti
Diger ba zizsten şeved zi himmeti

Nebudi be âlem gehi ve mehi
Zi Lokman vari hikmet-eş âgahi

Çü zi hisare-i dostânem şigüft
Be şirin zebani nihanem bigüft

Zi tiği Feridun giti sistan
Ki budi hüsrev ki dadi nişan

Ki güfti hikayet zi kavus key
Zi ehvâlı cemşid-u cem câmı vey

Hitab-i be Nefsi Natıka

خطاب به نفس ناطقه

Ela ey güher senc, kâni suhen
Belend ahter âsımani suhen

Seğid-u şeki şud zi âdem du hizb
Suhen hem-çinânist ez sıdku kezib

Cihân-girter be hesmi tu zi âftab
Çü zerrat ez o âlemi kayinat

Beden ra ba ağzast ger eltiyam
Pezired suhenu zi horuf ı intizam

Çü hava tura fikri begrist cüft
Müvellid ez anet suheni cüft cüft

Mukaddem çü elfâz-u tali adat
Ne-tayici me'âni-u rengin adat

Suhen ra to-i illeti muğteber
Suhen ra to hem mâderi hem peder

Gelet şud kunem medh ez-in behteret
To-i be miyanu suhen ahteret

Peder-u mâderet nest çün bul-beşer
Veli hest ez enbiyâyet eser

Suhen beşter ez beni âdem est
Deh misre be yek beyit çün tevem-est

Beşer dar, darı cismu-cân ey peser
Bud lefzu meğna-i suhen ra diger

Suhen zade-i teb-i tust ez ezel
Suheni rast ser rişte-i tolu ehel

Be âlem suhen ez tu peyda şevêd
Be suhen ez tu ber avcı eğla şevêd

Mevâdı suhen ez tu suret pezir
Çü nec-câr-u çub ve serir-u emir (v.20a)

Tu şahı-u dil tehtul-elini tust
Tu mahi-u ten kesri simini tust

Tura dayim ilham ez hak resed
Tura feyz-u feyâz mutlek resed

Ez-inca begüftend dâniş-verân
Ki âmed suhen ber zemin zi âsimân

Be medhet diger güfte şud âşkâr
Ki kerd izid-et munşa-i karu bâr

Bud âdemi ra eger sed heta
Biyamurzed ezidi zi lefzi du'a

Bibehşed suhen feyzi tekdisiyet
Şevêd keşf ez o fezli idrisiyet

Suhen ez tecella-u Musa heber
Dihed bel zi tecridi İsa diger

Behtem risalet zi vehi âlah
Suhen mücize eş bud bi iştibah

Zebân ra tu-i, kaşif ra zi vehi
Be âlem zi tu münteşir emru-nehi

Be kedrâri belendi zi çerhi belend
Besti-niger ta şevi ercümend

Bitabi eger ber serem, dur nist
Ki ba mehri zerre-et ra zor nist

Tu âbı hayti-u men teşne leb
Tu ruhşunde necmi be zulmatı şeb

Nehan erhurde-geki men çün ezâb
Be cay Sekender zi müşkü tevâb

Ki beşek suhen der cihân baki est
Fenayem-u o ra huda vaki est

Tu rohi-u sedri dilet geşte cayi
Be sani melayik be erşı huda-i

Ne elfâzı meşhur mektubi an
Bel elfâzı mekru mergubi an

Suhen revnek ma-i vettin âmedest
Çü âdem zi holdu berin âmedest

Be tekva-et tu-i natike-i bi-hemsâl
Be nezdi tu per hured hasıru lal

Nebudi suhen ger be-ru-i zemin
Suhenver çi gufti ba ân-u ba in

Tu hurşidi-u ma-im ez hâki pest
Kuca hakiyan ra resed ber tu dest

Şeved ez suheni rast kari cihân
Ba o rast gerded medarı cihân

Huma-i-u men tâlibi saye-et
Mekün kem zi men zellu pervâye et

Nihed rev çün tofânı gam ber vecud
Resaned suheni felek Noh ez durud

Çi bâşed dilem ra tu âbi dehi
Şebem ra ez ân necmi tabi dehi

Hem ez nefesi Nemrud âteşi zebân
Biyabed halil suheni gülestân

Be giti bema-ned kelâmem çü hezer
Buved zinde ta heşer namem çü hezer

Şudi neğmei Davud ra ez suhen
Süliyman-u hükmeş ez nev ta kuhen

Bedih saki ez humu nezmem sebu
Ki darem zi lütfet ümidi futuh

Mera nuklu nekil Ferîdûn bes est

Kitab nev ve lütf hemçün bes est

Sebeb-i Nazmi Hitab

سبب نظم خطاب

Sehergehi ki hurşid rohşende çehir
Ber âmed zi berruhi şeref ber spehir

Zi nageh be goşem seda-i resid
Zi hatıf nevid neva-i resid

Şud âfak çün behtem enver ez o
Heme kari giti miyesser ez o

Be himmeti bene-pa be-rahi teleb
Ki şud ez müsebbeb be karet sebeb

Beçi mand zehâk veş-şeb bisuz
Be âlemi ilm zed Ferîdûn ruz

Der ân ruz devlet mera yarı hem
Mera dat hasıl zi dadı erhem

Saâdet mera güft bişitab zud
Ki ikbali ferhunde et ruh nemud

Hemân vekti der saat Esğedi
Yeki fazılı nâm o Ahmedi (v.20b)

Ba Ehsanı hud şud be dil dalı heyir
Sebebi karem ez hak ba-efâlı heyir

Miyani men-u o zi heyu kadim
Şude hızırî-ân rahi hoş ha-u mim

Be kasri der-âmed besa ercümend
Be izzet herim-eş zi gerdun belend

Der ân hane men hem şudem ferksayi
Behiştî bididem zi lütfü hudayi

Be suhen-eş revân hevz âbi sebil
Linasil be-selilen illa selsebil

Şude ez nesim-eş becân resmi-hat
Ney-i hâmid zi âbeş cu teyyâr bat

Revâk der ânist der vesfi ihtiyâc
Cedar-u dâr-u belevrin zi-câc

Derhetani o cümle tu benihâl
Por ez meyve-i limo sefet şahu bâl

Çü âşıkı dili lalhayeş bedağ
Çü meğşuk gülha-i serehş bebağ

Behem beste sünbül cü gisu-i yâr
Çü serhayi gisuyeş zülful nigâr

Karanful be-sureti çü ro-i cesp
Be meğni meğenber çü müyi cesp

Setade be güsterde gulman besât
Nebişte-i fezude be-mepsendi nişât

Meyhen kâtib-us ser sedri emin
Be cân kemterin ca ger şahî din

Ez ân güft nâm-eş hekim tatar
Murekkeb zi Ferîdûn şumar

Hırâmid manendi nehli ümid
Zi leğleş rütebeha-i Ehsan pedid

Nişestim der hidmet-eş bende vâr
Zi şeh nâme go-i suhen şud be kâr

Zafer-nâme em ra pe-i emtihan
Nezer kerd-u ber hu'and beyti ez ân

Suhen gerçi endek ne bisyâr şud
Veli beşter nukte der kâr şud

Çü ân nûshe hurd hurd-eş nebud
Pesendid ama be-men dad zud

Be ilmi o çü Ahmed meneş hemçu-hal
Elif-u şin hudeş peş-u men dal dal

Mera rahiber şud be meksedi revân
Zi meksudi dil yaft canem nişân

Güşade so-i ehli hâceti dereş
Be hattı celi fethi bâb endereş

Cu cennet be her cânıb-eş sebzezâr
Zemin-u zemân-eş behâr-u nehâr

Havayeş letif-u âbeş âbi heyât
Vezu zindeh esli nebât nebât

Zi hubi ne ender kusur-eş kusur
Deru cemi esbâb eyş-u huzur

Ba etrafı ân kasır-u ivâni vey
Ba eşcar peyveste bostâni vey

Be balâ-i serveş demi fahte
Senuber keddı ânra ber endahte

Behri söz bes günce hendân şude
Çü bul-bul mezari bâ fegân şude

Çü kakıl poreyşân rebahin o
Binefşe ger meha-i ber-çin o

Çü blend nişestem ez sefh-u hevz âb
Be kasrı zi cacin şudem be şitâb

Be-poşide rengin lebası hüner
Bekru befer, ber sereş tacu fer

Be-furur bezurid-u ba tevân
Be sed-ven nebayed çü o der cihân

Çü kerdem be suyeş hozu-u niyâz
Be-pa hu'ast geştem ez ân ser-ferâz

Pes ez dest bosu kebulu selam
Nemud o be mekdar men ehtiram

Kitabi kezin beş enbaştem
Bebusidem-u hidmeteş daştem

Zi yek beyit danist nezmi mera
Be tehsin besa yadi bezmi mera

Şudem hurrem ez nigehta-i lebeş
Be necmem kerin devlet ez kukebeş

Be güft ez çi hoş gevher âverde-i
Ne bisyar bel kemter âverde-i (v.21a)

Tu cevher feruşi heridar şeh
Hered-ger bud durrı şehvarı şeh

Ba evsafı şan gevheri âbdar
Bebayed fezün ez kiyas-u şumar

Numayem tura gevheri ŧeb erağ
Ki ez tabı ân tâze gerded demağ

Li âla-i menŧüre dârem bsi
Hemi-hu'ahemeŧ nazım sazed kesi

Veli nazmi mehkem numa-i ne sust
Be fikri hoŧ rast akıl durust

Pes ânki necadem begüfta suhen
Sepa ra zi yevakist erkami men

Mera dad o cüz vey zi talif hem
Be nazım-eŧ be sed lütf, teklif hem

Kitabi bedidem besa dilkuŧa
Be Türki zeban-u ber nigin eda

Yekin bude kelek vey ez neyŧeker
Kez ân ŧekeri geŧte kâ'ez diger

Mecdül ŧude sefhe-i ŧekeri
Be-ted nesp-reŧki büt haveri

Mediheŧ Süleyman hat-eŧ maru mur
Vezi ân maru mur-eŧ eyan zerb-u zor

ü teği du sere lam elif her teref
ŧikese ruhsem ez ep-u rast sef

Be hem eŧm ha ün zerre-i helkeha
Geriftari ân helkeha halkha

Be meğna-i hurufeŧ ü lelu güher
ŧude serf medh ŧehi behru ber

Be nekdi suhen cevher nazım-u nesîr
Be desturu din katıb-us ser-esîr

Culusu hudavendigarı ümem
Hikayati fethi segitvar hem

ü hu'ândem tazimi bala-i dest
Zi nesîr-eŧ peyi nazım dili nakıŧ best

~~Zi fetadi nehâdem ü ender zemin~~
ü kan güher geŧt ân serzemin

Be nazım-eŧ revan saht rağıb mera
Besa veğde-i ez her cevanib mera

La'âyi medhi ŧehenŧahi din
Nebayed unân-u neŧayed ünün

Mera ez dor mudehiŧiŧan mehzeni
ŧude cemi âram ki eŧim efgeni

Cevahır be hervâr âram tura
Ne yekbar sed bar âram tura

Kuni nazım eger der ŧehvarı men
Be âlem ŧevi ŧuhre-i ez kari men

Be ma kec nebazi ebru-i dost
Pereyŧan nekerdi ü gisu-i dost

Ber âverd hadim yekiş cezüdü ân
Ki mülkü suhen der yekiş cezüdü ân

Giriftem çü ân cüz-u kerdem nezer
Zi heyret şudem ber cihâni diger

Medadeş zi müşk-u penaeş herir
Kelameş heme nazık ve dilpezir

Keşide nemude hünermendi
Semerkendi ber Semerkendi

Beher meclisi kerde tesviri hoş
Zi her vaki-e hüsnü tağbiri hoş

Elifha-i o tir-u ha çün keman
Çü tiri gazbı-rast ber düşmenan

Zi âla-i tevhidem ku nişan
Nedade zede gerdeniş bi-güman

İbarati o hemçü âbı zolal
Ba elfaz binebude seher helal

Be cevher müresse şeved rehti şah
Müheyya zi zer leşker-u tehti şah

Tevarih şeh zimmeti ehbarı nam
Nevişte be tersiği ve tehsini tam

Be senet çinan dade dad suhen
Ki nared cüzi o akıl yadi suhen

Be damen nihadem ki çeşmi efgenem
Por-ez dūr şehvar şud demenem

Çü did o ki geştem ez ân cüzü şad
Ba o kerd cüzi o dili hem ziyad

Zi lütfeş hecil geşt cânü dilem
Tefeyli reheş nekdi âbu gilem (v.21b)

Pezirüfem emreş bicüstem heman
Şudem ez peyi nazımı in dastan

Be nazmi ân güher geşt sermaye em
Miyesser-u zi ân kar hoş vâye-em

Mera der cinâbi müezzem vezir
Ezin bâb binemud medhi kesir

Neviştım pes ez hemd heyi kadım
Guzza-i Süleyman be ehdi Selım

Be dünya çü Lokman dihed kâmi men
Kezin nazım goya şeved nami men

Çü bestem be dibaçe nezmi dürüst
Nemudem diger bare-eş cümle-i çist

Bekarem zi nev baz reğbet fezûd
Ba âğazi in dastan rehnemûd

Be nühüstın şud ez desti dameni men
Veli mand der âstinem güher

Nemudem çü ez himmeteş ezmi cezim
Ki sazem tevarihî şeh cümle nazım

Geni sazed in san ezin gevherem
Ki ber haceti cüz dereş nengerem

Şud ima ez ân hazretem hem bekâr
Be nazım gezayi Hüdavendegâr

Pesendidu horsednu dil-şad şud
Vezi ân ve dilem ez gem âzad şud

Zi hak hu'âhişem ânki ruzi ceza
Kuned efum ez ecrid ehli geza

Meğna-i zemani mera yâr baş
Dili erşed zi destem tu dildâr baş

Be çengi ârçengi-u bes gemze kün
Ser âğazi in dastan neğeme kün

Ağaz-i Destan

آغاز داستان

Nigarende-i feth- nezheti eser
Muerrih be şahenşahi behruber

Sıpurd-eş nigini vezâret be-dest
Müzebberi be sedri sedâret nişest

Ki çü şud be Sultan Sülyeman din
Ala âsıf ehdu sahibi nel'in

Şigüft ez kudum-eş gülistani melek
Çü gül ez ruh-eş taze bostani melek

Zi menzili ki o be dergahi şah
Ki mekdarı gâmi du-i bud rah

Nuhustin perdaht der kari din
Be-sanı Muhammed ba şeğari din

Nemi-hâst zi ân ru küned şeh sefer
Be-küffar neşud zin hikayet haber

Zi iklimi nim-cüsse kıral-ıl eyin
Be-Beç est kuga-i vey müşrikin

Kaza ra çü hükmü kader der-resid
Ecel ber hatti ömrü o hat keşid

Be tekdimi teşrif âsıfı diger
Revan geşt elçi-u balyus be ser

Bireft ez hata-i der-in kâr ez o
Küned afu hemçü setâr ez o

Nevişte bekilki seriğ-ül lisân
Be-dinsan ser âğazi in dastân

Zehmem-u simin bud ân bel-ten
Şehimi besa gâlib-eş der beden

Sevâre şudi çün be-bâbı şehi
Fıtadi zi esp ez nigerani gehi

Zi her güşe eğda-i din der hirâc
Besa hile kerdend hengami bâc

Be ferman ve emiri ela azim
Zi dünya be ukba revan şud mukim

Zi badi Ali şahi âlicenâb
Muhammed be cayeş nemud entihâb

Be tarih-eş âmed zi ro-i kabul
Mesiri mukeddem be-kül nukul
Sene 972

Zi bostân-sera şud be divânı edil
Kedeş hemçü seru hürâmânı edil

Be ruzi ki şud o muezzem vezir
Be teşrif reft-eş seğiru kebir

Be babı şehi elçi-u baliyus ez o
Hemişe est manusu mayus ez o

Peyi peşkeş der cinâbı vezir
Keşidend bes tühfe-i dilpezir (v.22a)

Be-gayır ez nukudu Franki kumâş
Cevahir nemudend isarı pâş

Zi ukaba ba ümidu lütfü hesib
Be dünya-u maş nehurd o ferib

Şûnidem be ahdi vezir nuhust
Nehâni şekestid ahdi durust

Kıral-eş çü mehkümü şahenşah est
Be-kar ez kıralı şuma âgeh est

Çera menümayid ba o hased
Zi hekd-eş şuma ra zerer meresed

Beduni hem çehil-sal efzün-ter est
Ki der hükmü Sultan behru-ber est

Sükkânı Sigetvarı hud her teref
Besa nefes kerdend esiru telef

Veziri ki o bud piru zehim
Bereft o be fermanı heyi kedim

Ve ger be-hica müheyya şevid
Ger elbürz başid ez ca şevid

Dereş ez yeki ger zi buâbı ma
Şeved hurdu-peç âb ez tâbı ma

Tezerruğ besa kerd ba tercüman
Yeki ahd-nâme nemud-eş revan

Reis nevisendegan huând zud
Peyi arzı in kısa ferman nemud

Nehustin keza ya ki mağruzi şah
Nemud âsıf in bud peyi iştibah

Ki bud ân şehi din şüca-u gayur
Hemin kar o ceng-u sed seğur

Nedarem be gayr ez gaza niyeti
Vez ân niyeti ender dilem raheti

Derin reh eceli devlet digerist
Şehadeti hudi o nemeti akberist

Be fermud hükmü Hümayun hemin
Nevisedn so-i kiral-ıl eyin

Ne çavûş dergeh burd emri şeh
Ki tağzim nebud bîdân dili siyeh

Çü âmed zi Sultan Âla cenab
Veziri mu'azzem be divanu bab

Meta-eş be çeşmi mu'azzem vezir
Çü yek zerre-i cenbi hor âmed hekir

Be-heşemu be-çeşmi gazab der zaman
Nezer kerd-u fermud ki kaferan

Heme mülk Erdil ki ez tigi şah
Cela yaft çün zümeti şeb zi mah

İta-et nemudeh be Sultanı din
Şude amın ez kine rahet zi kin

Bedân mülk desti tetâ'ul çera
Resanideh melğun kiralı şuma

Ba-etrafı ân hem be-mekru hil
Ez o geşte zahir çi ceng-u cedil

Be şeh peşkeş güne bâc âverid
Çi mekr est inha herâc âverid

Ez-in pes nedarem men inha kabul
Numayid ez mekru-efsün adul

Mebaşid gerre be Beç-u der-eş
Be-yek hamle veyran kunim endereş

Çü beşnid elçi kelami vezir
Çü robah etrafı ân nerre şer

Nevişte-i zaman-u vezaret Ala
Muhalef be-ahdi mukeddem vula

Reisi ân müfessel cü teheyüs kerd
Ne ber vechi tağmim tehsis kerd

Ez-in hal çün şeh haberdâr geşt
Heman-dem be-azmi Sıgetvar geşt

Be-gufta be-hemdulillah ağza-i men
Sehi est-u cânı salım ender beden

Eger pir geştem cevanem be beht
Sefer be derin vaktem ez-eyşu teht

Be devlet kunun zi o sehimi ma
Zi neğmet çera zi o sühimi ma

Teleb kerd balyus ve elçi behem
Bedu güft emri şehi muhteşem (v.22b)

Deru-derc sazend mecmuği hal
Mevki be-tevkiği gerded misal

Pes ânki zi divan leğnefi dorušt
Birun kerd çavuş elçi be mušt

Ba elçi-u balyus dihend ân misal
Fıristed biyâred cevâb ez kıral

Befermud ânki veziri umem
Nişancı der âred be kağez rekem

Nevised zi şahi Süleyman penah
Kitabi be so-i kıral tebah

Name-i Hümayun be Kıral-ı Beç

نامه همایون بقرال بیچ

Nişancı rakem zed be-muşkin medad
Nevišt evvelen nâmi rebbul-ebad

Be cayeş zi mülk ademi sed çü hiç
Dihem mer tura mülkü mihnet zi mehic

Sülyman şeh est ibni Sultan Selîm
Müeyid zi eltâfi rabbu kerim

Eger hu'âhem in leşkeri be şumar
Demi begzeranem zi âb, ân kenar

Kırali tu der kale-i hiç reng
Nihade du-seh seng bala-i seng

Neya-i bazır künim in ra be herb
Girift ez tekfori dilâver be zerb

Bud fil-misil Beç eger kohi kaf
Heme leşkeret dev ender mesaf

Eger Beç tel est kohi âverem
Ve-ger tone-coyist yemi leşkerem

Sipa-hem feşanend eger gerdi reh
Şevad handek-eş por zi gerdi sipeh

Muzebbirâni Rumi ve pelengine puş
Tura hâbı hergoş ez işân hamuş

Ve-ger der yoruş hem derengi şevad
Zi her güşe-i âgazı cengi şevad

Tu-i hemçu güftar der garı Beç
Zi ma sehil kar tu ve karı mepeç

Bedeh hiraç ve fermanem ender pezir
Ve ger ne residem ba-leşkeri dilir

Tu ba hendeki âbu kale melaf
Be-kari ne-âyed lafı gez-zaf

Nigarân Beç er-peri zade end
Zi behri gorbe-hayem âmade end

Ne hiç ez İstanbul mehkemter est
Ne tone zi derya müazzemter est

Çera ez sokkani Sigetvariyan
Mulevves kuni zeyli islamiyan

Mera sed cedu-ced ve kudret fezun
Tu-i ez golami tekfor hem-zebun

Tehelûf nemudi zi ahdi selef
Hiracem bedadi be-nami tehef

Tura nist kudret be-ma der ketal
Kuca cu-i ve tel-heş yemu cebal

Eger âri dari tu ez nami bac
Dehi mülk-u ser zud cayi herac

Heme çireh der azmu seydi tu-end
Be firset peyi kasdu kaydı tu-end

Be güfta ki in name-i namdar
Zi Sultani islami âlîtebar

Firistadem in-name-i nâm-ver
Tura ânki hesti bâ-ma bacver

Be şerği Muhammed revac est ez o
Tura hem be-zimmeti hirac est ez o

Çera meküni hile der bac ma
Netersi zi kahru zi taracı ma

Be-hendek şude gurre zi âb tune
Vezi ân gerke-i peç-u tabı tune

Çera fitne der mülk Erdel küni
Çera der bedun kar muhtel küni

Be zerbi Süleyman çi tab âvered
Ki yared cunudem hesab âvered

Çera ez hududu bulâdem esir
Bigiri-u go-i nehm men hayir

Küned hemle Yengiçeri çün bedan
Sitanend van kale-i be nerdeban

Tura cümle gustahi est in hel
Bikun terk verne yekin şud cedel

Zi yek top esas-eş birezed zi hem
Be ketği ender ez nev binayeş künem

Çü-in nâme her-emru hükmem tura
Resed der pezir-eş be vechi riza (v.23a)

Mekun diger efsad, ita'at bekün
Cevab-eş kesel ba zura'at bekün

Be kezbu hile begzer ez eğtizar
Be şahenşahani kezzab ne-âyed bekar

Mera ka'ul roşen bud zi âftab
Tura şubke-u dili siyeh çün sehab

Be ma herçi go-i zi kalbi siyeh
Hazer kün nebaşed duruğu tebeh

Bud ebiri-ra der zimistan şukuh
Zi horşid seyfi gurized biguh

Be seheru ba fesun bema der Beç
Ki âher şeved karet ez seher mepeç

Ve ger meküni, meger bi eştibah
Hem ez mekri hud baz ofti be çah

Küned beraberu baran eser
Ve-lakin be horşid ne-âred zerer

Mekun sehru ba hor-seher-eş de-rah
Selam Ala-i men tebi bi-elhuda

Çü şud muhtetem name-i şahu din
Sepordend ber desti ilçi hemin

Feristad ilçi yeki ber kıral
şitabinde ki âred cevabı misal

Bedeh sakiya camı giti numa
Ki gerded ez o hasilem muddeğa

Subuhi duvvum behşu hoş hal kun
Be bezmem ser-hasmem pamal kun

Tedaruk Hz. Veziriazam be- Seferi Sigetvar

تدارك حضرت وزير اعظم بسفر سكتوار

Rakem saz tedbiru kari gaza-i
Derin reh çünin kuyed ez ray ra-i

Pes ânki biyamad ez behri şeh
Yurakı sepeh -sale be kurbu dumeh

Zi bisyari megr ân kebri şum
Be ezmi sefer kerd âsef hucum

Teleb kerd ânki reisi zaman
Be ferman nevisi bedad-eş nişan

Cevab-eş nebaşed be-ufkđ murad
Sefer lazım âyed bedan bed-nihad

Nişanci be tevke-i teşrif dad
Be her kise-i ser beste mühri nihad

Şud olak evvel be Tatar-hân
Be Rum eli ve miri-miranı ân

Be beyler begi bidun şud haber
Temeşvar-u beyler begi şan diger

Ba ehkami şahenşahi cümle ra
Nemudend tenbeh rahi gaza

Şeved cümle-i miri-miran şah
Müheya be-dereng bemiru sepah

Çü derya şeved cend şehi mevc-sa
Çü kişti be her cendi bad-pa

Ba olak diger şeh behru ber
Be her miri miran feristed haber

Ki çün name-i şahi din ber kıral
Feristade şud ta küned imtisal

Be fermud şayed ki ân na-bekar
Küned şah ra ba hil eġtizar

Ez-ân beş ki-âmed cevabeş bema
Numayim tertibi rahi gaza

Ba-erkan befermude yek yek haber
Tedaruk numayend be-hr sefer

Çü perdaht ehkamı şahi reis
Beher güşe ba katiban salis

Ser çavuşan kerd favri liyak
Be hükmeş kuca-u şeha ber-olak

Be beyler begi Anadolu niz
Be so-i Karaman hesri tundu tez

Be mirani sancak sepahi cemiğ
Ba olak vesiyet-u seda-i refiğ

Ki her yek ba esbu berehtu yurak
Bi-gerdend âmade behri-sak

Demi go şehenşehi ba âlati razım
Be rahi saâdet küned azmu bazım

Neciveş şehi din be cudi cud
Menazili meğesger küned ba cunud

Bâ-erdu-i şeh cümle poyan şevend
Çü Ceyhun be derya-i Omân şevend
(v.23b)

Pes ângah ehkami ber kazıyan
Be cemği zehayır nemudeş revan

Ze-hayir zi her güne hazır künen
Cihan pur zi nezlu zehayir künen

Şud olak diger zi behri nuzul
Be cemği evarız diger şud usul

Meded harç girend der kari din
Ki gerded ez ân germ bazarı din

Muheyya şud in cümle-i karu bar
Mühenna be-rahi Hudavendegar

Ki ta ez riaya-i behusni riza
Çü ensar ender rehi mustafa

Diger bare-i güfta ba-erkani şah
Ki âmade gerdend ez behri rah

Olak diger beher ordu çinan
Şitabid ve ihrac kerdiş revan

Seri ma feda-i rehi şahi din
Sefer devlet mast der rahi din

Be-hod did âsıfı mehâm derun
Be çavuşha saht kar berun

Ba âğa-i yeniçeriha huffa
Be fermud kâr âyed ez nev sefa

Begüftend erkani devlet heme
Ki ma hazirim ez peyi zemzeme

Bas-betli şeh çerhi hempastor
Biya-mad baz-in ez hemçü hor

Peyi hidmet-eş çapık istadeyim
Be ferman beri cümle âmadeyim

Be güfta ba âğa-i sipahiyan
Sülhdar-u ânki ulufe çıyan

Ser-miri ahor şeh ra behand
Zi tazi semendan ba o herf rand

Zi behri sefer cümle âmade geşt
Dili âsef ez fikri âzade geşt

Pes ânki girift ez hazayin hesab
Be mikdar hacet nemud intihab

Seri topçıyan ra telep kerd peş
Arabe müheyya şud ez haser be-peş

Be-her yek bulukı gariban diger
Be-so-i ser cebheci şud haber

Ki ta her du sepehi kazi ez memleket
Be yek menzili ez rehi meğdilet

Birun reft ez cebhe-hane-i yurak
Zi fera'eş hane-i be-ramed otak

Ber menzili ta sepahi azim
Biyabend nimeti zi han kerim

Zi behri seferi Beç kari nemand
Be gayri ez cevab intizari nemand

Yerkı saz kerd âsıfı be-edil
Ki âmed cevab ez kıralı mehil

Cevabı Name-i Hümayun Ez Kırıl-ı Beç

جواب نامه همایون از قرال بیچ

Haman vakit mektüp çün erze daşt Be divan burd ilçi ve erze daşt	Kara-han nijadu Oğuzhani Di-hem nesl ez asli Osmani
Reisi nevisendeha-i şehi Mulehes nemudeş ez vey behi	Girifti cihân ra eger ba du dest Mera hem be-yek dest giri çi hest (v.24a)
Be terzi kırılı be sed eğtizar Nevişte be dergehi âlem medar	Frankanı ma zi esiri akıl nist Ez ân kavluşan kabılı nakil nist
Tu-i han Süleyman âfak gir Tura dade hak mülku tacu serir	Zi kec akli hu'eyş ehli firenc Bedin-nâm ber men behşend genc
Vucudi cihan hurrem ez zati tüst Be-her yek ekalim ra-âyatı tüst	Ki men herc nede hem ba islamiyan Ferestem meta-i hedayayışan
Deh engüş devlet tamam ez tu şud Du desti vilayet be kam ez tu şud	Dihem peşkeş-güne dayim hırâc Garazi nağd bayed çi tühfe çi bâc
Girift âsif ez ilçi mektübi-şan Bedadeş bedesti reisi zaman	Be kurbi beden der şude rehne-i Zi halk Sigetvar hem fitne-i
Giriftend mektüp ve tehlis hem Nemudend arz şehi mühteşem	Nim kadir eknun ba ehli enad Künem defği her yek çü ferset fetad
Ki şaha menem bende-i bende het Zi güstahi hu'eyş şermende et	Megr mekri o enderin rehğüzer Hemin bud ez şahı menği sefer
Sipahet nedared kiyasu hisab Heme be zi-kuh, der zi o Efrasiyab	Behşem ender âmed be bala-i teht Behset bıber gerdi esbâbu reht

Ba âsîfi bigüfta ki birun revim
Bağdı gaza cümle sayim şevim

Ve lakin be-âher mübarek fitad
Ki mülki du âlem ba o dest dad

Mukerer be-her su revan şud olak
Müheya sepehi bayraku siyak

Be dergahi şehenşehi kamiyab
Resid ez keremhan bal-iz cevab

Be-pâyet besa ser bıbazim hoş
Zi-gerdi rehet surme sazım hoş

Be âvni Huda ba guruhi tatar
Ber ârim ez düşmenanet dımar

Ki hestim her yek be-miru sıpah
Be dereng müheya be pa-busı şah

Hem ez azmi şeh heşer ba haşm
Be fethi köle şud veziri duvum

Peyi rahi dellalha çar zed
Ba leşkeri nefiri be-reftar zed

Hemin mand karı hudavendegar
Derin reh be-sünnet, be tevafı mezar

Çü hu'ahem sıtanem razi memleket
Ki hercet firistem peyi meslehet

Ba-ân ka'umı-men hestem peyi celb mal
Be şirin zebani künem kilu kal

Nümayem bedin hile cemği derem
Zi behri tu ey şah sahib heşem

Duvum ânki der mülki Erdil eger
Frankan serhed resandend zerer

Ez ân fitneha nistem men hebir
Günahi kesanira tu ber men megir

Be şahi cihân geşt çün arzı-hal
Bedanist ez ân hile-ha-i kıral

Şehenşah ez ekvâlî por-mekri o
Bıdanist bihoşı-u peykeri o

Şudeş câme-i limo-i ve cenbe âl
Be def-i homar ve be kahri kıral

Kaza ra be şehri mübarek sefer
Miyesser negeşt-eş zi kari kadır

Birun âmed âsef be divan şah
Diger bâre fermud tenhe rah

Ketaru mehar şehenşehi din
Zi kışlak-eş âmed peyi rahi din

Ki şaha be hedmet be-can hazırım
Ba-leşker be-gerdi rehet nazırım

Be-cengi yelan Karahaniyan
Bıtazim ber mülkü kafıran revan

Çü âmade şud şah rahi leşkereş
Be hifzi İstanbul iskendereş

Şud ez behri Anadoluyan ra güzer
Fristrad beyler beyliği ha haber

Seda-i reva-rev be her cay resid
Azimet ba imeruz-u ferda resid

Zi derya be fethi sakkız kapdan
Revan kerde bud ân şehi kamran

Meğna-i pes ez Hafızı padişah
Eda kün tu nimeti Resolellah

Ki şeh ra be tevafı mezarest ro-i

Bi-hanu duva-i şehenşehi bego-i (v.24b)

Ziyareti Hz. Hudavendegar be- Mezaratı Şerife

زیارت حضرت خداوند کار بمزارات شریفه

Pezirende-i rahı hayıru sevab
Be tarih nazhet be sed âbu tab

Be raheş zi biron deroni ehli şeh
Du'a huand herkes be Sultan dehr

Ki şeh ba hadisi Nebi ba umur
İğanet taleb kerd zi ehli kubur

Şehenşehi be âdati Osmaniyan
Hemi şud be hersu tevazi kunan

Ber amed horuş ez horusı seher
Ba âzanı seda-i muazzın diger

Ki âncast çendin hezar gozzat
Yeki hem zi sehbi şefi-ul ossat

Zi-bad duâ-i icabet pezir
Horamid Sultan âfaki kesir

Şudeh serveri müminan şehid
Ba Firdevsi ba gaziyan şehid

Şehenşahi âlem beğzu be kam
Beramed ba esbi muresse-i leccam

Şeh evvel ba Ayyub fermud ez-an
Ki bud o Elemdari feh-ri cihan

Zi eyyan erkani devlet diger
Besa bud ba ân şehi behruber

Be-resemi şeh âmed ez roheş zer
Piyade revan geşt çün nerre şer

Her abruyeş zi evcu şedid çün pedid
Be şival kerd ehli islam id

Helal-eş be çeşmi hesud ez kenar
Çü hencer der-âmed zeyifu nezar

Be-reh şud revan emruş şehi hefif
Kavi zi ân dili dost-u düşmen zeyif

Çü nezdik şud ber deri kübbe eş
Der-eş bose zed dameni hübbe eş

Dua kerdu ber dergeheş ser nehad
Duayeş pezirüft rebül-ibad

Huda-u Resol ra yeka-yek setud
Tevafı elemdarı Ahmed nemud

Du rekata be-hacet be hak kerd eda
Pezirüft hacati şeh ra huda

Çünin goyed ez tevafı Sultanu din
Frîdûn ferreh suhen âferid

Şebeş şud be subhi saâdet kerin
Eyaneş sebah zefer ez çünin

Eda kerd Sultan bedad ez ferz
Nemudeh be hud defî küffar ferz

Be Mısır felek geşt mehri âşkar
Züleyha-i şeb şud zi yusuf kenar

Mesiri müazzem be cemği vezir
Heme der rekabeş şud ender mesir

Zi solaku yeniçeri hemçinan
Revan bud pişi reheş begi-şan

Mu'in-eş Huda-u şefi-eş Resul
Duğa der hakaş kerde izid kabul

Hıramide ez şehru baru beder
Çüme şud zi şehri be şehri diger

Be dünya şehid rehi hak şudeh
Be okbaş cennet mühakkek şudeh

Be namist Eyyub ensar ez o
Ki razi bud hak be her kar ez o

Sevare be-sehneş der âmed derun
Melayik be şahu cihan rehnemun

Zi bisyari fikru rahi sefer
Şeh ender mesum named be-der

Tufeyleş zi-bes halk kurban nemud
Her ân id çün idi kurban nemud

Piyade çü didend Sultan hemid
Zi seru kedeş poştı düşmen hemid

Heme âlem ez mekdemeş şad geşt
Edvu ez kudumeş ber üftade geşt

Güşade zi gayb endereş geşt bab
Der âmed burcı Esed âftab

Zi şeh yaft hedam-eş âvcu şeref
Şehenşe müşerref be tevafu selef

Çü ez şeh setayış be hemçü resid
Olama-i nesr-eş be gerdun resid

Du destu tezerruğ âverd baz
Be dergahi ezid be-arzu niyaz (v.25a)

Be-güfta ilahi tu-i ân kerim
Ki mara nemudi rehi müstekim

Çepu rast her canibi tahtem
Zi kafir tabareş der endahtem

Nemudem be her güşe sed suğur
Ba emri tu teknil kerdem fuzur

Beramed zi ruozi zefer peykerem
Çü hurşid rohşan belend ehterem

Şunidem ki baz mere-i ehli din
Zi her güşe kafir hemi-kerdeh kin

Zi periyem horsend şud çün edv o
Be hurşid devlet şudem so-i o

Eger pir geşttem be behti cevan
Ber ârem dema-ra zi heme düşmenan

Cevan ânki ba zoru kuvet küned
Fezün porbara-i o ferset küned

Ne ez gayreti din şeb âsude em
Ne ez fikru tedbir be-genude em

Süleymanem kemterin çakeret
Çü müri zeyif âmedem ber deret

Fezün ez çehil sal kerdem cihad
Nemudem be şehenşahi ectihad

Güşadem zi lütfet besa memleket
Hema bedan kerdem ez meğdilet

Şud ez men cevani-u piri serid
Ber hısare em subhi devlet demid

Belend ahterem ra ba evcu kemal
Ber âver medih devletem va zeval

Zi men şuphe miburde zeğfi mezac
Rehi hile peymude ender hirac

Be düşmen şudem çün be mo-i sefid
Mera behş ilahi tu ro-i sefid

Cevan ra bud filmisil iktidar
Beh perest zi ân peş tedbiri kar

Demi güşe ez hamı tegiri hal
Şudem men be defği fesad kıral

Zi gayret be-defği edvu fikrimen
Zi bi kuveti nest zağfi beden

Mera âfiyet deh be rahi gaza
Bikun âkibet hayru kar mera

Ger in güne dârem zeyifi veli
Zi imân pâk-est kalbem kavi (v.25b)

Çü mara be-ruhşendeh tacu kemer
Zi imanü islam dadi güher

Hümayil bestim şemşir sitiz
Be küffar reftim be-her sitiz

Be şerği Muhammed Resolullah est
Nihadim can-ha tüfeyli rehet

Peykani beyket ra be-sed vel-vele
Be hâkı siyeh keş be-hokı köle

Eger teşne leb şud be-tigem edu
Çü âb revaneş resan so-i o

Humayist der ceng hanceri mera
Bedeh zi ostehanı ferki hesmeş aza

Dota saz ez sevtem poşti hasm
Be ser ânçi em der efgem müşti hasm

Edvi ra der efgem beriz zemin
Be besilmesiri esfelesafilin

Be dünya ez-insan müradem ber-ar
Fezünter ez ânem be darül karar

Munevver kün ez necmi Osmaniyan
Sepehri şeriyet ba islamiyan

Nigeh-dareş ez çeşmi zehmi hesud
Vezi âfatu ahat hem ya-vud vud

Resaneş be menzil ki ezvu kam
Muradeş mesir bekün ba iltimam

Ber husare malid ser pehse-i şah
Kerin gaşt guya sureyya be-mah

Mesir miyesser nemudeş zefer
Müselleme çü dünyayeş akabi diger

Be tecved huandend üşrü letif
Zi korani hak der mukami şerif

Ba âyati der lefzetullah ra
Nemudend hezer teni şah ra

Zi günbed beramed seda ta felek
Meğref düva künedu âmin melek

Şud ez kübbe der çün şehensahi din
Be kasdi edvu best şemşiri kin

Be ro-i zemin reht çendan derem
Ki yabındeş şud huvace-i mühteşem

Ba selami safu ba imani pak
Behilu gorrat seru sine-i çak

Be tigi müntekiş La-ilahe illellah
Vezi illellah eş kerî kafiran tebah

Seri hesmem orfer veziri let
Bema deh kelidi hisarı beyket

Bedih firseti men ruhşunde ruheş
Be düşmen mera feth-u nusret bibeheş

Zi peykani men hasmi serab beh
Zi hunı dil-eş noşi cellab beh

Ba eda-i din gorzem efer bikun
Ser neyze em ra dilaver bikun

Mera saz galeb be-ruzı kıtal
Bikun zaru meğlub hezbi kıral

Sipahem ba eda müzeffer numa-i
Ba islam mülkeş müsehher numa-i

İlahi be şahî bedar eslimen
Be edlu şehamet bikun nesli men

Be tehti Sülyeman ve mülk Selîm
Bikun canişinem Selîmu Selîm

Zi esma-i Âzam teherür be-nebiş
Humayil bebeşsa be-pirameniş

Be çendin tezerruğ du'âha nemud
Cebin ra seccade-i şükürî sud

Şud âher du'âyeş zi daver kabul
Şehi din ferehnaku kafer melul

Zi bağdi du'â kerden şehriyar
Ez vey edebi hafızan mezar

Güşadend sevut ve keşidend med
Zehir şude ber hezmi sitend sed

Pes ez oşru neti Resoli ümem
Eda kerd hoşhuan be terzi ecem

Du'a geşt mekbul heyi mohib
Be-did âmed âsari fethi karib

Ba nebânçi ez beri tesedduk nisar
Nemud o be-haddamu ehli mezar

Be-zini müres-seh yeki esbi baht
Keşidend çün çerh-u enecmi be-reht
(v.26a)

Ba-esbı kemer peyi süreyya rekab
Ber âmed şud encemi nehan zi âftab

Kerî Sülyeman şud Âzem vezir
Be fermudeş ey âsifi be-nezir

Ez ân zafi endeki ki darem be-ten
Be cayi hefzi sehet şude ferzi men

Mera taki bakist ez canı mak
Künem kuşış ender rehi dini hak

Revem men be-ezid penah âverem
Be-sehet meger azmi rah âverem

Tu ez canibi men be-her yek mezar
Tevafu du'a kün tesedduku nisar

Veziri müazzem be fermani şah
Ba erkan tevazeğ kunan şude be-rah

Be Sultan Muhammed der-âmed dürüst
Kez o fethi Kostantiniyye şud nehüst

Herim-eş ziyaret kunan ba sefa
Duğa kerd der cayi şehi merev ra

Vezi ânca be so-i mezari Seyyid
Şehenşah ba meğdilet ba-Yezid

Vezi ânca be Sultan gazi Selîm
Revan geşt gird-eş du'a-i Azîm

Du'aha nemudend erbabı din
Peziruft ezid zi ehli yekin

Zi bisyari Gosfendi Zebih
Gani şud fekiran âlem sehih

Tevaziğ kunan geşt yek yek cuda
Horamid âsifi be devlet sera

Bedih sakiya zi ân meyi tabdar
Ki kerdend ez o gaziyan ostuvar

Şehenşeh ba erkan tevaziğ kunan
Be ezmi sera geşt meyleş revan

Çü kayım mukamem tu-i ba hüner
Mezarat ra tevaf kun ser be-ser

Peyi hefzi sehet şudem men kunun
Mebada ki ez-zağfi kerdem zebun

Derin reh tesevvur mekûn be-güman
Şeved maniyem zeğfi ey kardan

Ve-ger mişevved zeğfi tari mera
Derin rah be can separi mera

Şud ânki şehenşeh zi erkan cuda
Ki âmadeh gerded be azmi gaza

Şud ez şehri Eyyub ba-ezu kam
Be şehri İstanbul âsif mekam

Be sehni semaniye-i çün behişt
Be ferki ser âsif menşen pa behişt

Besa ez tesedduk nemud ender o
Ez vey edep geşt birun ez o

Der âmed duğa-u tesedduk kunan
Ba erkani devlet berun şud çunan

Duĝa şud kabulu tesedduk nisar
Vezi ânca be ŝehzadeha-i kubbar

Ŗeh-u âsıf ânki be-yeli sıpeh
Nemudend filfevur âgazı reh

Be sayir mezarat ez etkiya
Nemudend zebh ve tesedduk feda

Mera hem subuhi resan bamdad
Künem şah ra ta ki vesfi cihad

Çü tevaf mezarat şud ba-iltimam
Zi âsıf vezirani âli-mekam

Negarende herke-i laciverd
Ber ârende-i çetri âfak kerd

Tezĝin ve İrtifa Abaĝu Araĝ Odak Kerden Vusak

تزين و ارتفاع اباع و راغ ارا و تاق کردن و تاق

Çünin goyed ez ru-i tehkik kar
Zi rahi gaza-i hudvendegar

Be fethi İstanbul ceddeŝ yekin
Revan kerd kişti ber ro-i zemin

Zi her güne ferra şeha reht best
Ŗud esbabu çetri şehenşeh du-dest

Çi behti niko beht çendi behem
Ŗütürban her-yek zebanı muhteşem

Bedin güne rehti keş ârastend
Peyi beş barıŝi berre huastend

Ber-reht-eş çi gülha ki menkoŝ daşt
Ez in gülşeni o har-ki noş daşt

Ki çün geşt âmade-i esbabı şeh
Nemudend heddami şeh azmi reh

Der-ayiŝ bireften be seytu seda-i
Hemi guft ŝaha be dūŝmen derâ-i

Ki şeh ra yeki gerded âram-gah
Ba-âyende ruz-eş dige so-i rah

Kerini İstanbul ve baĝati çehr
Ŗud âraste ordu-i şahi dehr

Katâr-u mehâr âmed ez bahrı-bâr
Zi bisyâri- eş teng şud kâru bâr (v.26b)

Besatı zeberced be güsterde hak
Zi baran nisyan çemen saf-u pak

Ŗütür-hâyi şeh ba vukaru ba-cuŝ
Çü kişti be-sahil cuyem der horuş

Güşade be Sultan ber gami Frenk
Çü çiz mutkeŝ kuli heft renk

Be-çetr-eş nemudend âramgah
Be-ser menzil-eş tacı ser çetri şah

Der-ân bezmi-ziba zi çetri şehi
Gülûstan şude nekşi her hergehi

Çü feraş zed mih heyme be-deşt
Ser mih-eş ez gav-mahi gûzaşt

Nebudi be her heyme ger sed tenab
Fıtadi be mahi ve gah-u eztirab

Veziri muazzem be Sultan kerin
Zedeh heyme-i nezdikeş erkanı din

Be koh-u be sehra besa ruze rah
Zemin geşt poşide ez bargah

Be nezdik reh âverd bazariyan
Zedeh heyme biguşadeh bari geran

Zi diba biya âraste-i hoacegan
Heme heyme-i şanra çü bâzaristan

Be tebbahı nimet müheyya besi
Zi bo-i hoşş ser- çeşmi kesi

Be seydi müşteri hub guya şevad
Ki sebri erkani gore helva şevad

Ba âyin teraşend eger mu-i ser
Bedarend âyine hem der nezer

Vezi ân coş keş kerde derya misal
Çü falek falek hem cemal ez humal

Çü deddeş nemud in digeş bigüman
Zi behti be-sahil sefine-i revan

Be süreti subuk dili giran menemud
Be-menayi beğiye şütürmorg bud

Ne baziyeş ez gül ne coş ez nukuş
Her noş-hariyeş sed har-noş

Mukeddem be yek ruze be şehri-yar
Be menzil ki evvel-eş reft bar

Deran menzil has hemçün behişt
Ki ger dereş bud enber sırişt

Nisarı kudum-eş behri sebze-zar
Besa jale-veş lo-lo-i âbdar

Der ân menzili dilgüşa-i letif
Gezidend şeh ra mukamı şerif

Ber efrahtend-eş be-gerduni otak
Zeminu âsıman keder şud zi ân-u sak

Vezi âverdiyeş ârast bezmu çemen
Kül-eş sayban heyme-eş yasemin

Be-mihi erneh ne-şud kavi çünin
Şudi ham zi bari geraneş zemin

Be kalbi sipeh menzili şehriyar
Veziran şeh cabe-ca ez kenar

Vezi etrafişan heyme-i leşkeri
Mukeddem vezi an-cümle yeniçeri

Heme bağı rağ-eş alefzaru âb
Fezün ez kıyas-eş nüfüsü du-âb

Zi her güşe-i esnafu ehli herf
Müzeyyen şudeh çarsu sef be-sef

Zi miveh çinan kerde bekkal kar
Ki punda şudi Şirmorg-eş biyar

Be helva furuşeş tebeke-ha-i hoş
Be şirin leb âğışte helva-i hoş

Zi yekcanıb-eş ser-teraşânı pak
Be kef tiği-şan hazıru tab-nak

Be yek âkçe zi ebru rud çinan
Vezi âyine paydâst inişân (v.27a)

Şud ez behri leşker zerureti cem
Pereyşani ehli hacati cem

Kuzzateş hububatı her nahiye
Resanide ber ferke-i naciye

Nuzuleş du-sed kübbe çün koku tel
Hesabi coş cu be-cü der mehel

Bedin heşmet ordukuş ârastend
Kudumi şehi gaziyan huvastend

Çü âncemi doruğşunde şud şemeha
Zi rohşiden-eş hire çeşmi seha

Zemin geşte reşku felek zân besat
Felek der temaşa ba âvcu nişat

Heme heymeha-yeş ki pervaz daşt
Be şem-eş çü pervane pervaz daşt

Zi şem-eş ne pervane ender zerer
Ne der şoğle-i noru nâr-eş keder

Be dilha ferhi mehremi râz şud
Torbi der zebanha suhen sâz şud

Meğni nefiri bizen ba-efsos
Ki şud goş gerdunger ez bank kavos

Be seyafu kuavâs-eş âlatı çenk
Biya- âraste hemçü topu tüfenk

Zi her cünbiş esbab hazır be kam
Seri-raha por zehayır tamam

Berrehi pak kerden besa mir şah
Be nevbet şudeh ta ba ordugah

Be şühret nemudend şeb ta seher
Be her mihi heyme yeki şem der

Be-her kübbe-i heyme-i gaziyan
Du şem furuzinde çün ferkdan

Be şadi zi pes meşel efrohtend
Dili duşmen ez tabı gam sohtend

Cihân roşen ez şem kaşane geşt
Be şemği hudeş heyme pervane geşt

Çü şemu çü ancem zi şeb ta sebah
Peyi rahi şeh çeşmi ehli felah

Be canbazi-eş der keşideh tenab
Be canane eş rişte-i can hicab

Ber âver çü hurşid zirine-i seneç
Cihan ra ez in serban ser besiç

Seherge ki şükür keş zi nikbar
Be şahenşahi Rum şud can-sıpar

Teveccüh-i Hümayun be- Sefer-i Zefer- Mekrun

توجه همایون بسفر ظفر مقرون

Şud ez şam ber duşmen şah Rum
Pelingine poşan pesan nucüm

Güşade dilu dide so-i huda
Peyi nesr şeh cümlegi der du'a

Be hunu edvi müşteri geşte tez
Be şemşiri Bahrameş ender sitez

Zi şeh âga-i yeniçeriyeş
Peyker ozi mereft ba leşkeriyeş

Be çeşmi mühalef şudi bigüman
Hilalu atarud çü tiru keman

Zühel ez buruc felek bi şitab
Peyi hesmi şeh ba tufengi şehab

Kemer best şemşiri nüsret eser
Nihad efser behtu devlet be-ser

Duruşid horşidi zerin sıper
Be seyri sepeh zehri poşid ser

Dilaver vezirani şeh cayi huveş
Sitadend ba sefi na-sef be peş

Şehenşah beğd ez nemazu duğa
Be-puşid hoftan be azmi gaza

Ba sefi duta kazi-u eskeran
Kerini atarud şude ferkdan

Şud erkani devlet be dergahi şah
Residend ba esbu cevşen sepah

Seri fazılan müfti-u kambin
Be tehriru nehrir ro-i zemin

Besa âlıman hem be kazi-i şeh
Be merdanı suhen mevali-u şeh

Be tevki-u şeh seh defter-nevis
Emin defatır kerin-eş reyis

Ki ta ezdihâmi negerded be-râh
Be serhed şevd mülhek ta padişâh
(v.27b)

Veli be her şühret buruzu nehust
Sepahi kezin bud ba şahı cust

Şud âga-i sıpahiyan desti rast
Cayeş ez sulhdaru zi âgaş rast

Du âga diger baylan gerib
Cenahini şeh ra efrozend zib

Zi sencak güşadend gulgün nekab
Ber âmed biron ez şefek âftab

Zi her guşe gavga-i âheng şud
Rehi âlem ez leşkereş teng şud

Sera pah re ra-gende-i hud zerih
Be-kar edvu ez re rehişan gerih

Şud ez neyze-u beyrek tafte
Yelan sencek ez lütfü şeh yafte

Zi pasuden şine-şud ruheş
Zeminu felek çaku pora duruş

Be ezid ez peş âzem vezir
Seru çavuş şah çün nerre şer

Çü Huşengu Behmen besa çavuşan
Besimu zer âğuşte ger zi geran

Çü saat be vekti mübarek resid
Seri mir ahor cilve der keşid

Ze-zin puş zerdu zeber bad bay
Nihan zini zerrin mursse-i ebay

Tevekkel be-hak kerdu binemud azm
Ba-esbabu heşmet ba âlatı rezm

Du'ayeş nemudend çavuş ha
Ki bada âğuret mübarek şeha

Şevd haziret himmeti gayiban
Zi hak yaveret çend heft âsıman

Der âmed be kalbi sepah şah zud
Be san Süleyman nehlu cunud

Hemi reft Sultan tevazu kunan
Be resmu Selatini Osmaniyan

Be sencak daranı emiri elem
Be leşker peyi şeh kadem der-kadem

Baskofu zerrin otake der o
Be tiru kemân hilu sulakı o

Şeş âga-i nami be cemi meluk
Yakanun Osmaniyeş der suluk

Ba ehli olufe du âga-i şah
So-i meymene mir şud ber rah

Be şevket emiri ilm der der-eş
Be teblu nekare besa mehter-eş

Be kanun Osman be cemği haşem
Dem ez nayi zerrin nemigeşt kem

Mubariz sevaran-eş ez her goruh
Be sanı pelengani Elburzu kuh

Ba be royeş ez besa jenk bud
Dili hasm âra-jeng pur jerg bud

Zi çerh semendanı zerrin ketas
Hicil der felek mehru vaj tas

Çü cemği âmed ân leşker be-kırân
Çü şer jiyânu çü bel dumân

Be fermud eber helu çevuşu şeh
Numayend tertibi sefha berreh

Çepu-rast sefha güşadend cust
Güşadend âğur-u şehenşah durust

Felek kedri peş cilveh ne yedek
Ber rehti müresseh çü hestem felek

Çü ez badu gülşen zin şigüft
Berrehi günce şah Bismillah güft

Zi-kursi ber âmed ber-rohşunde roheş
Duruşidu geriduksu derefeş

Refiket şeved avnı perverdigar
Be düşmen kuned galibet kerdigar

Zi badi dua tuşne-eş be şitab
Revan şud be derya-i leşker çü-âb

Be ferki Süleymani-eş sıpay say
Müresse o take-i çü ferehi humay

Vezirani mukerreb sepah der akeb
Dili dost horrem edvi muzte-reb

Be peşi rekabı Hümayun şah
Du sulak nami çü mehru mah

Revan peş peş-eş be tigu teber
Peykha be tacu tela rengi zer (v.28a)

Vezi ân peşi yeniçeriha revan
Tüfek efgenan ejdeha be-kiran

Zi seyt reva-revi felek geşt hem
Zi girdi zemen-u âsıman tire hem

Ser çarı tuğ-eş bigerdün kerin
Nucumı saâdet ba âvcu berin

Vezi ân elviye renk ölü-i bedid
Çi zerdu çi sebzu çi surhu sefid

Mekarın be her sancakeş beyreki
Ser efrared valater ez sancaki

Be her beyrek-eş zemmi muhib
Ki nesru-minellahu fethun karib

Be sed kamrani-u gaza-u ala
Be şehri ender âmed birun ez sera

Zi pesi mühteşem burdı ân şehsevar
Melek ez felek goft bi ehtiyar

Cihan hali ez âli Osman bad
Çünin devha-i Süleyman bad

Zi âdem be-hatem çü in padişah
Nebudu ne âyed velayet penah

Muridi vey end ehli iman heme
Bedu mutekid padişahan heme

Be tayidi hak âli Osman eger
Nekerdend zi Nisan gaza-u sefer

Derin ezmi ferhunde digeri yekin
Deha nusret izid be Sultanı din

Begrizu esa-i hacebu dur baş
Be nezaregan ez peyi dur baş

Zi dodi gubar rehi leşker-eş
Furuği alem-ha-i hor peyker-eş

Livaha nemcuku perçem revan
Çü seyare-i sebği heft âsıman

Bedinsan der keş-eş ki perçem guşud
Çü Tavus der cilve-i feth bud

Be-rafet felek zeylu tu-bi ked
Be düşmen çü heft ejdeha der eded

Tehmten sevare kadem manedeh beş
Be temkinu heşmet be kanuni hueyş

Tamaşa kunan der-reheş âlemi
Mezar-eş duvahan behri yek demi

Şehenşahu yeniçeri bi helaf
Süleyman asır estu divanu kaf

Ve ger hatifi guft ez âsıman
Ki yek yek şunid ehli dil gaziyan

Be hakı Huda-i Sülyman nebi
Sülyman Selîm est bi şek veli

Be her kale şud ba keramet guşad
Velayet zi ro-i velayet sıtad

Zi Bursa ve Kostantiniyye ta bedun
Kuca feth geşti-u kafer zebun

Şunidend her kes peyamı suruş
Du'aha nemudend-u şeh daşt guş

Be-hengami reften şehi kamiyab
Nemud âsıf ahd ra hem rikab

ÜN VANIN YERİ BOŞ

Zi peşi serayi Şehenşahi-eş
Ennan ber annan şud be-hemrahi-eş

Besa rehi zi tedbiru ez karzar
Ba-sef hemi guft ân şehriyar

Cevabeş bıdan şahî âli neseb
Hemidad âsıf ez vey edeb

Gehi guft ez karu-barı sefer
Gehi ez defî ağda be-behru be ber

Ki ez han Tataru Toraniyan
Ki ez Kereç ve Şirevan İraniyan

Ki ez desti kıpçaku küffar Rus
Ki ez Leh-u hac-u ki ez enge-Rus

Ki ez ehli sülhu ki ez ehli ceng
Gehi ez mecar ve gehi ez ferank

Ki ez zabti etrafu eknafı Rum
Ki ez defî avbaş-u bed-behti şum

Ki ez hifzi Kostantiniyye şud suhen
Gehi ez cezayır gehi ez yemen

Hikayati-şan çupan cemal bud
Bigüft ânçi şayiste hal bud (v.28b)

BİR SEYFE BOŞ (v.29a)

Ki Şaha tura ömür cavid bad
Cihan bi tu ve nesli paket mebad

Hudaya deret bad dayım şaha
Şeved hemrehet himmeti enbiya

Şudi so-i düşmen be-zağfi mezac
Mebada tenet ra telebi ihtiyac

Refiket şeved Hızır ba-ecel tenan
Ba o ta-du ektabu Gavsı zaman

İstanbul dur ez tophane nemaned
Be çendin eyün zaru giryan nemaned

Zi ma elveda ey şehi kamgar
Zi ma elveda ey Hudavendegar

Zi ma elveda ey zi hakı Rahmeti
Zi ma elveda ey be lütfü âyeti

Bezari-u be vezneş duğa-u sena
Şud erbabı nezareh sef sef Huda

Zi hatif neda şud be vekti vedağ
Ki şehi rast fetih-u zafer bi nezağ

Hemin âsıf o ra vezaret kuned
Be-ahdi şerif-eş sedaret kuned

Bedin hal hak şahidi hal bud
Nuhum ruzi ez mahi şeval bud

Pes ânki Şehenşah-u leşker revan
Bar-du residend der yek zaman

Heramid şeh canıbı bargah
Be zer âmed âra-esp-u ber şud begah

Çü âncem ber zi befti ma-vey çemen
Çünan zineti efzudeh ber encümen

Por ez sünbülü yasemin bağı rağ
Zi bo-i riyahin mağteru demağ

Çü ân pak menzil hoş âmed şeh
Ferehnak şud ba vezirani sepeh

Be vekti ângehi ferz hak şahi asır
Be kasri bala cemi der zührü asır

Resid ez yasi şükürü zerreini semat
Serarı şükür ender besatı nişat

Be seru alen dayima şah-u din
Nemudi eda şükürü hak ba yekin

Derin âheri ömür ey şehriyar
Nemudi zi ma terki dâru diyar

Şudi ber gazaya hezaran şeğf
Befâl âyedet âye-i la tehaf

Resed feyzet ez rohi hayrul beşer
Ve zi evlad-u hem çaryareş diger

Be-niyeti gazayet mübarek şevded
Tura ferset ez hak tebarek şevded

Ceda ez kudumi şehi kamiyâb
Çehil çeşme ez çeşmeha rized âb

Zi ma elvedağ ey yegane be'edil
Zi ma elvedağ ey tuhmeten bedil

Tura barı diger bebinem eger
Nümayem kurbanıyet can-u ser

Be müfti revan geşt ağyan şeh
Be şeh der du'a cümle poyan şeh

Be tedbir âsef be girdi cihan
Şevded canışin-eş Selîmi zaman

Şevded ez şeh vasıf-eş has-u âm
Borumendu ferreh rohu şad kam

Be tarih-eş âmed zehi kadim
Muhammed mesiri Süleyman Selîm

Kerini hayam Şehenşah zud
Cuda geşt erkan temcidi durud

Münekkiş heyameş be peş nezer
Bilend ez zeminu âsıman diger

Ki ez diden-eş akıl roşen şudi
Veli günce âsa çü gülşen şudi

Şehenşah hem mayili hâb şud
Lehafaş zi semuru sincab şud

Hava müğtedil âb safeni hunuk
Be kimeti geran der govareş subuk

Heme şeb felek çeşmi bigüşade bud
Ya necmi peyi pas-eş âmade bud

Ba âsif yelan ez rehi ehtisâs
Bireftend der heymeyi âmu-hâs

Zi banku dehleha bilevveş enâm
Residi ki nevbeti şeh zi subh-u şâm

Eda kerdu hek ra sitayiş nemud
Hesin be tezerruğ be seccade sud

Bud çün nekare du cevşen kemin
Du şek farkı teğbiri hasmeş be-zin

Ez vey âb-u çengiran ama
Giriftendu burdend bad ez eda

Çü ez nevbeti hedmeteş taftend
İcazet behtem du'a yaftend

Be-nevbet pes ez asrı aridi-lus
Zıkiyeş advi ra bedil sed efsus (v.29b)

Remuzi ân ancemu şeş be-hisâb
Müheya resideş aliki du âb

Besa subhi sernaver zine nay
Şud ender tebelhane eş nağme-say

Be nevbet genudend heli sepah
Peyi istirahat ba âramgah

Nebined edvu rahet ez nevbet-eş
Cihani hürrem ez nevbeti rahet-eş

Duman tadem sor bad-eş nefir
Hem ez kurre-i nayeş edvu der nefir

Bedih sakiya camı baki bema
Ki hurşidu ma hest saki be ma

Zi nageh der âmed Süleyman sur
Be mehmani şah şebrenge mur

Gam ez dil be tevhid palude im
Leban ez meyi şirk na âlude im

ÜNVANIN YERİ BOŞ

Nevisende-i rahi nazheti mal
Mu'erih Sultanı ferhunde fal

Bebar ender âmed kataru mehar
Ber rehi şud pesin bar şud peş bar

Ki çün subhi sadık miyuni sefid
Be menzilgehi sani şeh keşid

Felek beyreki mah der peş daşt
Ki mehr ez peyi şah sencak firaşt

Be kalb ender âmed şehi kamran
Mutîğ ez Hudayêş zeminu zaman

Cihan ra der avnu Huda yarî hem
Zafer der cilve nesri demdarî hem

Be-sim-u zer-u gevher âraste
Be-culan sevaran nev huaste

Hemireft ez her teref sed guruh
Nehan ismi esp sehra-u kuh

Roh-şid gerdun gerift ez gobar
Peyi Yusuf-et çerhi Yakub var

Bedin feru Haşmet ki mereft şah
Şud âzurde na-âgah ez gerdi rah

Mezac-eş ki ez bergi gül taze bud
Zi gayret nehem ne zi Pervane bud

Şitaban devan şud be nezdiki şeh
Meger ki gerefteş du seh mil reh

Zi menzile-i siteh beveri duvum
Çünin güfte ta bılğıradu serem

Zedend ez peyi Barberusu çop
Felek ger şud ez çopek barlup

Şehenşeh revan geşt bad-ez nemaz
Be kar hakiki zi rahi mecaz

Be o ruzı evvel behilu haşam
Be tebel ve nekareh nefiru alam

Veziran makeddem muahıri sepeh
Zi solak-u yeniçeri teng reh

Çepu rast ber beste-i leşker zedeh
Vezi ân payi mori negeşt âz-deh

Be şevket besa çavuşan peş beş
Be kanun Osman ba emini huyeş

Be her cayi ki çeşm efgendi hired
Sepahu buzdidi be-seru vad

Peder ez peser ger fetadi ceda
Be zudi nemi-yafteş salha

Gobarin nemudeş rohi paydar
Veli mehir hizger negired gobar

Çü ez tebği şeh geşt âsif hesir
Revan ender âmed raseb-eş bezir

Piyade vezir-u şehenşeh sevâr
Be Gayret şud neda-i peyi karzâr (v.30a)

Be doş-eş piyede ser şah hoş
Be hedmet ger âyi ba edrak vehş

Heme der münacaât ve teğvizi zıkır
Çi ender teheyir çi vale zi fikir

Bigüftend ilahi be vekti çünin
Mukaddar çera geşt Sultani din

Hemidend çi başed beduşi vezir
Meger mekuned rayi şeh ba mesir

Rohi zerd fameş be gulgun arak
Çü hurşid tabinde ender şafak

Yeki hatıfı hoş zi avcı felek
Be bankı belend ez sema ta semek

Sepah yaft teskin zi bankı soruş
Tesella-u saken şudedn ehli hoş

Ki ey canı men rahet ez hedmet-et
Be dareyn behşed Huda rahet-et

Ne bini zi ömrü cevani tu renc
Ne nuksan zi beht-u zi evlad genc

Zi tu arse-i şahiyem kem mebad
Çepu rast esbi tura rem mebad

Vezir-eş be güft ey şehi kambin
Çü men tura bende-i kemterin

Cihan ez nigisi bedesti men est
Şikesti mezacet şikesti men est

Tura eger bedarem be dest ümid
Bebaz vey can nist haka beğid

Tu canı şeha, ma be tu zendeyim
Ez ân hemçü can der tu çespideyim

Çü zeğfi beden dari ey şehsevar
Şev ender erabe peyi karzar

Erabe ne tazi ne huudu derist
Çü gerdun çubin neku peykerist

Zi enva-i o muteber-dan du renk
Yeki behri rahet duvum behri cenk

Çü beşunid şeh ez vezir in suhen
Be güfta ey raheti canı men

Ki şahı peyi rahetm hak bidad
Mera hedmeti âm emanet nihad

Sepah ez peyi şahı âsif penah
Revane nehani ba fegan-u âh

Du'a hanı şeh insu cin-u melek
Setayiş kunan âziyân yek be yek

Be şemşadu kedeş çi âsib şud
Ki ber ser zed ez bağ o seb şud

Bigerdem-eş girdi yahale est
Rohu ho-i be-gülberk ya jale est

İnen sepahes melayik şekkat
Zi behri tesella şunidendu kefet

Şehi Rum ra zered eger kuşt çehir
Çi gam tabed ez subhı rohşinde mehir

Peyi hidmeteş bud ba canu vezir
Hemirftu şeh der duğa ber mesir

Muhammed be-nami nebaşı hıcıl
Be rozi şefa'et zi hak münfe-il

Piyade şudi hedmetem ra bekar
Ki başi tu ferzane-i rozgar

Gezendi ne âyed begerdi derehet
Ne ez hasmı kec baz hem şehri-het

Be payi seriri tu perverde em
Zi dested nigin ber kef âverde em

Ne hud canı ma belki cani cihân
Cihân zınde ez mukeddemet cavidân

Eger çi ne-hahem meger der niyaz
Ki desti şevved der cenabi tu baz

Vucudi cihân bi vucudet mebad
Kem ez ferki ma zelli vucudet mebad

Erabe çi çizist go-i eger
Bud hemçu tehti revan der sefer

Be çar esp ya hud du esbeş keşend
Bidan topha ber sefer ha berend

Her ânkes peyi istirahat bud
Çü tehti revan cayi rahet bud

Ne-hahem erabe zi behri huzur
Hemi sebir darem be-he-i sebur

Zemin-u zaman ez emanet horuş
Nemudend-u men darem ânra be-duş
(v.30b)

*****

Tehellus mücessem ez-ân şud benam
Ki mihnet keşem der rehi hak mudam

Nedarem men imruz eger hem keşem
Be ferdil- yekin câmi kevser keşem

Tura hifzi sehet besa vacıb est
Cihân sihet-et ra be can talıb est

Be def-i merez koş âya serferaz
Ki darim der peş rahi deraz

Derin reh sevarist nafi eger
Be zeğfi hemin pelle-i başed zerer

Çü beşnid Şeh labe-i âsıf-eş
Ba estad leşker sef ender sef-eş

Çü ez zeğfi kareş be-naçar şud
Arabe nişesten-eş der kar şud

Ez-irah be pa niz dari alam
Zi eyşi cevani şude ni zi gam

Ba emr-eş arabe keşidid peş
Der-eş ra güşadend ba rehmi huveş

Sevari mebada müzerret küned
Erabe seper defği zehmet küned

Hususen derin rehi ki râhi gaza-st
Be dünyast zevki ve be takiben sefa-st

Besa sebri Şeh kerd der puştı zin
Ki ta hod negerded erabe nişin

Vezireş diger bare-i guft ey şah
Ki ey saye-i Hak Şehi din penah

Zi ayni zeruret Şehi kamran
Erabe teleb kerd ez âsıf revan

Heme sehet Şah ha'hanim-u pes
Ki be Şah sehet neşayed be kes

Felek ramu gerdun giran mutiğ
Be hedmet setade şerifu vezeğ (v.31a)

*****

Furud amed zi roheş rohşunde şah
Be hase-i erabe şud ez renci rah

Hemin cehet kun nekname ber âr
Ki nam neku bes bud yadgar

Veziri neku-ray sahibi vukar
Pes ez hedmeti Şahi ali tabar

Çü Şeh der erabe derâmed demi
Nemud estirahet şudeş Hürremi

Sepah ra zi halı Şeh âgah kerd
Zi hoşhaliyeş hem haberdar kerd

Beramed ba esb mezheb rekab
Etarud cuda geşt ez âftab

Çü ez Şahi leşker haber yaftend
Pezdanı roh şükür ber taftend

Sepah şadu hendan şud ez raheteş
Heme der tekavur peyi hedmeteş

Du'a geşt mekbuli dergahi hak
Dil hasım ez seheti Şahi şek

Be-daver kerdend sepes şükürha
Du'a-ha bekayi Şehenşah ra

Derin hâkdan ger nüma-i karar
Be seheti medu-sal hor mezar

Dilahe he ez seği ve ikdami ma
Be dünya-i fani ser encami ma

Ne erzed be-renci yeki saat-eş
Be-yek nokte zehmet şevved rahmeteş

Fenayist ver ne serayi sıpenc
Benam neko goş ey dil merenc

Takdim şud be tarih 1099

Tahrir olduğu tarih 1687-88 (v.31b)

*****

(v.32a-32b ile v.33a-33b) Boş bırakılmıştır.

SONUÇ

Osmanlı Tarih yazıcılığının ilham kaynağı olan Selim-nâmelerin gelişme dönemi Türk Edebiyatı ve Türk Tarihi'nde kazandığı önem, vezin, konu ve şekil bakımından benzerleri ve gelişmeleri göstermektedir.

Eserin içindeki tarihi olayların, şairin öveceği şahsı ya da şahısları Şeh-nâme'deki kahramânların olağanüstü sıfat ve özelliklerinden daha üstün tuttuğu ve karşılaştırma yaparak övdüğü kişinin onlardan daha üstün olduğunu vurgulamak istediği görülmektedir. Eserin tamamen bu şekilde olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı'nın zirvede olduğu bir dönemde yazılan eser içerisinde tarihî olaylar, yer isimleri, savaşlar, saray içi hakkında birçok bilgi mevcuttur.

Seyyid Lokman'ın Farsça yazılan Selîm-hân-nâmesi hakkında çalışma yapılamamıştır. Eserin varlığı, yazılış tarihi ve yazarın hayatı hakkında mevcut bilgiler dışında, eserin iç kısmındaki önemli olaylardan bahsedilmektedir.

Çalışmamızın sonunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Osmanlı Sultanı'nın sefere çıkışından, savaşın başladığı ana kadar; daha sonra hücumları, savunmaları ve kazanmalarından bütün detaylarına kadar bahsedilmektedir. Eserde padişanın üstün özelliklerinden içinde bulunduğu ruh hâline, karar alırken dikkat ettiği noktalardan yol gösteren âlimlere kadar pek çok konuda detay verilmektedir. Devlet ve milletin ilişkisinden, siyasi, askeri ve sosyo-kültürel ilişkilerden, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış siyasetinden detaylıca bahsedilmektedir. Eserde birçok yerde müessil eseri yazarken yaşadıklarından, yardım aldığı insanlardan, aldığı övgü ve ödüllerden de bahsetmektedir.

Eserin yazı dili Farsça olmasına rağmen Arapça tamlamalar ve betimlemelerin de olduğu göze çarpmaktadır.

Selîm-nâmeler tarih yazıcılığının en güzel ve en eşsiz örneklerindedir. Farsçaya hâkim tarihçiler tarafından ihtimamla incelenirse Osmanlı tarihiyle ilgili hayranlık uyandıracak bilgilere ulaşılabilecektir. Bu ve benzeri önemli eserlerin çevirisinin yapılmaması olmasını, tarihi gerçeklerin ortaya çıkarılmaması açısından büyük bir hata olarak düşünmekteyiz. Temennimiz bu tarz eserler üzerinde ciddi çalışmaların yapılması ve tarihin bilinmeyen yönlerinin gün yüzüne çıkarılmasıdır.

EKLER

EK-1: Selîm-nâme'nin ilk sayfalarının nüshasından 1b – 2a sayfaları

(Kitabı ilk iki sayfası'nın yazılışı Allah'a hamd-ü senâ ve Hz. Paygambere salavat ile başlar, dört Halife ile İslam dinin kuruluşundan başlayıp, Allahın Gücünü ve onun dinini koruyan II. Selîm-hân'ın hâkimiyetinden bahs etmektedir s.v1b -2a.)

EK-2: Selîm-nâme'nin ort sayfalarının nüshasından 15a – 15b sayfaları

(Kitabın orta kısmında yer alan Minyatürler millet tarafından gelen şikâyetlere Sultanın verdiği kararı ve tertipli bir meclis olduğunu gösterir s.v15a -15b.)

EK-3: Selîm-nâme'nin son sayfaların nüshasından 31a – 31b sayfaları

(Kitabın son sayfası ise hangi tarihte bittirilmiş olduğunu göstererek tamamlanmıştır s.v31b.)

KAYNAKÇA

- AFYONCU, Erhan, *Tanzimat öcesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, yeditepe yayınevi, İstanbul 2007.
- AKIN, Lemi, “Unutulmuş bir eser Seyyid Lokman’ın Şehname-i Tefşil-i Hal-i Al-i Osman”, *Türk Dil ve Edebiyat Dergisi*, İstanbul, s. 1-20.
- ANBARCIOĞLU, Meliha, “Şeh-nâme-i Firdavsi ve Edebiyat-ı Türk”, *D.T.C.F. Doğu Dilleri ve Edebiyatları Araştırmaları Dergisi*, C. II, S. 4, Ankara 1981, s 1-6.
- ARGUNŞAH, Mustafa, *Şükri’nin Selimnâmesi ve Eserdeki Doğu Türkçesi Unsurları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.
- ATEŞ, Ahmed, “Şâh-nâme’nin Yazılış Tarihi ve Firdevsî’nin Sultan Mahmud’a Yazdığı Hicviye Meselesi Hakkında”, *Türk Tarih Kurumu-Belleten*, C. 18, S. 70, 1954, s. 159-168.
- BİLGİN, Abdüsselam, *Adâ’i-yi Şirazi ve Selîm-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu yayını, Ankara 2007.
- ÇUHADAR, Ahmet Uğur Mustafa, *Celâl-zade Mustafa, Selim-nâme*, Ankara 1990.
- DALKIRAN, Sayın, *İbn-i Kemal ve Düşünce Tarihimiz*, Osmnalı Araştırma Vakıf yayınevi, İstanbul 1997.
- DEMİREĞEN, Ahmet Kerim, *Sultan Süleman’ın Sigetvar seferi(Hazırlıklar ve Fetih)* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006.
- EZGİ KORKMAZ, Gülsüm, *Sûrnâmelerde 1582 Şenliği*, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış yüksek Lisans tezi, Ankara 2004.
- FERİVER, Hüseyin, *Tarih-i Edebiyat-ı İran*, Danişgah Tehran, Meydan Azadi Kütüphaene yayını, Tehran H. 1341.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, “Kanuni Sultan Süleyman’ın 1566 Szigetvar Seferi Sebepleri ve Hazırlıkları”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 21, İstanbul 1966, s. 1-14.
- HAMMER PAURGSTALL, Baron Joseph Von, *Osmanlı Devleti Tarihi*, çev. Mehmed Atâ, Dizgi baskı Tasvir Matbaası, C. V-VI-VII, İstanbul 1984.
- İNALCIK, Halil, *Devlet-i’ Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar- I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 27. Baskı, İstanbul 2009. s. 149.
- İNAL, Halil İbrahim, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Nokta Kitap yayını, 1. Baskı, İstanbul 2007.
- KANAR, Mehmet, “Şeh-nâme”, *DİA*, C. XXXVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul 2010, s. 289-290.

- KERSLAKE, Celia J., “Celâlzâde Mustafa Çelebi”, *DİA*, C. VII, s. 260-262.
- KIRLANGIÇ, Hicabi, *İdrîs-i Bidlîsî, Selîm Şah-nâme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2001.
- KUZUCULAR, Şahamattin, “Seyyid Lokman Aşuri Hayatı ve eserleri”, *Geleneksel Sanatlar Osmanlı Minyatür Grevür Resmi Makale*, Hatay 2015, s. 1-6.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavât-nâmesi*, Türk Tarih Kurumu Yayını. Ankara 1956.
- LOKMAN, Seyyid, *Selîm-hân-nâme, Şeh-nâme-i Selîm-hân*, H. 988 (1581), *The British Library MS Viewer*, British.
- MİRJAFARİ, Hüseyin, “İranlı Tarihçilerin bakış açısıyla Kanuni Sultan Süleyman’ın Siyaseti ve kişiliği” *İsfahan University İnan*, Editör, Güler Eren, *Osmanlı*, C. I, Ankara 1999, s. 369-372.
- MUHAMMED ZADE, Mehdi, “Tasiri Şahname-i Tahmasıbi der sünneti Şahname nigari Osmani”, *Nigre Dergisi*, S. 34, Tehran H. 1394, s. 26-38.
- NORZEY, Yakub, “Şah-name der Edebiyatı Türki Osmani”, *Tatbiki Edebiyat Dergisi*, Tehran 2017, s.116-139.
- ÖZ, Tahsin, “Hünernâme ve Minyatürleri”, *Güzel Sanatlar*, S. 1, İstanbul 1939, s. 3-16.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Kanuni Sultan Süleyman*, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1049, 1. Baskı, Ankara 1989.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, *Hoca Sadeddin Efendi, Tacü't-Tevarih*, C. IV, Eskişehir 1992.
- REFİK, Ahmed, “Bizde Şehnâmecilik, Seyyid Lokman ve Halefleri”, *Yeni Mecmua*, S. 9, İstanbul 1917, s. 169-172.
- SEVERCAN, Şefaettin, “Keşfinin Selim-namesi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, S. 3, yıl 1989, s. 417- 430.
- ŞAFAK, Rızazade, *Tarih-i Edebiyat-ı İnan ve Türkiye*, Meyden Azadi yayını, Tehran 1341.
- TAYŞİ, Mehmed Serhan, “Kıyâfet İlmi ve Seyyid Lokman Çelebi’nin Kıyafetnâmesi”, *İslam Medeniyeti*, S. 4, İstanbul 1979, s. 91-112.
- T.C Başbakanlık Tanıtma Fon “Seyyid Lokman- Biyografya” *Türkiye Ünlüleri, İnternet Ansiklopedisi*, 2016, s. 1-4.
- TEKİNDAĞ, M.C. Şehabeddin, “Selim-nâmeler”, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, S: 1, İstanbul 1970, s. 197-230.
- TEKİNDAĞ, M.C. Şehabeddin, “Şah-Kulu Baba Tekeli İsyanı”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S. 3, 1967, s. 34-39.

UĞUR, Ahmet, “Selîm-nâmeler” *AÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXII, Ankara 1978, s. 367-379.

ZINKEISEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1453-1574)*, Editör, Erhan Afyoncu, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe yayınevi, C. II-III, İstanbul 2011.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Najeebullah AHADİ
Uyruğu : Afgan
Doğum Yeri ve Tarihi : Faryab 14.5.1989
Telefon : +90 5443237982
Faks :
e-mail : najeebullahahadi@gmail.com

Eğitim

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Ibn-i- yamin High School, Jawzjan, Şibirgan	2006
Lisans	: Jawzjan Üniversitesi, Jawzjan, Şibirgan	2009
Yüksek Lisans	: Selçuk Üniversitesi, Selçuklu, Konya	2019

Uzmanlık Alanı

Tarih: Yeniçağ Tarihi

Yabancı Diller

Özbekçe, Türkçe, Farsça, İngilizce, Peştoca